

Fredagen den
29 april 1977**Fredagen den 29 april**

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

§ 2 Vid remiss av motion med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervärdeskatten, m. m.

Föredrogs motionen 1976/77:1613 av herr Palme m. fl. med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervärdeskatten, m. m.

Herr INGEMUND EENGTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag vill i anslutning till det förestående beslutet om remiss av vår motion med anledning av regeringens proposition om höjning av mervärdeskatten på den socialdemokratiska gruppens vägnar framhålla det anmärkningsvärda i regeringens handläggning av denna proposition.

Så sent som den 9 mars diskuterades här i kammaren de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Vi gjorde det på grundval av regeringens budgetproposition med dess finansplan och nationalbudget. Vi hade vårt budgetalternativ liksom också finansutskottets betänkande med därtill hörande reservationer.

Meningarna var vid det tillfället mycket delade om den ekonomiska politikens inriktning. Mot regeringens expansiva linje stod oppositionens krav på en alternativ inriktning av politiken. Men regeringen drev i kraft av sin majoritetsställning igenom sin linje.

En månad senare kommer regeringen till riksdagen med förslag om två åtgärder: momshöjning och en 15-procentig avgift på oprioriterat byggnad, förslag som går stick i stäv mot den allmänna inriktningen av den ekonomiska politik som genomdrevs den 9 mars.

Vad som föranleder uttalandet från vår riksdagsgrupp, herr talman, är att regeringen gör detta utan att med en rad antyda vad som skulle ha förändrats efter beslutet vid finansdebatten den 9 mars. Man gör bara en allmän hänvisning till den kommande kompletteringspropositionen, men denna proposition får riksdagen först den 4 maj. Vi inom oppositionen har förvägrats att ta del av propositionens innehåll, innan den förkortade motionstiden med anledning av propositionen går ut i dag.

De berörda utskotten har reagerat mot regeringens förfaringssätt genom att vägra behandla propositionen, innan regeringen i kompletteringspropositionen framlagt sin samlade syn på den ekonomiska utvecklingen. På grund av förkortningen av motionstiden och regeringens vägran att låta oss ta del av materialet i kompletteringspropositionen har vi tvingats

Vid remiss av motion med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervärdeskatten, m. m.

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

motionera med anledning av ett regeringsförslag som helt saknar motiv och underlag.

Regeringens handlingssätt vittnar om en anmärkningsvärd nonchalans mot riksdagen, och det är mot detta vi har protesterat.

Överläggningen var härmed slutad.

Motionen hänvisades därefter, såvitt avsåg punkterna 1–3 till skatteutskottet och såvitt gällde punkten 4 till civilutskottet.

§ 3 Föredrogs och hänvisades
Motion
1976/77:1614 till skatteutskottet

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:141.

§ 5 Utbildning och forskning inom högskolan, m. m.

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande 1976/77:20 med anledning av propositionen 1976/77:59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. jämte motioner samt

jordbruksutskottets betänkande 1976/77:17 med anledning av propositionen 1976/77:67 om ändrad organisation för jordbrukets högskolor, m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

Utbildningsutskottets betänkande nr 20 och jordbruksutskottets betänkande nr 17 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Utbildningsutskottets betänkande nr 20

Sedan regeringen i propositionen 1976/77:100 bilaga 12 beräknat medel till Utbildning och forskning inom högskolan m. m. hade regeringen i propositionen 1976/77:59 lagt fram förslag till högskolelag och vissa andra lagar. I propositionen behandlades också bl. a. indelningen i högskoleenheter på olika högskoleorter, frågor om kommunal högskoleutbildning och om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar samt vissa studieorganisatoriska och tjänsteorganisatoriska frågor. Vidare lades fram förslag om ändringar i journalistutbildningen m. fl. utbildningar. Slutligen hade föreslagits medelsanvisningar för högskolan m. m. för budgetåret 1977/78.

Beträffande det huvusakliga innehållet i propositionen 1976/77:59 anfördes följande:

”I anslutning till riksdagens beslut år 1975 om reformering av högskoleutbildningen läggs i propositionen fram förslag i vissa delar som kräver riksdagens medverkan inför reformens genomförande den 1 juli 1977. Förslaget grundar sig främst på det arbete som utförts av den centrala (H 75) och de regionala organisationskommittéerna för högskole-reformen.

Förslag till högskolelag läggs fram. I lagen behandlas högskolans uppgifter och ges allmänna föreskrifter för verksamheten. Dessutom tar lagen upp huvuddragen i högskolans organisation.

Vidare tar propositionen upp indelningen i högskoleenheter på olika högskoleorter. Enligt förslagen skall det finnas en högskoleenhet på varje ort utom i Göteborg och Stockholm där flera enheter föreslås. Organisationen för utbildningarna på kulturområdet i stockholmsregionen skall övervägas ytterligare inför budgetåret 1978/79.

Vissa frågor om kommunal högskoleutbildning tas upp. Någon förändring i fråga om huvudmannaskap för den kommunala högskolan föreslås inte. Frågor om tjänsteorganisation och statsbidrag behandlas, liksom andra organisatoriska frågor.

Med utgångspunkt i obligatoriekommitténs betänkande Kårobligatorium? behandlas frågan om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar. Enligt förslagen i propositionen skall den nuvarande skyldigheten att vara medlem i och erlägga avgift till viss eller vissa studerandesammanslutningar bestå efter den 1 juli 1977. I anslutning härtill läggs förslag fram om bl. a. lag om obligatoriska studerandesammanslutningar och om elektorsförsamlingar för val av representanter för studerande i högskoleorgan. Någon utvidgning av obligatoriet till utbildningar som i dag inte omfattas av obligatoriet skall emellertid inte ske. På sikt bör obligatoriet avskaffas.

I propositionen behandlas också sammansättning av vissa organ inom högskolan. Frågan om representation för allmänintressen och verksamheten, för de anställda och de studerande tas upp. De organ som behandlas är högskolestyrelse, regionstyrelse, linjenämnd, fakultets/sektionskollegium och fakultets/sektionsnämnd samt styrelse för institution eller annan arbetsenhet.

I ett särskilt avsnitt behandlas vissa studicorganisatoriska och tjänsteorganisatoriska frågor. Vad gäller betyg anförs att frågan om vilken betygsskala som skall användas måste bedömas från fall till fall efter de särskilda förutsättningar som gäller för varje enskild utbildningslinje. I propositionen anmäls att universitets- och högskoleämbetet resp. skolöverstyrelsen får i uppdrag att i samband med fastställande av utbildningsplaner ange vilket betygssystem som skall användas för varje allmän utbildningslinje.

I propositionen behandlas också några särskilda utbildningsområden. Mot bakgrund av journalistutbildningsutredningens betänkande Å jour

läggs förslag fram om ändringar i journalistutbildningen. Med utgångspunkt i förslag från 1976 års vårdutbildningsberedning (VÅRD -76) redovisas ställningstaganden till vissa kortare vårdutbildningsgångar. Vidare tas vissa frågor om utbildningen på kulturområdet upp. Förslag läggs också fram om en ändrad juristutbildning och om särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor.

Slutligen läggs i propositionen fram förslag om anslag för högskolan för budgetåret 1977/78. I anslutning härtill behandlas också frågor om anslagssystem m. m., bl. a. med avseende på fritt tillträde till vissa delar av högskoleutbildningen."

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Reformering av högskoleutbildningen)

Regeringen hade i propositionen 1976/77:59 (s. 152) under rubriken Reformering av högskoleutbildningen, avsnitt s. 23-152 i propositionen dels föreslagit riksdagen att

1. anta de inom utbildningsdepartementet upprättade förslagen till
 - a) högskolelag,
 - b) lag om obligatoriska studerandesammanslutningar,
 - c) lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet,
 - d) lag om ändring i universitetsförordningen (1964:461),
 - e) lag om ändring i förordningen (1964:538) om socialhögskolorna,
 - f) lag om ändring i förordningen (1965:494) med stadga för jordbrukets högskolor,
 - g) lag om ändring i förordningen (1967:236) om journalishögskolorna,
 - h) lag om ändring i förordningen (1967:273) om gymnastik- och idrotts-högskolorna,
 - i) lag om ändring i förordningen (1968:318) om lärarhögskolorna,
 - j) lag om ändring i förordningen (1972:308) om bibliotekshögskolan,
2. godkänna den indelning i högskoleenheter som förordats i propositionen,
3. godkänna de riktlinjer för kommunal högskoleutbildning som redovisats i propositionen,
4. bemyndiga regeringen att göra ändringar av statsbidragsreglerna för kommunal högskoleutbildning enligt vad som förordats i propositionen,
5. bemyndiga regeringen att föra rektors bontentjänst över stat, dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen i övrigt anförs.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionen 1975/76:1420 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandet att riksdagen uttalade att arbetet med att finna alternativa urvalsmetoder till utbildningar med sökandeöverskott hade till utgångs-

punkt dels att åstadkomma en rättvis social fördelning på alla utbildningar samt dels vid urval bland sökande ta stor hänsyn till erfarenhet från arbetslivet (yrkandet 2),

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

1976/77:764 av herr Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen uttalade att de graderade betygen borde avskaffas i förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna, fritidsledarutbildningarna, de vårdrukesutbildningar som i dag hade en tregradig betygsskala, bibliotekarieutbildningen samt journalistutbildningen,

1976/77:1161 av fru Nordlander m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandet att riksdagen hos regeringen hemställde att staten tog över huvudmannskapet för vårdrukesutbildningen, samtidigt som den tekniskt inordnades i högskoleutbildningen (yrkandet 2),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1358 av herr Hedberg m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1976/77:1360 av herr Signell m. fl. (s, c, m, fp),

1976/77:1362 av herr Andersson i Lycksele (s),

1976/77:1364 av herrar Aulin (m) och Ollén (m)

1976/77:1366 av herr Biörck i Värmdö (m) såvitt gällde yrkandena
A. att riksdagen beslutade ändra det vid propositionen 1976/77:59 fogade förslaget till högskolelag i enlighet med vad som i motionen anförts

1. om institutionsstyrelsen och prefekten (yrkandet A 1),
2. om fakulteterna (yrkandet A 2),
3. om fakultetskollegiet (yrkandet A 3),
4. om antalet medlemmar i fakultetsnämnden m. m. (yrkandet A 4),
5. om utbildningsnämnd (yrkandet A 6),
6. om högskolestyrelsen (yrkandet A 7),
7. om högskoleenhets rektor (yrkandet A 8),
8. om studierektorsfunktionen (yrkandet A 9),
9. om sjukgymnastutbildningen (yrkandet A 10),

10. om statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (yrkandet A 11),

11. om vissa språkliga anmärkningar (yrkandet A 12),

B. att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

12. om professorstillsättningar (yrkandet B 1),
13. om pensionsåldern (yrkandet B 2),
14. om linjenämnder (yrkandet B 3),
15. om forskarutbildningen (yrkandet B 4),

1976/77:1367 av herr Biörck i Värmdö (m),

1976/77:1372 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl. (s) såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. uttala att gemensamma linjenämnder borde få inrättas för utbildningar under statligt och primärkommunalt huvudmannaskap (yrkandet 1),

2. begära att regeringen i tillämpningsföreskrifter möjliggjorde att institutioner och arbetsenheter direkt kunde underställas högskolestyrelsen (yrkandet 2),

1976/77:1373 av herr Henrikson (s),

1976/77:1375 av fru Lindquist (m)

1976/77:1376 av fru Lindquist (m),

1976/77:1381 av fru Rydle (m) och fru Diesen (m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att den aviserade kommittén om vårdyrkesutbildning fick i uppdrag att även pröva frågan om statligt huvudmannaskap för sjuksköterskeutbildning.

1976/77:1383 av herr Strindberg m. fl. (m, c, fp).

1976/77:1384 av fru Sundberg (m),

1976/77:1385 av fru Sundberg (m),

1976/77:1397 av herr Gustafsson i Barkarby m. fl. (s),

1976/77:1401 av fru Hambraeus m. fl. (c, s, m, fp), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1976/77:1407 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående utredning om huvudmannaskapet för högskoleutbildningen (yrkandet 4),

2. besluta godta vad som i motionen anförts om linjenämnds verksamhetsområde (yrkandet 5),

3. besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

om samordning av antagningen till statlig och kommunal högskoleutbildning (yrkandet 6),

4. uttala att kårobligatoriet borde avskaffas (yrkandet 7),

5. besluta ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om förhandlingar i syfte att snarast möjligt avskaffa kårobligatoriet (yrkandet 8),

6. besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om befrielse från det obligatoriska medlemskapet för vissa grupper av studerande (yrkandet 9),

7. besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om regionstyrelsernas förhållande till högskoleutbildningen inom jordbruksdepartementets område (yrkandet 10),

8. besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om högskolestyrelsens medverkan vid avgivande av förslag till rektor (yrkandet 11),

9. vid bifall till yrkandena 5 och 6 i motionen besluta anta av motionärerna föreslagna ändringar i 21 och 35 §§ förslaget till högskolelag (yrkandet 16 delvis),

1976/77:1409 av herr Unckel (m) och fru Diesen (m), såvitt nu var i fråga (yrkandet 4), samt

1976/77:1410 av herr Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. avslå förslagen till Högskolelag, Lag om obligatoriska studerandesammanslutningar, Lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet och därav följande lagar om ändringar i förordningar för universitet och högskolor (yrkandet 1),

2. hos regeringen hemställa om en ny utredning enligt de riktlinjer som angetts i motionen och som sammanfattats i det i motionen presenterade niopunktsprogrammet (yrkandet 2).

Utskottet hemställde såvitt gällde
högskolelagen

1. att riksdagen beträffande avslag på förslaget till högskolelag m. m. skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 1 i denna del och yrkandet 2 i denna del,

2. att riksdagen beträffande viss utredning i fråga om jordbrukets högskolor skulle avslå motionen 1976/77:1397,

3. att riksdagen beträffande regionstyrelses planeringsuppgifter i fråga om grundläggande högskoleutbildning inom jordbruksdepartementets ansvarsområde skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 10,

4. att riksdagen beträffande styrelse för institution eller annan arbetsenhet skulle avslå motionen 1976/77:1372 yrkandet 2,

5. att riksdagen beträffande utbildningsnämnder m. m. skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandena A 2 och A 6,

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

6. att riksdagen beträffande prefektkollegium skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 3,

7. att riksdagen beträffande rektorsämbetet skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 8,

8. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1366 yrkandet A 12 i denna del skulle anta 1–4 §§ i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag,

9. att riksdagen beträffande samband mellan utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet med anledning av motionen 1976/77:1366 yrkandet A 12 i denna del skulle anta 5 § i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag i den lydelse utskottet föreslagit,

10. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1366 yrkandet A 12 i denna del skulle anta 6–10 §§ i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag,

11. att riksdagen skulle anta 12 § i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag i den lydelse utskottet föreslagit,

12. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1366 yrkandet A 12 i denna del skulle anta 13–18 §§ i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag,

13. att riksdagen skulle anta 19 och 20 §§ i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag i den lydelse utskottet föreslagit,

14. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1366 yrkandet A 12 i denna del skulle anta 22–34 §§ i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag,

15. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1366 yrkandet A 12 i denna del skulle anta 36–38 §§ i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag,

16. att riksdagen beträffande ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till Högskolelagen godkände förslaget i propositionen 1976/77:59 med av utskottet förordad tillägg,

högskolans indelning i enheter

17. att riksdagen beträffande viss benämning vid universitetet i Linköping skulle avslå motionerna 1976/77:1373 och 1976/77:1383,

18. att riksdagen beträffande högskoleenhetens i Falun/Borlänge benämning skulle avslå motionen 1976/77:1401 yrkandet 1,

19. att riksdagen beträffande högskolan i Malmö skulle avslå motionen 1976/77:1364 yrkandet 1,

20. att riksdagen beträffande viss utvärdering av högskoleenheternas organisation skulle avslå motionen 1976/77:1364 yrkandet 2,

21. att riksdagen beträffande lärarhögskolan m. m. i Göteborg skulle avslå motionen 1976/77:1375,

22. att riksdagen beträffande musikhögskolan m. m. i Göteborg skulle avslå motionen 1976/77:1376,

23. att riksdagen bemyndigade regeringen att träffa avtal med Göteborgs kommun och Göteborgs slöjdförening om förstattligande av Valskolas konstskola respektive Konstindustriskolan i Göteborg,

24. att riksdagen beträffande statens institut i Stockholm för vidareutbildning av sjuksköterskor skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 11,

25. att riksdagen beträffande organisationen för högskoleutbildningen i Halmstad skulle avslå motionen 1976/77:1358 yrkandet 1 samt motionen 1976/77:1360 yrkandena 1 och 2 i denna del,

26. att riksdagen beträffande organisationen för högskoleutbildningen i Skövde skulle avslå motionen 1976/77:1360 yrkandena 1 och 2 i denna del,

27. att riksdagen godkände den indelning i högskoleenheter som förordats i propositionen 1976/77:59,

organisation för kommunal högskoleutbildning

28. att riksdagen beträffande frågan om huvudmannaskap för högskolan med anledning av propositionen 1976/77:59 samt motionen 1976/77:1161 yrkandet 2, motionen 1976/77:1381 och motionen 1976/77:1407 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. att riksdagen beträffande sjukgymnastutbildningen skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 10,

30. att riksdagen beträffande antagning till kommunal högskoleutbildning med avslag på motionen 1976/77:1407 yrkandet 6 och yrkandet 16 i denna del skulle anta 35 § i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag,

31. att riksdagen beträffande tidpunkten för antagning m. m. skulle avslå motionen 1976/77:1362,

32. att riksdagen beträffande utvärdering av vissa urvalsregler skulle avslå motionen 1976/77:1367,

33. att riksdagen beträffande alternativa urvalsmetoder skulle avslå motionen 1975/76:1420 yrkandet 2,

34. att riksdagen beträffande linjenämnder gemensamma för kommunal eller landstingskommunal och statlig högskoleutbildning med bifall till motionen 1976/77:1372 yrkandet 1 och motionen 1976/77:1407 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

35. att riksdagen beträffande linjenämnder med anledning av motionen 1976/77:1407 yrkandet 16 i denna del skulle anta 21 § i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag i den lydelse utskottet föreslagit,

36. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för kommunal högskoleutbildning som redovisats i propositionen 1976/77:59,

37. att riksdagen bemyndigade regeringen att göra ändringar av statsbidragsreglerna för kommunal högskoleutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:59,

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

obligatoriefrågan

38. att riksdagen beträffande omedelbart avskaffande av obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 1 i denna del,

39. att riksdagen beträffande uttalande om avskaffande av obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 7,

40. att riksdagen beträffande förhandlingar i syfte att avskaffa obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 8,

41. att riksdagen beträffande befrielse i vissa fall från obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 9,

42. att riksdagen beträffande ny utredning om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar skulle avså motionen 1976/77:1410 yrkandet 2 i denna del,

43. att riksdagen beträffande delning av nu existerande obligatorisk studerandesammanslutning skulle avslå motionen 1976/77:1384 i denna del,

44. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1384 i denna del och motionen 1976/77:1410 yrkandet 1 i denna del skulle anta de genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslagen till Lag om obligatoriska studerandesammanslutningar, Lag om ändring i universitetsförordningen (1964:461), Lag om ändring i förordningen (1964:538) om socialhögskolorna, Lag om ändring i förordningen (1965:494) med stadga för jordbrukets högskolor, Lag om ändring i förordningen (1967:236) om journalisthögskolorna, Lag om ändring i förordningen (1967:273) om gymnastik- och idrottshögskolorna, Lag om ändring i förordningen (1968:318) om lärarhögskolorna samt Lag om ändring i förordningen (1972:308) om bibliotekshögskolan,

45. att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1410 yrkandet 1 i denna del skulle anta det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Lag om elektorsförsamling vid högskoleenhet,

46. att riksdagen beträffande utredning om hur de studerandes representanter i vissa högskoleorgan skulle utses skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 2 i denna del,

47. att riksdagen beträffande utseende av studeranderepresentanter i styrelse för institution eller arbetsenhet som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

sammansättning av vissa organ m. m.

48. att riksdagen beträffande utseendet av representanter för de anställda i högskolestyrelse skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 7,

49. att riksdagen beträffande yttrande över förslag om rektor skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 11,

50. att riksdagen bemyndigade regeringen att föra rektors bottenjänst över stat,

51. att riksdagen beträffande antalet ledamöter i fakultetsnämnder och sektionsnämnder skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 4,

52. att riksdagen beträffande ordförande i institutionsstyrelse skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 1,

53. att riksdagen beträffande föreskrift om viss kallelse till sammanträden skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet B 3.

vissa övriga frågor

54. att riksdagen beträffande uttalande om avskaffande av graderade betyg skulle avslå motionen 1976/77:764,

55. att riksdagen beträffande bibehållande av vissa befintliga betygssystem skulle avslå motionen 1976/77:1385,

56. att riksdagen beträffande utbildningsbevis avseende enstaka kurser skulle avslå motionen 1976/77:1409 yrkandet 4,

57. att riksdagen beträffande pensionsåldern för vissa befattningshavare skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet B 2,

58. att riksdagen beträffande vissa amanuens tjänster skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet B 4,

59. att riksdagen beträffande studierektorer skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 9,

60. att riksdagen beträffande tjänsteförslagsnämnderna skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet B 1.

Reservationer hade avgivits av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s)

1. beträffande regionstyrelsens planeringsuppgifter, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen beträffande regionstyrelsens planeringsuppgifter i fråga om grundläggande högskoleutbildning inom jordbruksdepartementets ansvarsområde skulle bifalla motionen 1976/77:1407 yrkandet 10,

2. beträffande antagning till kommunal högskoleutbildning, vari reservanterna ansett att utskottet under 30 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1407 yrkandet 6 som sin mening skulle ge regeringen till känna vad reservanterna anfört och med avslag på motionen 1976/77:1407 yrkandet 16 i denna del anta 35 § i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag.

3. beträffande uttalande om avskaffande av obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 39-41 bort hemställa

39. att riksdagen beträffande uttalande om avskaffande av obligatoriskt

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

medlemskap i studerandesammanslutningar med bifall till motionen 1976/77:1407 yrkandet 7 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

40. att riksdagen beträffande förhandlingar i syfte att avskaffa obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar med bifall till motionen 1976/77:1407 yrkandet 8 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

41. att riksdagen beträffande befrielse i vissa fall från obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar med bifall till motionen 1976/77:1407 yrkandet 9 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande uttalande om avskaffande av graderade betyg, vari reservanterna ansett att utskottet under 54 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:764 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 4 (Vissa gemensamma frågor)

Regeringen hade (s. 252) under rubriken Vissa gemensamma frågor föreslagit att riksdagen godkände de riktlinjer för verksamheten inom högskolan som redovisats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:409 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 5),

1976/77:977 av herrar Danell (m) och Schött (m),

1976/77:988 av herr Werner m. fl. (vpk), såvitt gällde yrkandet att riksdagen uttalade att åtgärder borde vidtas för att möjliggöra studier på högskolenivå, främst på de största invandrarpråken (yrkandet 2),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1366 av herr Biörck i Värmdö (m) såvitt nu var i fråga (yrkandena A 5 och B 6),

1976/77:1370 av herr Brännström (s),

1976/77:1371 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c, m, fp),

1976/77:1372 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 3),

1976/77:1386 av fru Sundberg m. fl. (m),

1976/77:1392 av herr Aulin (m),

1976/77:1399 av herr Hagberg i Örebro m. fl. (s),

1976/77:1403 av herr Molin (fp) och fru Bernström (fp),

1976/77:1407 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. besluta avslå propositionen 1976/77:59 i vad avsåg förslagen om

planerings- och resursfördelningssystem (yrkandet 1),

2. i överensstämmelse med 1975 års riksdagsbeslut godta vad som i motionen anförs angående planerings- och resursfördelningssystem (yrkandet 2),

3. vid bifall till yrkandet 2 i motionen besluta anta av motionärerna föreslagen ändring i 11 § förslaget till högskolelag (yrkandet 16 delvis), 1976/77:1409 av herr Unckel (m) och fru Diesen (m), såvitt nu var i fråga (yrkandena 1-3 och 5).

Utskottet hemställde såvitt gällde
vissa gemensamma frågor

1. att riksdagen beträffande vissa invandrades högskolestudier skulle avslå motionen 1976/77:988 yrkandet 2,

2. att riksdagen beträffande distansundervisning skulle avslå motionen 1976/77:1392,

3. att riksdagen beträffande vissa statistiska uppgifter skulle avslå motionen 1976/77:1386,

4. att riksdagen beträffande uttalande om resurser för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning m. m. skulle avslå motionen 1976/77:1403 yrkandet 3,

5. att riksdagen beträffande det fria utbildningsområdet med anledning av propositionen 1976/77:59 och med avslag på motionen 1976/77:1407 yrkandet 1 skulle bifalla regeringens förslag med den ändring utskottet förordat samt med avslag på motionen 1976/77:1407 yrkandet 16 i denna del anta 11 § i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag,

6. att riksdagen beträffande planeringsramar och resursramar skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 2,

7. att riksdagen beträffande jordbruksdepartementets verksamhetsområde beslutade om allmänna utbildningslinjer i enlighet med vad utskottet förordat,

8. att riksdagen bemyndigade regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att besluta justeringar av allmän utbildningslinjes längd i enlighet med vad utskottet förordat,

9. att riksdagen beträffande högskoleutbildningens anordnande, dimensionering och lokalisering som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. att riksdagen beträffande uttalande om filialorterna skulle avslå motionen 1976/77:1399,

11. att riksdagen beträffande uttalande om utbyggnadsorterna skulle avslå motionen 1976/77:1371,

12. att riksdagen beträffande uttalande om Kalmar skulle avslå motionen 1976/77:409 yrkandet 5,

13. att riksdagen beträffande uttalande om Gotland skulle avslå motionen 1976/77:977,

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

14. att riksdagen beträffande träteknisk utbildning i Skellefteå skulle bifalla propositionen 1976/77:59 och avslå motionen 1976/77:1370,
15. att riksdagen beträffande resurser till befintliga högskoleenheter skulle avslå motionen 1976/77:1409 yrkandet 3,
16. att riksdagen beträffande framtida medelsanvisningar skulle avslå motionen 1976/77:1372 yrkandet 3,
17. att riksdagen beträffande anslagssystemet skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet A 5,
18. att riksdagen beträffande administrativa tjänster skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet B 6,
19. att riksdagen beträffande högskoleförvaltningarna skulle avslå motionen 1976/77:1403 yrkandet 1,
20. att riksdagen beträffande översyn av anslagssystemet skulle avslå motionen 1976/77:1403 yrkandet 2,
21. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om omföringar mellan de nya högskoleanslagen m. m. i enlighet med vad som begärts i propositionen 1976/77:59,
22. att riksdagen beträffande utvärdering av högskolereformen skulle avslå motionen 1976/77:1409 yrkandena 1, 2 och 5,
23. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för verksamheten inom högskolan som i propositionen 1976/77:59 redovisats i avsnittet Vissa gemensamma frågor.

Reservation hade avgivits

5. beträffande det fria utbildningsområdet av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1407 yrkandet 1 skulle avslå regeringens förslag och med anledning av motionen 1976/77:1407 yrkandet 16 i denna del anta 11 § i det genom propositionen 1976/77:59 framlagda förslaget till Högskolelag i den lydelse reservanterna föreslagit.

Punkten 5.2 (Utbildning för tekniska yrken)

Regeringen hade (s. 258–264) föreslagit riksdagen att till Utbildning för tekniska yrken för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 327 503 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:144 av herr Gustafsson i Borås m. fl. (fp, c, m),

1976/77:147 av fru Hörnlund (s) och herr Carlstein (s), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1976/77:281 av herr Olsson i Edane m. fl. (s),

1976/77:379 av herr Svensson i Skara m. fl. (m, c, s, fp),

1976/77:484 av herr Bladh m. fl. (s),
1976/77:1147 av herr Bladh m. fl. (s),
1976/77:1156 av herrar Jonasson (c) och Norrby (c) såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1976/77:1157 av herrar Komstedt (m) och Lundgren (m),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1372 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 5),

1976/77:1374 av herr Johansson i Ljungby m. fl. (s, c, m, fp), vari yrkats att riksdagen beslutade bevilja medel så att två grupper om högst 30 elever kunde intagas under höstterminen 1977 vid yrkesteknisk högskola (YTH) i Markaryd med inriktning mot pappers- och pappersmasseindustri i enlighet med vad i motionen anförts,

1976/77:1393 av fru Fränkel (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade ge regeringen till känna att sjökaptenslinjen, sjöingenjörslinjen, radiotelegrafistlinjen samt sjöintendentlinjen borde tas upp i förteckningen över allmänna utbildningslinjer,

1976/77:1407 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet att riksdagen beslutade ge regeringen till känna att sjökaptenslinjen och sjöingenjörslinjen borde tas upp i förteckningen över allmänna utbildningslinjer (yrkandet 3) och

1976/77:1410 av herr Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandet att riksdagen uttalade att, i den mån praktik ingick som en del i utbildningen, skolan borde ansvara för att eleverna erhöi erforderlig praktik (yrkandet 10).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande radiotelegrafistlinje och sjöintendentlinje skulle avslå motionen 1976/77:1393 i denna del,

2. att riksdagen beträffande sektorn för utbildning för tekniska yrken med anledning av propositionen 1976/77:59, motionen 1976/77:1407 yrkandet 3 och motionen 1976/77:1393 i den del som avsåg sjökaptens- och sjöingenjörsutbildning beslutade om allmänna utbildningslinjer i enlighet med vad utskottet förordat,

3. att riksdagen beträffande praktik skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 10,

4. att riksdagen beträffande polymerteknisk linje i Borås skulle avslå motionen 1976/77:144,

5. att riksdagen beträffande verkstadsteknisk linje i Borås skulle avslå motionen 1976/77:147 yrkandet 1,

6. att riksdagen beträffande processteknisk linje i Karlstad skulle avslå motionen 1976/77:281,

7. att riksdagen beträffande livsmedelsteknisk linje i Skaraborgs län skulle avslå motionen 1976/77:379,

8. att riksdagen beträffande plastbearbetningslinje i Kristianstad/Häss-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

leholm skulle avslå motionen 1976/77:484 yrkandet 1,

9. att riksdagen beträffande polymerteknisk linje i Hässleholm skulle avslå motionen 1976/77:484 yrkandet 2,

10. att riksdagen beträffande livsmedelsteknisk linje i Kristianstad skulle avslå motionerna 1976/77:1147 och 1976/77:1157,

11. att riksdagen beträffande ståltekknisk linje i Karlstad-Hagfors-området skulle avslå motionen 1976/77:1156 yrkandet 1,

12. att riksdagen beträffande lokalisering av yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH-utbildning) till utbyggnadsorterna skulle avslå motionen 1976/77:1372 yrkandet 5,

13. att riksdagen beträffande dubblering av nästa YTH-kurs i Markaryd med start hösten 1977 skulle bifalla motionen 1976/77:1374,

14. att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:59 och med bifall till motionen 1976/77:1374 såvitt gällde medelsanvisningen till Utbildning för tekniska yrken för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 327 713 000 kr.

Punkten 5.4 (Utbildning för vårdirken)

Regeringen hade (s. 189–198 och 271–282) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för viss vårdutbildning i högskolan vilka angetts i propositionen,

2. till Utbildning för vårdirken för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 201 029 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:373 av herr Hjorth m. fl. (s),

1976/77:487 av herr Gustafsson i Säffle (c),

1976/77:960 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att uttala sig för en integrerad personalutbildning för all vårdpersonal i enlighet med motionens riktlinjer,

1976/77:978 av fröken Pehrsson m. fl. (c),

1976/77:1161 av fru Nordlander m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandet att riksdagen hos regeringen hemställde att vårdirkesutbildningen sågs över i den riktning som anvisats i motionen (yrkandet 1),

1976/77:1314 av herrar Eriksson i Ulfsbyn (c) och Norrby (c),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1348 av fru Håkansson (fp),

1976/77:1356 av fru Eliasson (c),

1976/77:1357 av herr Gadd (s) och fru Dahl (s),

1976/77:1366 av herr Biörck i Värmdö (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet B 5).

1976/77:1368 av herr Biörck i Värmdö (m),

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

1976/77:1372 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 7),

1976/77:1378 av fröken Littmarck (m) och herr Biörck i Värmdö (m),

1976/77:1380 av fru Rydle (m),

1976/77:1391 av fru André m. fl. (c, m, fp),

1976/77:1394 av herr Gahrton (fp) och

1976/77:1410 av herr Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandet att riksdagen beslutade avslå förslaget i vad gällde utbildningsplan för den sociala serviccutbildningen och hos regeringen hemställde om nytt förslag på grundval av det ytterligare material som kom att presenteras bl. a. av Kommunförbundet, Landstingsförbundet och socialstyrelsen och efter hörande av berörda lärare och elever (yrkandet 9).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande uttalande om integrerad utbildning för all vårdpersonal skulle avslå motionen 1976/77:960,

2. att riksdagen beträffande översyn med viss inriktning av vårdyrkesutbildningen skulle avslå motionen 1976/77:1161 yrkandet 1,

3. att riksdagen beträffande förslaget till utbildningsplan för den sociala servicelinjen, m. m. skulle godkänna de riktlinjer som angetts i propositionen 1976/77:59 och avslå motionerna 1976/77:1356, 1976/77:1378, 1976/77:1394 och 1976/77:1410 yrkandet 9,

4. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för viss vårdutbildning i högskolan som angetts i propositionen 1976/77:59.

5. att riksdagen beträffande lokalisering av den sociala servicelinjen skulle avslå motionerna 1976/77:1372 yrkandet 7 och 1976/77:1391,

6. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med avkortad läkarutbildning för sjuksköterskor förlagd till Malmö-Lund-regionen skulle avslå motionen 1976/77:1348,

7. att riksdagen beträffande utbildningsplanen för den avkortade läkarutbildningen för sjuksköterskor skulle avslå motionen 1976/77:1380,

8. att riksdagen beträffande resurser för den avkortade läkarutbildningen för sjuksköterskor skulle avslå motionerna 1976/77:1357 och 1976/77:1368,

9. att riksdagen godkände regeringens förslag om en särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor,

10. att riksdagen beträffande utbildning i yrkesmedicin inom grundutbildningen av läkare skulle avslå motionen 1976/77:373,

11. att riksdagen beträffande utbildning i reumatologi i grundutbildningen av läkare skulle avslå motionen 1976/77:978,

12. att riksdagen beträffande utredning om idrottsmedicinsk utbildning och forskning skulle avslå motionen 1976/77:1314,

13. att riksdagen beträffande förslag till utbildningsplan för läkarlinjen skulle avslå motionen 1976/77:1366 yrkandet B 5,

14. att riksdagen beträffande utredning om tandläkarutbildning i Karlstad skulle avslå motionen 1976/77:487,

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

15. att riksdagen beträffande klasstorlek i vissa vårstyrkesutbildningar som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. att riksdagen till Utbildning för vårstyrken för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 201 029 000 kr.,

17. att riksdagen beträffande sektorn för utbildning för vårstyrken beslutade om allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer i enlighet med vad utskottet förordat.

Punkten 5.5 (Utbildning för undervisningsyrken)

Regeringen hade (s. 282–299) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att ingå avtal med Stockholms kommun om kommunens bidrag till kostnaderna för förberedande teckningsläroarbildning vid konstfackskolan under budgetåret 1977/78,

2. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 328 727 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:147 av fru Hörnlund (s) och herr Calrstein (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1976/77:149 av herrar Lundgren (m) och Komstedt (m),

1976/77:280 av herr Olsson i Edane m. fl. (s),

1976/77:483 av herr Bladh m. fl. (s),

1976/77:780 av fru Marklund m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att kombinationsutbildning kom till stånd vid lärarhögskolornas speciallärolinjer,

1976/77:1089 av herr Rydén (m) och fru Lindquist (m),

1976/77:1156 av herrar Jonasson (c) och Norrby (c) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1359 av herr Olsson i Edane m. fl. (s),

1976/77:1372 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 8),

1976/77:1379 av herrar Lorentzon i Ätran (m) och Nyhage (m),

1976/77:1382 av fru Rydle (m) och fru Diesen (m),

1976/77:1398 av herr Gustafsson i Barkarby m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokalisering av förskolläroarbildning till Fittja i Botkyrka kommun,

1976/77:1401 av fru Hambracus m. fl. (c, s, m, fp) såvitt nu var i fråga (yrkandet 3),

1976/77:1402 av herrar Knutson (m) och tredje vice talmannen Eriksson (fp),

1976/77:1405 av herr Nilsson i Växjö m. fl. (s),

1976/77:1407 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet att riks-

dagen till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1977/78 skulle anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 329 727 000 kr. samt ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ändamålen för denna förstärkning (yrkandet 13),

1976/77:1410 av herr Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandena att riksdagen skulle

1. uttala sig för en utbyggnad av förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna motsvarande ett årligt kapacitetsgenomsnitt på 7 700 respektive 2 600 elevplatser fram t. o. m. år 1981 (yrkandet 3),

2. uttala att 970 studerande, utöver de av regeringen föreslagna, bereddes plats vid förskolläraryrkesseminarierna och att fritidspedagogutbildningen ökades med 1 380 platser, utöver de i propositionen föreslagna, och hemställa hos regeringen om förslag därom (yrkandet 4),

3. uttala att man borde eftersträva lokalisering av förskolläraryrket och fritidspedagogutbildning till orter där behovet av arbetskraft med dessa utbildningar var störst och att utbildning för förskollärare som en konsekvens därav förlades till Fittja (yrkandet 5),

4. besluta avslå propositionen i vad gällde minskning av elevantalet vid teckningslärarinstitutet i Stockholm (yrkandet 6),

5. uttala att delningstalet vid teckningsundervisning i grundskolan borde fastställas till 16 (yrkandet 7),

6. uttala att de teckningslärare som för närvarande tjänstgjorde utan att ha formell kompetens snarast borde beredas möjlighet att erhålla sådan kompetens (yrkandet 8) och

1976/77:1412 av herr Ångström m. fl. (fp, s, m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande ökat antal intagningsplatser på hushållslärlinjen skulle avslå motionen 1976/77:1412,

2. att riksdagen beträffande viss kompletteringskurs för vävlärare skulle avslå motionerna 1976/77:1382 och 1976/77:1405,

3. att riksdagen beträffande ökad utbildning av lärare för jordbrukets, trädgårdsnäringsens och skogsbrukets utbildningar skulle avslå motionen 1976/77:1379,

4. att riksdagen beträffande viss vårdlärarutbildning skulle avslå motionen 1976/77:280,

5. att riksdagen beträffande lokalisering av vårdlärarutbildning till Karlstad skulle avslå motionerna 1976/77:1156 yrkandet 2, 1976/77:1359 och 1976/77:1402,

6. att riksdagen beträffande lågstadielärarutbildning i Kristianstad skulle avslå motionerna 1976/77:149 och 1976/77:483,

7. att riksdagen beträffande viss försöksverksamhet i Falun skulle avslå motionen 1976/77:1401 yrkandet 3,

8. att riksdagen beträffande ett uttalande om utbyggnad av förskolläraryrkesutbildningen skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 3 i denna del,

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

9. att riksdagen beträffande ökning av antalet intagningsplatser för förskolläraryr utbildning med anledning av motionen 1976/77:1407 yrkandet 13 och motionen 1976/77:1410 yrkandet 4 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

10. att riksdagen beträffande förskolläraryr utbildning i Borås skulle avslå motionen 1976/77:147 yrkandet 2 i denna del,

11. att riksdagen beträffande förskolläraryr utbildning i Västerås skulle avslå motionen 1976/77:1372 yrkandet 8 i denna del,

12. att riksdagen beträffande förskolläraryr utbildning i Fittja, Botkyrka kommun, skulle avslå motionerna 1976/77:1398 och 1976/77:1410 yrkandet 5,

13. att riksdagen beträffande ett uttalande om utbyggnad av fritidspedagogutbildningen skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 3 i denna del,

14. att riksdagen beträffande antalet intagningsplatser för fritidspedagogutbildning skulle avslå motionen 1976/77:147 yrkandet 2 i denna del, motionen 1976/77:1372 yrkandet 8 i denna del och motionen 1976/77:1410 yrkandet 4 i motsvarande del,

15. att riksdagen beträffande teckningsläraryr utbildning i Stockholm skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 6,

16. att riksdagen beträffande särskild utbildning av lärare i teckning skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 8,

17. att riksdagen beträffande skolundervisning i teckning skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 7,

18. att riksdagen beträffande utbildning av lärare för utvecklingsstörda barn med flerhandikapp skulle avslå motionen 1976/77:780,

19. att riksdagen beträffande rese- och kostnadsersättningar till studerande skulle avslå motionen 1976/77:1089,

20. att riksdagen bemyndigade regeringen att ingå avtal med Stockholms kommun om kommunens bidrag till kostnaderna för förberedande teckningsläraryr utbildning vid konstfackskolan under budgetåret 1977/78,

21. att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:59 och motionen 1976/77:1407 yrkandet 13 såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 329 477 000 kr.,

22. att riksdagen beträffande sektorn för utbildning för undervisningsyrken beslutade om allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinje i enlighet med vad utskottet förordade.

Reservation hade avgivits

6. beträffande förskolläraryr utbildning i Fittja, Botkyrka kommun, av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1398 och motionen

1976/77:1410 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförts.

Punkten 5.7 (Lokala och individuella linjer och enstaka kurser)

Regeringen hade (s. 308–311) föreslagit riksdagen att till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 115 036 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:1143 av herr Andersson i Lycksele (s) och fru Stålberg (s),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1976/77:1395 av herr Gahrton (fp),

1976/77:1406 av herr Norrby m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade att för budgetåret 1977/78 bemyndiga regeringen att till särskilt stöd för utbildningen vid högskoleenheterna i Karlstad, Örebro och Växjö disponera högst 1 milj. kr. i enlighet med vad som anförts i motionen, och

1976/77:1407 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet att riksdagen beslutade att avslå regeringens förslag under anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser att 6,5 milj. kr. skulle ställas till regeringens disposition samt att motsvarande belopp i stället skulle få disponeras av universitets- och högskoleämbetet för fördelning på högskoleregionerna i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 14).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande fördelningen av 4 000 000 kr. med anledning av motionen 1976/77:1406 och motionen 1976/77:1407 yrkandet 14 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförts,

2. att riksdagen beträffande vissa medel till universitets- och högskoleämbetets disposition skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 14 i denna del,

3. att riksdagen beträffande socialpedagogutbildningen skulle avslå motionen 1976/77:1395,

4. att riksdagen beträffande högskolekurs för turistnäringen skulle avslå motionen 1976/77:1143,

5. att riksdagen till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 115 036 000 kr.

Reservation hade avgivits

7. beträffande vissa medel till universitets- och högskoleämbetets dis-

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

position av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:1407 yrkandet 14 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 5.12 (Samhällsvetenskapliga fakulteterna)

Regeringen hade (s. 321–324) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att ändra inriktning av en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 64 028 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:276 av herr Gillström m. fl. (s),

1976/77:278 av herr Johansson i Jönköping (s) och fru Normark (s),

1976/77:768 av fröken Andersson (c),

1976/77:774 av herrar Gahrton (fp) och Lindahl i Hamburgsund (fp),

1976/77:783 av herrar Nilsson i Växjö (s) och Fagerlund (s),

1976/77:1169 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s),

1976/77:1170 av herr Söderqvist m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde förslag om anslag för att säkra en fortsatt och utvidgad verksamhet vid avdelningarna för freds- och konfliktforskning vid universiteten i Göteborg, Lund och Uppsala, så att en forskardocenttjänst kunde inrättas vid vardera universitet och att en ny forskarassistenttjänst likaledes kunde inrättas vid vardera universitetet för att ge freds- och konfliktforskningen ökad bredd och styrka,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1363 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s) och

1976/77:1410 av herr Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkandet att riksdagen uttalade att en professur i socialt arbete borde inrättas vid socialhögskolan i Stockholm och hemställde hos regeringen om förslag därom (yrkandet 11).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande en tjänst som professor i socialt arbete vid universitetet i Umeå skulle avslå motionen 1976/77:1363,

2. att riksdagen beträffande en tjänst som professor i socialt arbete vid universitetet i Stockholm skulle avslå motionen 1976/77:1410 yrkandet 11,

3. att riksdagen beträffande en tjänst som professor i praktisk pedagogik i Umeå skulle avslå motionen 1976/77:276,

4. att riksdagen beträffande en personlig tjänst som biträdande professor vid universitetet i Stockholm skulle avslå motionerna 1976/77:278 och 1976/77:768,

5. att riksdagen beträffande freds- och konfliktforskningens organisation skulle avslå motionerna 1976/77:774, 1976/77:1169 och 1976/77:1170,

6. att riksdagen beträffande viss forskningsorganisation för yrkesinriktad rehabilitering skulle avslå motionen 1976/77:783,

7. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:59,

8. att riksdagen bemyndigade regeringen att ändra inriktning av en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:59,

9. att riksdagen till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 64 028 000 kr.

Punkten 5.13 (Medicinska fakulteterna)

Regeringen hade (s. 324–329) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. till Medicinska fakulteterna för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 180 750 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:275 av herr Bengtsson i Göteborg m. fl. (c, s, m, fp),

1976/77:282 av herr Wiklund m. fl. (s),

1976/77:375 av herr Nilsson i Norrköping m. fl. (s, c, m, fp, vpk),

1976/77:491 av fru Karlsson (c),

1976/77:1145 av fru Andrén m. fl. (fp),

1976/77:1306 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för inrättande av ett gerontologiskt forskningsinstitut med speciell inriktning på åldrandets sociala aspekter och hemställde hos regeringen om förslag därom.

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1976/77:1369 av herr Biörck i Värmdö (m), vari yrkats att riksdagen beslutade att ämnesrådena för de i motionen nämnda biträdande professurerna i Lund respektive Göteborg skulle benämnas "anatomisk, särskilt biomekanik" respektive "anatomisk, särskilt neuroanatomisk".

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:59,
2. att riksdagen beträffande forskning och forskarutbildning i reumatologi skulle avslå motionen 1976/77:282,
3. att riksdagen beträffande professur i klinisk virologi skulle avslå motionen 1976/77:275,
4. att riksdagen beträffande professur i onkologi skulle avslå motionen 1976/77:375,
5. att riksdagen bemyndigade regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:59,
6. att riksdagen beträffande benämningen av tjänster som biträdande professor med bifall till motionen 1976/77:1369 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
7. att riksdagen beträffande ett institut för gerontologisk forskning skulle avslå motionerna 1976/77:1145 och 1976/77:1306,
8. att riksdagen beträffande forskning om barn på sjukhus skulle avslå motionen 1976/77:491,
9. att riksdagen till Medicinska fakulteterna för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 180 750 000 kr.

Punkten 5.17 (Tekniska fakulteterna)

Regeringen hade (s. 336–340) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 151 070 000 kr., varav 2 645 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:143 av fru Berglund m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade om att inom tekniska högskolan i Luleå starta utbildning och forskning i industriell utveckling, entreprenörs- och innovationsteknik, enligt organisationskommitténs förslag.

1976/77:1149 av herr Eriksson i Ulfsbyn (c),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1404 av herr Nilsson i Järfälla m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en plan för förstärkning av resurserna på det arbetsvetenskapliga området, och

1976/77:1411 av fru Winther (fp), vari yrkats att riksdagen hos re-

geringen begärde förslag om utbildning i industriell utveckling vid tekniska högskolan i Luleå

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande en plan för förstärkning av resurserna på det arbetsvetenskapliga området skulle avslå motionen 1976/77:1404,

2. att riksdagen beträffande professur i skeppsergonomi skulle avslå motionen 1976/77:1149,

3. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:59,

4. att riksdagen bemyndigade regeringen att ändra benämning av tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:59,

5. att riksdagen beträffande förslag om utbildning i industriell utveckling m. m. vid högskolan i Luleå skulle avslå motionerna 1976/77:143 och 1976/77:1411,

6. att riksdagen till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 151 070 000 kr., varav 2 645 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservationer hade avgivits av herrar Alemyr, Jönsson i Arlov, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s)

8. beträffande en plan för förstärkning av resurserna på det arbetsvetenskapliga området, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1404 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

9. beträffande förslag om utbildning i industriell utveckling m. m. vid högskolan i Luleå, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:143 och motionen 1976/77:1411 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Punkten 5.20 (Högskoleförvaltningarna)

Regeringen hade (s. 350–353) föreslagit riksdagen att till Högskoleförvaltningarna för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 87 871 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1976/77:1358 av herr Hedberg m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2) och

1976/77:1407 av herr Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet att riks-

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

dagen till Högskoleförvaltningarna för budgetåret 1977/78 skulle anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 90 871 000 kr. samt ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ändamålen för denna förstärkning (yrkandet 15).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:59 och med avslag på motionen 1976/77:1407 yrkandet 15 såvitt gällde anslagsbeloppet till Högskoleförvaltningarna för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 37 871 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande uttalande i fråga om medelsanvisningen m. m. skulle avslå motionen 1976/77:1407 yrkandet 15 i denna del,

3. att riksdagen beträffande förvaltningskostnaderna för viss högskoleutbildning skulle avslå motionen 1976/77:1358 yrkandet 2.

Reservation hade avgivits

10. beträffande anslagsbeloppet av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:59 och med bifall till motionen 1976/77:1407 yrkandet 15 såvitt gällde anslagsbeloppet till Högskoleförvaltningarna för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 90 871 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande uttalande i fråga om medelsanvisningen m. m. med bifall till motionen 1976/77:1407 yrkandet 15 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförte.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande jordbrukets högskolor av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s),

2. beträffande tjänster vid medicinska fakulteterna av herr Sundgren (s).

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Uppsala universitet firar i år sitt 500-årsjubileum. Så länge har det alltså funnits universitet i Sverige. Det är fascinerande att följa hur den högre utbildningen och forskningen under denna tid steg för steg förändrats men också bibehållit några av sina grundläggande drag. Ett sådant drag är att de inom universitetet verksamma alltid hävdat utbildningens och forskningens frihet gentemot direktiv från samhällets makthavare.

Den universitetsreform som skall träda i kraft den 1 juli i år är en av de största förändringar som genomförts i svenskt högskoleväsende. Fler blir behöriga att läsa vid högskola, utbildningen decentraliseras till

fler orter, beslutsrätten sprids i betydande utsträckning till regionala och lokala organ, representanter för samhälle och arbetsmarknad ges plats i högskolans ledningsorgan.

Men trots att förändringarna är stora innebär reformen också ett vakt-
slående om utbildningens och forskningens frihet. De närmast berörda
– elever, lärare och annan personal – kommer att ha majoritet i hög-
skolestyrelser och linjenämnder och därmed ha ett avgörande inflytande
på verksamhetens utformning. I förslaget till högskolelag sägs i 14 § att
för forskningen skall gälla "att forskningsproblem fritt får väljas och
formuleras, att forskningsmetoder fritt får utvecklas samt att forsknings-
resultat fritt får publiceras".

Man kan ställa frågan varför det är nödvändigt att göra en så genom-
gripande förändring av högskoleväsendet i Sverige. Fortfarande är stu-
derandekullarna långt mindre än i slutet av 1960-talet, och det finns inga
skäl att tro på någon drastisk ökning av studerandeantalet. När vi di-
mensionerat den nya högskolan har vi räknat med att den uppåtgående
trenden från de senaste åren kommer att fortsätta. Låt mig peka på några
av de faktorer som ändå gjort det angeläget att förändra den högre ut-
bildningen.

Den snabba samhällsutvecklingen ställer allt större krav på män-
niskorna i arbetslivet. För allt fler yrken krävs en lång utbildning. Detta
understryker den utbildningsklyfta som finns i vårt samhälle. Den går
mellan dem som fått tillgång till den utbildning de haft intresse och
fallenhet för och dem som av ekonomiska eller andra skäl aldrig fått
denna möjlighet. Till stor del är detta en generationsfråga. Åtskilliga
av dem som nu varit yrkesverksamma i kanske 15–20 år hade aldrig
någon möjlighet att skaffa sig den utbildning som skulle gett dem chans
att välja det yrke som de egentligen önskat. Det är ett viktigt mål i
samhällets utbildningspolitik att överbrygga denna klyfta.

Under de senaste åren har andelen högskolestuderande som varit yr-
kesverksamma en tid innan de började sina högskolestudier ökat kraftigt.
Detta är ett exempel på hur mycket i den reform riksdagen i dag skall
fatta beslut om som i praktiken börjat växa fram av sig självt. En grund-
tanke i reformen är att högre utbildning skall vara något som människor
skall kunna tillägna sig i olika skeden av livet. Ingenting säger att hög-
skoleutbildning behöver bedrivas i åren kring tjugoårsåldern. Det kan
mycket väl vara så att det är lämpligare att förlägga denna del av studierna
till en något senare tidpunkt i livet, då man skaffat sig erfarenhet från
arbetslivet och kanske med större säkerhet kan säga vad man vill ägna
sig åt. En förutsättning för detta är naturligtvis att utbildnings- och stu-
diefinansieringssystemen är anpassade för detta. Att främja återkomman-
de utbildning är en av grundtankarna i högskolereformen. Detta utesluter
inte att den normala vägen för många även i fortsättningen blir att påbörja
högskolestudier direkt efter genomgången gymnasieskola.

Ett annat problem har varit att beslutsstrukturen i högskoleväsendet
varit alltför centraliserad. För många beslut har fattats på regerings- eller

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

ämbetsverksnivå, för få beslut har kunnat påverkas av dem som närmast berörs. Att sprida beslutsbefogenheter till regionala och lokala organ har därför varit en genomgående strävan i reformarbetet.

Slutligen har många upplevt att det finns ett behov av att ytterligare förbättra kontakterna mellan högskolor och samhället i övrigt. Universiteten och högskolorna har på senare år, genom kontaktkonferenser och på annat sätt, själva sökt uppnå detta. Många har emellertid menat att det skulle vara värdefullt att hitta en mer permanent form för dessa kontakter.

Den reform som riksdagen i dag skall fatta beslut om innebär ett försök att hitta lösningar på bl. a. de problem som jag här skisserat.

Genom de nya behörighetsregler, som efter kompetenskommitténs arbete nu träder i kraft, kommer nya grupper att bli behöriga att läsa vid högskola. Utan tvivel har det inneburit en stimulans för många människor att ofullständig teoretisk underbyggnad nu kan kompenseras på olika sätt, framför allt genom arbetslivserfarenhet. Jag är övertygad om att detta kommer att visa sig vara positivt inte bara för de individer som på detta sätt kan skaffa sig den utbildning de önskar utan också för hela högskolan. Människor med denna bakgrund kommer att tillföra utbildningen mycket – det visar klart de erfarenheter som vunnits exempelvis från de yrkestekniska högskolorna.

Genom att beslutsrätten sprids från centrala till regionala och lokala organ ökar möjligheterna för de närmast berörda att påverka verksamheten. Redan 1975 års riksdagsbeslut innebar ett tillmötesgående av en stark student- och läraropinion när det slogs fast att inom högskolan verkamma skall utgöra majoriteten i högskolestyrelser och linjenämnder. På flera sätt är denna reform en decentraliseringsreform, som kommer att ge ett större reellt innehåll både åt de anställdas arbetsdemokrati och åt de studerandes medinflytande.

De erfarenheter som finns inom de fackliga organisationerna och inom näringslivet tillgodogörs genom att arbetsmarknadens parter får utse representanter i linjenämnderna. Genom politisk representation i regionstyrelser och högskolestyrelser tror jag att intresset från politiskt håll för högskolans problem kommer att växa.

Man gör ett stort misstag om man tror att de politiker som nu sätts in i dessa ledningsorgan kommer att känna sig som utomstående med uppgift att föra högskolan någonstans dit lärare och studenter inte önskar. Jag är tvärtom övertygad om att dessa politiker kommer att bli högskolans bästa vänner och i riksdag, landsting och kommuner varma förespråkare för högskolans intressen.

Reformen innebär ökade möjligheter att ge en forskningsanknytning åt all högre utbildning. Också inom de utbildningar där denna forskningsanknytning kommer att ligga på en relativt blygsam nivå är det viktigt att de studerande får inblick i forskningens metodik.

Högskoleutbildningens decentralisering till fler orter har både ett utbildningspolitiskt och ett regionalpolitiskt motiv. Det intresse man på

utbyggnadsorterna ägnat sina högskoleenheter lovar mycket gott för framtiden. Säkert har det också en mycket positiv effekt för ett län att man har möjlighet att erbjuda en visserligen begränsad men dock högskoleutbildning inom länet.

Då jag nu givit en bild av de problem som gjort en reform angelägen och skisserat huvuddragen i de förändringar som föreslagits, vill jag något kommentera den nya regeringens handläggning av högskolefrågan.

Redan under regeringsförhandlingarna träffades överenskommelse mellan de tre regeringspartierna om huvuddragen i behandlingen av högskolereformen. I regeringsförklaringen hette det:

”Utbildningens innehåll måste stå i centrum för reformarbetet inom den högre utbildningen. Basresurserna för forskning vid universitet och högskolor förstärks. Förslaget om den nya högskoleorganisationen remissbehandlas. Ingen totalspärre får finnas för tillträde till högskoleutbildning. Regionstyrelser inrättas. Ansvarsfördelningen mellan centrala och lokala myndigheter ses över.”

Var och en som följt denna frågas behandling vet att regeringsförklaringen i denna del innebär att alla de tre regeringspartierna fått göra eftergifter. Men *alla* såg det som viktigt och nödvändigt att en reform efter nära tio års utredande skulle föras i hamn.

Det fanns skäl att skjuta upp reformen ett år. Vi övervägde också den möjligheten men fann att skälen *mot* ett uppskov var starkare. Många lärare och andra verksamma ute på fältet sade nämligen till oss: ”Efter allt utredande kommer ytterligare ett års kannstöpande bara att leda till en ökad förvirring.” De menade att det var bättre att genomföra reformen, även om det fortfarande, enligt deras mening, fanns vissa brister.

Vi följde alltså det rådet. Samtidigt ville vi gå den mycket kraftiga lärar- och studerandeopinion till mötes som krävde att H 75:s förslag skulle ut på en bred remiss innan propositionen skrevs. Högskoleutbildningens intressenter fick därför under senhösten två månader på sig att ge sina synpunkter på det samlade förslag H 75 i enlighet med sina direktiv presenterat.

Vi tog naturligtvis en risk med denna remissomgång. De ursprungliga tidsplanerna gick inte att hålla. Riksdagsbeslutet flyttades fram. Arbetet ute på universitet och högskolor, på UHÄ och i utbildningsdepartementet skulle bli pressat och forcerat under våren. Men vi bedömde det som utomordentligt viktigt att tillmötesgå alla dem som ville ge sin syn på reformpaketet och framför allt på förslaget till högskolelag. Inte minst från studerandesidan sade man också till oss: Vi är beredda att ta det extra omak som en försening för med sig mot att nu få möjlighet att i remissform framföra våra synpunkter.

Vi har inte ångrat remissbehandlingen. Den proposition som nu ligger på riksdagens bord hade sett annorlunda ut utan denna omgång. Mot bakgrund av ett stort antal värdefulla remissvar skedde under propositionsarbetet en rad förändringar. Det rörde sig dels om detaljusteringar, dels om viktigare principiella förändringar.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

De viktigaste är följande:

1. Högskoleutbildningen delas upp i en fri del och en del som har antagningsbegränsning. Den fria delen motsvarar i princip de utbildningar vid de filosofiska fakulteterna, som nu är ospärrade.

Friheten innebär att ingen behörig sökande som anmält sig i tid kan avvisas från utbildning, som av högskolestyrelse utbudits som fri och som fått minst tio anmällda. Därigenom har regeringsförklaringens markering av att ingen totalspärre får finnas fullföljts.

2. Den s. k. ändamålsparagrafen i H 75:s förslag till högskolelag ändrades som ett direkt resultat av remissomgången. Här togs hänsyn till bestämda synpunkter från studerande- och lärarhåll.

3. Remissen ledde också till att samhällsvetarlinjen fördes upp som en allmän utbildningslinje, efter förslag från framför allt studerande och lärare i Uppsala och Lund. Utbildningslinjen kännetecknas av valfrihet och fördjupning.

4. Remissen ledde vidare till förändringar i formerna för val av rektor. Högskolor som så önskar får möjlighet att låta en särskild valförsamling avlämna förslag till rektor för högskolan. Förslag från valförsamling går direkt till regeringen utan att passera högskolestyrelsen, och jag har i propositionen angett att jag räknar med att ett sådant förslag normalt kommer att följas av regeringen.

5. Regeringsförklaringens deklaration att ansvarsfördelningen mellan centrala och lokala myndigheter inom högskoleområdet skall ses över fullföljs i propositionen. Jag har nyligen tagit initiativ till att det arbetet skall påbörjas så snart den nya högskolan börjar fungera.

Utbildningsutskottet har under de senaste två månaderna varit intensivt sysselsatt med behandlingen av högskolepropositionen. Jag vill gärna säga att det är ett imponerande arbete som utskottet lagt ned vid behandlingen av en stor och komplicerad proposition. Det finns all anledning att tacka utskottets ledamöter och inte minst dess kansli för ett väl genomfört arbete. Resultatet har blivit ett både digert och väl genomarbetat utskottsbetänkande. På några punkter har utskottet justerat propositionen. Enligt min mening är utskottets ändringsförslag väl underbyggda.

Utökningen av antalet forskolläroplatser med 150 utöver den ökning på 300 som propositionen föreslår är ett exempel på en sådan justering. Behovet av forskollärare är mycket stort med tanke på den viktiga expansionen av antalet daghemsplatser. Då man kan klara de 150 platserna genom ett intag våren 1978 är utskottets komplettering värdefull.

En annan fråga där regeringspartiernas och socialdemokraternas företrädare i utskottet har lyckats ena sig om en gemensam skrivning gäller ett eventuellt enhetligt huvudmannaskap för högskolan. Enligt utskottets uppfattning bör regeringen följa utvecklingen inom den kommunala högskolan i vad gäller verksamhet, resurssamband m. m. och däri parallellt ta del av pågående utredningsarbete med anknytning till huvudmannaskapsfrågor. I anslutning härtill, säger utskottet, bör initiativ tas till

en förutsättningslös utredning av frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskolan. Jag anförde redan i propositionen att det finns skäl för ett enhetligt huvudmannaskap för högskoleutbildningen och har ingenting att invända mot att denna fråga utreds tidigare än vad jag förutsatt i propositionen.

Mot bakgrund av de motiveringar som utskottet anför har jag heller inte några invändningar mot de förändringar som föreslås när det gäller möjligheterna att inrätta gemensamma linjenämnder för kommunal eller landstingskommunal och statlig högskoleutbildning. Detsamma gäller de justeringar av journalistutbildningen som utskottet efter ingående överväganden förordar.

Utbildningsutskottet har alltså enligt gammal fin tradition strävat efter att hitta gemensamma lösningar, där förutsättningar för sådana finns. Det är en styrka att samstämmigheten i många frågor är så stor när det gäller högskolereformen.

Debatten om framtidens högskola har varit intensiv och pågått länge. Många har lagt ner ett hedervärt arbete på att kritisera vad man ansett vara tvivelaktiga inslag i reformarbetet. Delvis har vi tagit hänsyn till den kritiken, delvis har vi av olika anledningar inte ansett oss kunna göra det.

En del kommer alltså att vara missnöjda med dagens riksdagsbeslut. Oavsett vilken inställning man har tror jag det riktiga nu är att fråga efter vad som förenar. Alla goda krafter behövs för att vi skall klara det viktiga arbete inom universitets- och högskoleområdet som nu ligger framför oss.

Det mest positiva som hittills har hänt i arbetet på högskolereformen är enligt min mening de förändringar av olika utbildningar som har växt fram. Tyvärr har denna utveckling kommit i skymundan i den offentliga debatten. Faktum är dock att en rad intressanta nya utbildningar kommer att erbjudas till de studerande redan kommande läsår.

Nu gäller det att fullfölja det arbetet.

Tänk, om all den entusiasm och all den energi som hittills lagts ned på att kritisera reformarbetet nu kunde satsas på en konstruktiv diskussion om utbildningens innehåll i framtidens högskola! Då kommer vi, herr talman, att få en bra högskola. Och en bra högskola måste bygga vidare på en nu femhundraårig tradition av självständighet för universiteten och frihet för forskningen.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Två år är inte någon särskilt lång tid, men ibland kan det hända rätt mycket på den tiden.

Hur var det för två år sedan här i kammaren, då vi tog det första beslutet om den nya högskolan? Det skedde under protest från moderater och folkparti på en lång rad viktiga punkter, formulerade i ett drygt tjugotal reservationer och ett par särskilda yttranden till utbildningsutskottets betänkande. Det skedde med starkt nedvärderande ordvändning-

Fredagen den
29 april 1977

Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.

ar och betydande överdrifter i sak här i själva kammardebatten.

Då ansågs reformpaketet ha "ett torftigt innehåll".

Då kallades reformen en "administrativ skenreform".

Då sade man att reformen bara sysslade "med ytliga organisatoriska ting".

Då var förslaget att utpeka alla utbyggnadsorterna "ett skenbeslut".

Då väckte reduceringen av antalet högskoleenheter "utomordentliga betänkligheter".

Då ansågs dåvarande utbildningsministern vara inne på "tokiga funderingar" beträffande enhetsindelningen.

Då kallades regionstyrelserna "sex regionala universitetskanslersäm-beten", naturligtvis sagt som en nedvärdering.

Då ansågs man lägga på "byråkratiska mallar för att skapa enhetlighet och likriktning".

Ja, herr Nordstrandh, då liksom nu moderaternas talesman, citerade t. o. m. inledningsvis en engelsk sentens om att tre ting aldrig kommer tillbaka till människan: den bortsjutna pilen, det talade ordet och det försummade tillfället. Han menade att dåvarande utbildningsministern hade försummat tillfället att lösgöra sig från U 68-betänkandet. Men hur är det i dag?

Herr Nordstrandh och moderaterna har väl nu verkligen försummat sitt tillfälle att hoppa av från den här propositionen och det här betänkandet: inte ett enda litet särskilt yttrande – och för två år sedan 19 reservationer. Det är ju inte bara *ett* försummat tillfälle. Det är ju massor av försummade tillfällen, så många punkter som vi i dag skall ställa under proposition här i kammaren. Och det talade ordet som aldrig kommer tillbaka – i dag har herr Nordstrandhs talade ord kommit tillbaka till honom.

Priset tog annars herr Molin, folkpartiets talesman, som i sin klagokantat över förslaget deklamerade att det nu var "slutet för de fria fakulteterna och slutet för institutioner som i 650 år har varit centra för nyskapande och fritt tänkande" och utropade att man "inte skulle inskränka den fria forskningen och den fria debatten". Precis som om någon hade velat göra det!

Ja, herr talman, så oförsynta var angreppen då, så högt och gällt var tonläget då. Hur är det i dag? Vad utskottsbehandlingen beträffar så är det som synes inga moderat- eller folkpartireservationer, och hur tonläget och ordvändningarna kommer att bli här i kammaren får vi väl höra. Jag kan hittills bara konstatera att statsrådet Wikström på ett förtjänsfullt sätt har avvikit från 1975 års tongångar, och det tycker jag är bra.

Den här uppslutningen från moderater och folkparti kring huvuddragen i den högskolereform som beslöts 1975 med stöd av socialdemokrater och centerparti och som sedan mera i detalj utformats i H 75, där också socialdemokrater och centerparti stått bakom förslagen, är naturligtvis glädjande. Den uppslutning kring förslagen som vi nu bevittnar skall

vi socialdemokrater självfallet inte angripa utan varmt välkomna.

För det är väl en reell sinnesförändring hos moderater och folkparti? Det kan väl inte gärna vara så att detta är ett Brask-beteende – ja, ni vet, den där gamle sluge biskopen som smusslade in lappen där det stod: "Härtill är jag nödd och tvungen." Det vare oss socialdemokrater egentligen fjärran att ens antyda något sådant, om det nu inte vore för en del uttalanden i pressen. Men, som sagt, vi utgår från att sådana uttalanden som herrar Nordstrandh och Molin har gjort i Götheborgske Spionen är rena misstagen och inte alls vad de egentligen menar, utan att vad som menas från moderat- och folkpartihåll är det som står i utskottsbetänkandet och som vi nu skall diskutera.

Vi socialdemokrater har till detta betänkande om utbildning och forskning fogat tio reservationer och ett särskilt yttrande. Jag kommer för min del att tala för reservationerna 1, 2, 5, 6, 7 och 10. Roland Sundgren kommer senare att tala för de övriga reservationerna. Jag känner inte behov av att kommentera alla de punkter där vi är ense i utskottet, utan för att vinna tid kan jag kort och gott instämma med utskottsmajoriteten på de punkterna.

Innan jag går in på de reservationer som jag skall tala för mera i detalj, skall jag göra några litet mer allmänna men korta reflexioner kring arbetet med högskolereformen i dess senaste fas.

Jag skall då börja med att ett ögonblick ta samma roll som statsrådet Wikström tidigare i sin egenskap av utskottsuppositionens talesman brukade ta. Han brukade nämligen rätt ofta börja med att tala om hur dåligt skrivna propositionerna var, och jag måste nu tyvärr säga ungefär det samma. Den här propositionen är inte bra skriven. Den präglas i hög grad av att ha kommit till i hast. Det har heller inte underlättat utskottsarbetet att vi under lång tid fick arbeta med två upplagor, en stencilerad A4-del och en tryckt A5-del.

Sådana förseningar kan naturligtvis ibland vara ofrivilliga. Den här markanta förseningen är givetvis inte ofrivillig. Det är bl. a. den medvetet planerade höstremissen som har bidragit till förseningen och gjort att utskottet tvingats arbeta under stark tidspress. Som statsrådet Wikström sade i inledningen – och som han också känner till sedan sin tid i utbildningsutskottet – har vi ett mycket skickligt sekretariat. Men det har naturligtvis även för detta skickliga sekretariat tagit tid att omvandla den här propositionen till, som herr Wikström sade, ett bra betänkande.

Jag har nu sagt vad jag tycker om propositionens formalia och skall inte ta upp det mera. Men jag tyckte alltså att jag kunde göra ungefär samma påpekande nu från den här talarstolen som herr Wikström brukade göra i sin tidigare roll.

När det sedan gäller propositionens realia, dvs. innehållet, skall jag först anknyta till vad jag tidigare sagt, nämligen att vi från socialdemokratiskt håll naturligtvis är glada över att moderater och folkparti frångått sina tidigare ståndpunkter och i huvudsak accepterat högskolereformen. Trots detta har emellertid propositionen vissa inslag som

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

vi från socialdemokratiskt håll inte kan biträda. Det principiellt viktigaste är naturligtvis propositionens avsteg från H 75:s planerings- och resursfördelningssystem, som jag strax återkommer till.

Innan dess emellertid en notering av de frågor där den socialdemokratiska partimotionen vunnit beaktande. Vi har här lyckats få gehör genom fem tillkännagivanden och två bifall. Det har gällt uppförande av sjökaptens- och sjöingenjörsutbildningarna som allmänna utbildningslinjer, utredning om enhetligt huvudmannaskap för högskolan, som herr Wikström också kommenterade här, gemensamma linjenämnder för statlig och kommunal högskoleutbildning, studiepraktiktiden för journalister, ökning av förskollärarytbildningen med ytterligare 150 platser och medelsanvisning för detta, samt fördelning av ytterligare 4 milj. kr. till regionstyrelserna. Vi är självfallet glada över den eniga uppslutningen i utskottet på dessa punkter.

När vi socialdemokrater nu med tillfredsställelse noterar att moderater och folkpartister har frångått sina tidigare ståndpunkter och att det finns en bred politisk enighet om huvudprinciper och grundsyn, så måste vi göra ett betydelsefullt undantag. Det gäller, som jag sade förut, planerings- och resursfördelningssystemet. Där har propositionen frångått H 75:s förslag och där har tyvärr centerpartiet fått ge upp för moderater och folkparti, trots att centern i H 75 stod med på vår linje ända fram till dess att valresultatet blev känt och man skulle börja bilda regering tillsammans med moderater och folkparti.

Den motivering för det s. k. fria området som jag lyckats hitta i propositionen är att underlaget för att beräkna tillströmningen till utbildning inte räcker för att göra hållbara bedömningar av resurser till olika delar av högskolan och olika regioner.

Den osäkerhet i att beräkna tillströmning som propositionen talar om gäller, tycker jag, betydligt fler områden än de som nu räknas till det s. k. fria. Och varför har man då avgränsat det just till kurser inom dessa traditionella, huvudsakligen humanistiskt-samhällsvetenskapligt inriktade områden? Varför har man inte gjort området än vidare och svept in alla områden med genuint osäkra underlag i den s. k. friheten, eftersom det tycks vara motivet?

I propositionen framställs förslaget om fritt område som en komplettering av 1975 års riksdagsbeslut. Det står faktiskt så på ett ställe. Man betonar också att det inte innebär någon motsättning till beslutet från 1975. Jag tyckte att statsrådet Wikström i sitt anförande hade en annan variant på den här punkten som möjligen kan tyda på att det inte enbart är en komplettering.

I själva verket är det ju en helt ny princip man inför. Att kalla det för komplettering av, eller att det inte står i motsättning till, 1975 års beslut är, tycker jag, att vilseleda litet grand, men om man nu korrigerar det så är det O. K. Jag tycker att det är lika bra att säga som det är att det här är en ny princip – man bör tala om det i klartext.

Utbildningsutskottet skrev 1975, och riksdagen godtog det, att varken

individernas efterfrågan eller arbetsmarknadens behov ensamt kan läggas till grund för högskoleutbildningens planering, utan den måste grundas på båda dessa faktorer. Sedan måste de totalt tillgängliga resurserna för högskoleutbildning vara de ytterst bestämmande för kapacitet och omfattning.

Utskottet betonade då vidare det önskvärda i att ge förutsättningar för en utbyggnad av permanenta resurser för högskoleutbildning på ett antal orter utanför de nuvarande universitetsorterna, dvs. på de s. k. utbyggnadsorterna, liksom också att utöka utbudet av enstaka kurser där.

Utskottet betonade dessutom vikten av att säkra en utveckling av utbildningsutbudet i Umeå, Linköping och de tre filialorterna, dvs. Växjö, Örebro och Karlstad.

Det här krävde, ansåg utskottet då, en översiktlighet i planeringen när det gäller att fördela resurser mellan regioner, orter, högskoleenheter och olika slag av utbildningar. Det krävde också, menade man, planeringsramar för att få stabilitet i planeringen.

Allt detta skrev centern under på 1975. Nu är man uppenbarligen beredd att överge en del av 1975 års principer. Det beklagar vi från socialdemokratiskt håll. Förutom att man får ett sämre grepp över planeringen kan det få en annan konsekvens som inte heller är bra. Det kan hota möjligheterna för nya grupper av studerande att få sina behov tillgodosedda.

Enligt 1975 års beslut avsågs det inte ske någon utökning av den traditionella universitetsutbildningen. I propositionen instämmer man i detta genom att med gillande citera 1975 års uttalande på den här punkten. Man blir kanske litet frågande när det samtidigt på ett annat ställe i propositionen – förresten just i samband med resonemanget om det s. k. fria området – står att detta s. k. fria område, omfattande just de mest traditionella ämnesområdena, skall vara det som skall vidga möjligheterna för nya grupper att få tillträde till högskoleutbildning. Det rimmar inte särskilt bra, tycker jag. Jag trodde annars att de nya grupperna skulle entusiasmeras att främst gå till nya utbildningar och inte till traditionellt humanistiskt-samhällsvetenskapliga ämnen och utbildningar.

Vi accepterar från socialdemokratiskt håll inte propositionen i de här avseendena utan står fast vid tankegångarna i 1975 års beslut och anmäler en reservation här.

Jag skall sedan, herr talman, som jag nämnde inledningsvis bara kortfattat beröra några av våra andra reservationer.

Jag börjar med reservationen I beträffande regionstyrelsernas planeringsuppgifter. Enligt II 75 skulle regionstyrelserna när det gäller den samordnande planeringen ha att beakta också verksamheten och resurserna vid jordbrukets högskolor. Det skriver man i propositionen bort med hänvisning till att man nu skall få ett enda lantbruksinstitut som skall sköta samordningen. Men det gäller ju *inom* lantbruksutbildningen. Vi menar att *mellan* denna och utbildning under utbildningsdepartemen-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

tet återstår likväl behovet av samordning, och den anser vi bör ske genom regionstyrelserna.

I reservationen 2 anmäler vi sedan att vi anser det principiellt olämpligt att Landstingsförbundets antagningsnämnd skall ha ansvaret för antagning till viss högskoleutbildning. Vi konstaterar emellertid också att det nu är för sent att i praktiken göra någon förändring för kommande läsår, eftersom förberedelserna sannolikt kommit så långt här. Vi betraktar alltså Landstingsförbundslösningen som ett provisorium och menar att man snarast bör vidta åtgärder för att få en gemensam antagningsorganisation. UHÄ och SÖ bör ges i uppdrag att utreda och komma med förslag här så fort som möjligt, anser vi.

I reservationen 6 påyrkar vi att förskollärarytbildning förläggs till Fittja i Botkyrka kommun. Vi beklagar här, liksom beträffande reservationen tidigare, att tiden nu gått så långt att vårt förslag inte kan bli tillgodosett såsom vi formulerat det och att någon utbildning inte kan startas i Fittja hösten 1977. Vi yrkar därför i stället att åtgärder vidtas av regeringen för en förläggning av en förskollärarytbildning i Fittja till hösten 1978. Bland motiven för Fittja kan nämnas att det är en snabb expansion av barnstugeverksamheten i Stockholms södra förortskommuner, att det är en stor brist på utbildad personal där, att det finns möjligheter att helt avgöra planlösningen i det här sammanhanget och att det också finns möjligheter att snabbt ställa i ordning lokalerna.

I reservationen 7 förordar vi att 2 milj. kr. ställs till UHÄ:s förfogande för fördelning snarast möjligt på regioner i stället för att pengarna ställs till regeringens disposition.

I reservationen 10 påyrkar vi ytterligare 3 milj. kr. i anslag till högskoleförvaltningarna. H 75 föreslog som bekant att 130 nya tjänster skulle inrättas vid högskoleförvaltningarna i samband med att man startade den här reformen den 1 juli i år. Redan de här 130 tjänsterna var ett ytterligt pressat förslag och innebar en mycket stor återhållsamhet i förhållande till behoven – det var vi medvetna om. Oppositionen har bantat ner det här till ungefär 60 tjänster. Nu vill vi öka antalet nya tjänster till ca 90 för att få möjlighet att i första hand förstärka högskoleenheterna på utbyggnadsorterna och linjenämndernas arbete.

I ett särskilt yttrande, slutligen, aktualiserar den socialdemokratiska utskottsgruppen frågan om att åstadkomma en enhetlig och sammanhållen organisation för all högskoleutbildning, alltså även jordbruksutbildningarna. Vi anser att det skulle vara en fördel om insatserna för utbildning och forskning på jordbrukets område finge vägas mot andra utbildnings- och forskningsbehov mer direkt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 5, 6, 7 och 10 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr ELMSTEDT (c):

Herr talman!

”De vidgade uppgifter högskolan måste få, bl. a. i vad gäller den åter-

kommande utbildningen, gör det nödvändigt med en utbyggnad även på andra orter än de nuvarande universitetsorterna. -- Genom en sådan utbyggnad blir högskolan lättare tillgänglig för människor i olika delar av landet."

Detta är ett citat ur centerns högskolemotion 1975. Jag tar detta citat därför att det i sin korthet knyter an till den nya syn på den framtida högskolan som omfattas av allt fler:

1975 års riksdagsbeslut om reformering av högskoleutbildningen, som togs av en nära nog enhällig riksdag, innebar en strävan att öka utbildningens tillgänglighet för andra studerandegrupper än de traditionella. Det innebar vidare en breddning och differentiering av det samlade utbildningsutbudet, bl. a. med hänsyn till anknytningen till arbetslivet, liksom att högskolan skulle få en annorlunda organisation. Och sist men inte minst skulle det på olika sätt främja principen om återkommande utbildning.

Det är begripligt om en så pass genomgripande reform ger upphov till en omfattande debatt, även om denna nog varit mer högljudd på sina håll än vad meningsskiljaktigheterna har gett anledning till.

Det är enligt centerns mening utomordentligt värdefullt att vi får en högskoleutbildning som tar sikte på möjligheten till återkommande utbildning, som medför ett decentraliserat utbildningsutbud och som inrymmer ett mer lokalt beslutsfattande och därmed ökat lokalt ansvarstagande. Det är också värdefullt att i ledningsorganen för högskolan få in representanter för livet utanför verksamheten. Det blir en värdefull kontaktyta mot yrkesliv och arbetsliv.

En viktig målsättning framöver måste vara att finna nya utbildningar, anpassade till dagens och morgondagens behov. Inom arbetslivet sker en ständig förnyelse, och det gäller att tillhandahålla utbildningsvägar som tar sikte också på detta.

Det är ett primärt krav hos den enskilde att få ett arbete som i stort sett står i överensstämmelse med genomgången utbildning. Här är det alltså fråga om ett ständigt samspel. Det gagnar inte att konstruera motsättningar mellan högskoleutbildning och yrkesutbildning. Någon sådan motsättning finns inte.

Universitetsutbildningen har alltid i hög grad varit inriktad på något yrke. Under senare år har dess värre samstämmigheten mellan utbildningsvolymen på en del områden och utrymmet på motsvarande delar på arbetsmarknaden inte varit tillfredsställande. Den nya högskolan med möjligheter till lokal anpassning av utbildningsutbudet bör bli en tillgång när det gäller att nå samstämmighet mellan utbildning och möjligheten att senare få ett arbete, för vilket man utbildat sig – detta utan en snäv inriktning mot direkt yrkesanknutna mål. Det bör snarare bli fråga om en utbildning med en bredd som gör att man kan finna framkomliga vägar inom en större sektor.

Ett av den nya högskolans kännetecken är det ökade lokala inflytandet på utbildningens innehåll. De nya grupper som kommer till är i stor

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

utsträckning människor med en viss arbetslivserfarenhet, vilka behöver komplettera sin utbildning för att lättare klara sina arbetsuppgifter eller för att kunna fullgöra mera krävande sådana, om de så önskar. Här har de enskilda högskolorna säkert motiv till en viss profilering med tanke på arbetsmarknadsstrukturen inom resp. upptagningsområde.

Jag vill gärna understryka det angelägna i denna profilering. Man har nämligen på sina håll gjort gällande att vi skulle få en för stor utbildningskostym. Jag tror därför att det är viktigt att varje enskild högskola strävar efter att skapa sig en egen profil som står i överensstämmelse med det upptagningsområde där vederbörande högskola ligger.

För centerpartiets del finner vi det naturligt och riktigt att högskolan både innehållsmässigt och organisatoriskt får denna anpassning till den verklighet den verkar i. Här kommer också den yrkestekniska högskolan in i bilden. En försöksverksamhet pågår, som en följd av riksdagsbeslutet 1975, på ett antal platser och inom olika branscher. Ännu är det för tidigt att dra några slutsatser om resultatet, och detta är också en anledning till att ett enigt utskott nu avstyrker samtliga motioner som önskar YTH utbyggd på ytterligare orter i landet.

Det är inte något definitivt ställningstagande av utskottet till YTH-utbyggnad framöver. Vi har funnit det angeläget att avvakta resultatet av den pågående försöksverksamheten innan beslut om nya orter och branscher fattas. Däremot har vi tillstyrkt en fyrpartimotion om en utvidgning av försöksverksamheten vid pappersskolan i Markaryd. Det är en anpassning av verksamheten för att bättre utnyttja resurserna där.

Riksdagsbeslutet 1975 om reformering av högskoleutbildningen innebar bl. a. att en central organisationskommitté, H 75, och sex regionala organisationskommittéer tillsattes för att framlägga mera detaljerade förslag till organisation på olika nivåer. Den nu aktuella propositionen bygger i allt väsentligt på det arbete som utförts av dessa kommittéer.

Det är i dag ett ökat antal människor som för sin yrkesverksamhet och naturligtvis också av rent personliga skäl önskar utnyttja möjligheten till bättre utbildning. Utbyggnaden på nya orter är ju ett led i strävan att underlätta detta. Det borde då framstå som självklart att detta medför ökade kostnader, som i sin tur gör att högskoleutbildning på ett mera uttalat sätt än tidigare måste räkna med att konkurrera med andra samhällsnyttigheter när det gäller de ekonomiska resurserna. Jag tror att det är ett område där man kanske på sina håll måste vänja sig vid detta.

När riksdagen för två år sedan drog upp riktlinjerna för den framtida högskolan utgjorde frågan om planeringsramarna en viktig del – herr Gustafsson i Barkarby uppehöll sig en stund vid detta. Ett av huvudsyftena i detta sammanhang var att säkra en viss stabilitet i planeringen och ett effektivt utnyttjande av resurserna. Det innebar med andra ord att man med beaktande av bl. a. den samlade efterfrågan på högskoleutbildning skulle ställa resurser för grundläggande högskoleutbildning till förfogande i en utsträckning som rimligen borde ge alla sökande utrymme till utbildning, där det f. n. är fritt tillträde.

Sedan beslutet 1975 har debatten om den nya högskolan gått vidare. Den har främst gällt frågan huruvida beslutet medför risk för att anmälda behöriga studerande kan bli utestängda från sökt utbildning, till vilken fritt tillträde nu råder. På herr Gustafssons i Barkarby fråga varför man stannat för att just den fria sektorn skulle omfattas av det som här föreslås vill jag svara att det helt enkelt beror på att man vill ha en anknytning till den del av högskolan som det i dag är fritt tillträde till. I propositionen föreslås att en viss fri sektor, motsvarande just det område där det fria tillträdet i dag finns, också skall finnas i den nya organisationen. Utskottsmajoriteten ansluter sig till föredragande statsrådets påpekande att det vid en eventuell oväntat stark tillströmning av studerande kan uppstå svårigheter.

Man kan se förslaget om denna fria sektor som en ytterligare markering av den bedömning som riksdagen gjorde år 1975, då man ansåg att resursramarna var så pass väl tilltagna att alla behöriga som sökte till ospär-rad utbildning rimligen borde bli antagna. Eftersom propositionen i allt väsentligt bygger på de bedömningar som då gjordes och som H 75 senare också kommit fram till, säger utskottet att det endast undantagsvis blir aktuellt för regeringen att hos riksdagen begära att medel anvisas på tilläggsstat, vilket i så fall skulle bli möjligt.

Det finns sålunda ingen anledning att göra frågan om det fria tillträdet större än den på goda grunder kan antas bli. Det tillkommer dessutom de enskilda högskolorna att noga pröva och göra omfördelningar av anslagen, innan anhållan om tilläggsanslag kan göras. Propositionen gör klara uttalanden om detta, vilka utskottet helt ställer sig bakom.

I reservationen 5 yrkas avslag på den komplettering av resurssystemet enligt 1975 års beslut som nu föreslås i propositionen. Motiveringen är att denna komplettering skulle strida mot en av grundtankarna i 1975 års beslut.

Jag har poängterat att utbildningsutbudet och arbetslivets behov måste anpassas till varandra. Detta står utskottet bakom. I övrigt kan tilläggas att oavsett vilket system vi väljer – här eller på andra områden – så är resurstillgången alltid en begränsande faktor, vilket torde vara känt för alla. I budgetpropositionen, som årligen återkommer, görs de avvägningar av resursfördelningen som kan vara erforderliga. Självfallet kan då också vissa korrigeringar göras, om tendensen när det gäller utbildningsutvecklingen pekar i en oacceptabel riktning. Vi anser att det är fel att tillmäta denna komplettering av 1975 års beslut den stora betydelse som jag tyckte mig förstå att herr Gustafsson i Barkarby gjorde, nämligen att man därigenom skulle riskera utbyggnadsorternas framtida utvecklingsmöjligheter. Utskottsmajoriteten är, som framgår av utskottsbetänkandet, rätt övertygad om att det endast i undantagsfall kan bli nödvändigt att tillgripa denna s. k. säkerhetsventil.

Den nya högskolans organisation bygger på decentraliseringsidén.

En del kritik har riktats främst mot inrättandet av regionstyrelserna. Man har ansett att detta led är onödigt. Det talas om centralstyrning

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

och ökad byråkratisering, för att nu nämna något av det som framskyttat i debatten. Det är främst från de större universiteten denna kritik kommer. Jag har en känsla av att man glömmer bort att det är en ny högskola vi får med flera nya, mindre högskoleenheter och med nya studerandegrupper. Min erfarenhet från arbetet i en av organisationskommittéerna är den, att särskilt företrädare för just de mindre högskolorna ofta understrukt det regionala organets betydelse – de har känt en styrka i att ha denna tillgång. Också här är det konkurrens om resurser, vars fördelning torde vara lättare att göra på det regionala planet än på central nivå.

Regionstyrelsens övergripande ansvar är en viktig del i den fortsatta utbyggnaden av högskolan. Fördelningen av anslagen till enstaka kurser och lokala linjer, där den nya högskolans förnyelsearbete i hög grad kommer att finnas, är också en viktig uppgift, där orter som helt saknar högskoleutbildning är starka intressenter. Säkert har dessa lättare att hävda sina intressen i en regionstyrelse än om besluten om fördelningen fattades på centralt håll.

Den grundläggande utbildningens forskningsanknytning är en annan mycket betydelsefull fråga, över vilken regionstyrelsen har ett klart uttalat ansvar enligt riksdagsbeslutet år 1975. Högskolestyrelsens större rörelsefrihet när det gäller anslagshanteringen och anpassningen härvidlag till lokala behov är värd att noteras, särskilt som det finns de som menar att högskolan präglas av en centralstyrning. Linjenämnden kommer att få uppgifter som i dag ligger på ämbetsverks- och departementsnivå. Som exempel kan nämnas fastställande av kursplaner. Det kan anföras flera exempel där decentraliseringen framstår som helt klar.

Under anslaget till lokala och individuella linjer och enstaka kurser föreslås att drygt 2,5 milj. kr. bör ställas till regeringens disposition. I reservationen 7 yrkas att 2 milj. kr. härav skall ställas till universitets- och högskoleämbetets förfogande för fördelning på regionerna. Enligt utskottets mening är det rimligt att regeringen disponerar dessa medel. En mindre reserv till regeringens förfogande när man går över till ett nytt anslagssystem måste anses motiverad.

Så till sist några ord om reservationen 1, som berör regionstyrelsens planeringsuppgifter. Jag vill inom parentes säga att andra företrädare för utskottsmajoriteten kommer att behandla övriga reservationer. Det är närmast ett yrkande i den socialdemokratiska partimotionen 1407 angående samordningsuppgifter mellan högskoleorganisationen inom utbildningsdepartementets resp. jordbruksdepartementets ansvarsområden som i reservationen 1 följs upp av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet. Ett bifall till denna reservation skulle innebära att regionstyrelserna skulle ha ansvaret också för vissa uppgifter inom högskoleutbildningen på jordbrukets område. Vi anser att en nära samverkan mellan de olika utbildningsområdena är angelägen men att denna kan ske på informell väg, vilket jordbruksutskottet gett uttryck för i sitt yttrande till utbildningsutskottet i ärendet.

I ett särskilt yttrande utvecklar man förhållandena vidare och menar att även jordbrukets högskoleutbildning borde sortera under utbildningsdepartementet. Förvisso kan detta låta bestickande. Dock finns det välgrundad anledning att erinra om att utbildningen vid jordbrukets högskolor endast tar knappa 20 % av de samlade resurserna. Drygt 80 % gäller forskning och försöksverksamhet. Försöksverksamheten har dessutom en stark anknytning till utvecklingsarbetet inom jordbruksnäringen och hör alltså så till vida under jordbruksdepartementet. I propositionen år 1975 om reformeringen av högskolan framhöll dåvarande statsrådet att jordbrukets högskolor även framöver borde ha en egen organisation under jordbruksdepartementet, och i årets proposition nr 67 framhålls och föreslås detsamma. Från centerns sida delar vi denna uppfattning.

Det är nog naturligt att reformen föregås av en viss osäkerhet, eftersom det med nödvändighet måste finnas en mängd frågetecken för hur det skall bli i framtiden. Det går helt enkelt inte att svara på alla dessa frågor, eftersom den lokala beslutanderätten och därmed ansvaret självfallet inte rymmer någon likriktning. Och visst är det enklare med centralt utfärdade besked. Om någon tror att man på alla nivåer där nu ett ökat ansvar kommer att läggas har full klarhet i hur alla frågor omedelbart skall hanteras, så är detta optimistiskt i överkant. Säkert kommer man i institutionsstyrelser, linjenämnder, högskolestyrelser och regionstyrelser att behöva en ordentlig inkörningsperiod. Man får helt enkelt vänja sig vid att det är här vi skall besluta, det är här riktlinjer skall dras upp och det är här vi skall ta ansvaret.

Det är ett omfattande förberedelsearbete som ligger bakom den högskolereform som träder i kraft den 1 juli. Vi får en ny högskola som vänder sig till nya grupper i samhället som ofta har bristfällig ungdomsutbildning men som har erfarenhet från arbetslivet. Tillgängligheten ökar genom utbyggnaden på nya orter. Möjligheterna till lokala initiativ när det gäller utbildningens innehåll ökar till gagn för förnyelsearbetet inom högskolan. Detta bör också kunna bidra till arbetslivets förnyelse med tanke på det samspel som alltid måste finnas härvidlag. Vi får en högskola med ett högst skiftande utbildningsutbud och med ett ökat lokalt ansvarstagande. Från centern har vi inte haft svårigheter att medverka till denna reforms tillkomst, tvärtom. Reformen ligger helt i linje med den grundsyn vi har och som vi redovisat i andra sammanhang, när reformer på såväl grundskolans som gymnasieskolans område har genomförts.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Elmstedt säger i slutet av sitt anförande att han inte haft någon svårighet att medverka i reformarbetet, och det tvivlar jag inte på. Den saken behöver därför inte föranleda någon replik eller något meningsskifte mellan oss, men jag vill ta upp det som herr Elmstedt

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

sade i samband med det s. k. fria området.

Jag konstaterar att i propositionen och i herr Elmstedts inlägg är förslaget om fritt område betraktat som en komplettering, eller, som herr Elmstedt uttryckte det, en uppmjukning. Av statsrådet Wikströms inledningsanförande framgick det emellertid att förslaget innebar en viktig principiell förändring. Här har man alltså något olika syn på hur detta skall betraktas. Är det en viktig principiell förändring eller är det en komplettering eller uppmjukning? Det kanske vore bra att få veta hur man skall se på det, eftersom det tydligen föreligger delade meningar här.

När det sedan gäller motiven för att avgränsa detta fria område uppfattade jag herr Elmstedt så att det här rör sig om konventionella, eller kanske man skall kalla det traditionella motiv: det som en gång har varit fritt skall fortsätta att vara fritt. Man kan ju – om man nu skall tala om frihet i det här sammanhanget – fundera över om man inte också skall inbegripa andra områden, så att man inte så att säga konserverar friheten på bara ett område – det var detta jag tänkte på när jag frågade efter motiven. Jag tycker att förslaget innebär en rätt slentrianmässig frihetsfortsättning, om jag får använda det uttrycket i detta sammanhang.

Resursfördelningssystemet sätts ur spel genom grepp som automatik och fria områden. Då har man bara att följa en automatiskt verkande tillströmning och har inga resursfördelningssystem att sätta mot. Resursfördelningssystem går nämligen inte särskilt bra ihop med automatik- eller fria område-system.

När det till slut gäller vad herr Elmstedt tog upp om jordbruksutbildningen och dess departementstillhörighet så skulle motivet för att ha det som det nu är vara att en mycket liten del gäller utbildning och den stora delen gäller forsknings- och utvecklingsarbete. Om man lade den aspekten på andra sektorer inom högre utbildning och forskning skulle man splittra upp ytterligare. Medicinsk forskning och utbildning, teknisk forskning och utbildning skulle gå till andra departement. Om man använder det motivet skulle man få en mycket splittrad bild av forskning och utbildning. Jag tror alltså att det vore bättre att gå den andra vägen och få ett enhetligt grepp och att kunna göra, som jag uttryckte mig, mera direkta avvägningar även mellan denna sektor och andra sektorer.

Herr ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! För att börja med det sista som herr Gustafsson i Barkarby tog upp, om jordbrukets högskolor, så undrar jag om det finns någon annan sektor där, i förhållande till de totala resurserna, så liten del går direkt till utbildningen och där den återstående delen går till forskning, och framför allt till försöksverksamhet som finns förlagd runt om i landet. Jag tror att det är en principiell skillnad mellan denna del av utbildningen och andra sektorer.

Det talas icke någonstans i propositionen eller i utskottsbetänkandet ett ord om automatik när det gäller den fria sektorn. Förslaget innebär nämligen att för att komma i åtnjutande av detta tilläggsanslag, som jag talade om och som ryms i systemet, krävs det att högskolestyrelsen har gjort alla de omfördelningar som det nya anslagssystemet ger möjlighet till, innan man kan begära att få mer pengar. Det betyder inte heller att det automatiskt tickar ut ett antal tusenlappar, utan det prövas i varje enskilt fall.

När herr Gustafsson talar om att det är ett konserverande av nu gällande område som skall vara fritt, vill jag gärna erinra om att den nya reformens organisatoriska uppläggnings också här kommer till sin rätt, så till vida att det är högskolestyrelserna som beslutar om vilken utbildning som skall vara fri. Där finns möjligheter när erfarenheter har vunnits att anpassa till den verklighet som högskolan skall arbeta i.

I frågan om reformen skall tolkas som en komplettering av 1975 års beslut eller en uppmjukning av beslutet hänvisar jag till vad som står i propositionen och utskottsbetänkandet, där man hela tiden talar om att det är en komplettering, helt enkelt en uppföljning av grundtankarna i 1975 års beslut, som var att resursramarna bedömdes vara så pass tilltagna att ingen som sökte skulle behöva befara att avvisas från utbildning.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag frågade inte riktigt om det som herr Elmstedt svarade på. Jag frågade inte om det var en komplettering eller en uppmjukning, jag frågade om det var komplettering eller uppmjukning kontra en viktig principiell förändring, som statsrådet sade. Det var den dualismen jag ställde fram, och det svarade inte herr Elmstedt på.

När det sedan gäller automatiken sade jag inte att det står i propositionen att detta är automatik. Jag sade bara att med system som har automatik inbyggd och system som har fria områden inbyggda sätter man resursfördelningssystemet ur spel.

Herr ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag hänvisar än en gång till vad som står i propositionen och i utskottsbetänkandet. Där sägs att det är en komplettering. Detta står alltså att läsa, och jag tycker att man kanske inte skall lägga in mera i det hela än vad som klart framgår, nämligen att det är en komplettering.

Självfallet kan man hådra det, om man så vill, och få det till någonting annat. Men att det skulle vara någon större avvikelse från vad 1975 års beslut innebär kan jag i varje fall inte läsa ut, även om jag skulle läsa det utan att alls ha varit med om arbetena dessförinnan.

Jag tror att vi kan vara överens om detta.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det förslag till reformering av den högre utbildningen

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

som vi i dag skall ta ställning till är ju i stort sett det gamla U 68-förslaget, om än i något annorlunda språkdräkt. Det konstaterar också utskottet, när man inledningsvis förklarar: "Det kan konstateras att förslaget till högskolelag i allt väsentligt bygger på vad som anförts av föredraganden i propositionen 1975:9 och på riksdagens beslut med anledning av denna proposition." Det har också bekräftats av de inlägg som gjorts från ta-larstolen här i dag.

Vänsterpartiet kommunisterna var redan vid behandlingen av den nyssnämnda propositionen starkt kritiska mot förslaget och krävde därför att U 68 skulle stoppas. Grunderna till detta skall jag återkomma till. Jag vill först kort ta upp vad de övriga partierna här i riksdagen anförde vid behandlingen av det gamla U 68-förslaget.

Herr Molin i folkpartiet betecknade, med instämmande bl. a. av nuvarande arbetsmarknadsministern herr Ahlmark, förslaget som torfligt. I valrörelsen gjorde folkpartiet och moderaterna ett stort nummer av sin kritik mot högskolereformen men har nu anslutit sig till den annars av centern så konsekvent drivna linjen att så snart tillfälle ges svika sina vallöften. I dag är – det har vi hört av utbildningsminister Wikström – detta torfliga förslag helt plötsligt lysande.

Vänsterpartiet kommunisterna står fast vid sin kritik av högskoleförslaget. Vi kräver fortfarande att det skall stoppas. Men vi har helt andra grunder för vår kritik och en helt annan utgångspunkt för våra förslag än de borgerliga partierna hade vid det tidigare tillfället. Vi är motståndare till den borgerliga ideologi vars bärande idé har varit den s. k. akademiska friheten. Huvudtanken i den ideologin är ju att den akademiska utbildningen skall vara helt fri från statsmakternas och andra partsintressens direkta inblandning. Forskningen skall utformas av forskarna själva, utbildningen skall läggas upp helt av lärare och studerande. Den här ideologin har naturligtvis aldrig motsvarats av någon faktisk verklighet. Det räcker att gå till forskningssidan för att se vilka intressen forskarna sätts att tjäna.

Vi är inte motståndare till planering – tvärtom, vi är det parti som mest konsekvent hävdar exempelvis en planmässig styrning av ekonomin. Men vi ställer oss alltid frågan: I vems intresse skall en styrning ske? Och vems intressen gynnar i första hand föreliggande förslag till högskolelag? För att kunna besvara den frågan måste man göra en analys av högskolans roll i vårt samhälles utveckling.

Högskolans roll är av dubbel natur. Den skall producera arbetskraft till vår ekonomi samtidigt som den har en självständig kritisk roll. De här två sidorna kämpar hela tiden mot varandra inom högskolan. Vårt nuvarande ekonomiska system ställer helt andra krav på högskolan än den gamla konkurrenskapitalismen gjorde.

Byråkratisering och teknokratisering är det som präglar produktionslivet. Och storfinansen, som ju behärskar produktionslivet, tycker att det gamla universitetet är ineffektivt. Men det är också för öppet och för liberalt i sin bildningssidé, för inom ramen för nuvarande system finns

ett visst utrymme för kritik.

Vad är det då man behöver i stället inom industrin och inom stats- och kommunalförvaltning? Jo, specialiserade lönearbetare utan kritisk skolning och utan överblick över hur samhället fungerar. Därför kräver man en ny högskola, därför ställer man kravet på staten om en ny och mer näringslivsanpassad utbildning, därför kräver man en hårdare ideologisk övervakning i likhet med vad som nu sker i Roskilde i Danmark och i Frankrike.

Staten har i allt större utsträckning påtagit sig ansvaret för den kapitalistiska planeringen. Den har påtagit sig ansvaret för att kapitalismen skall fungera. Det är därför inte förvånande att samtliga borgerliga partier, när de väl insett detta, slutit upp bakom förslaget. Vad som möjligen är ägnat att förvåna är att man någonsin gick emot det.

Visst finns det positiva inslag i reformen, det skall jag inte förneka, men även dessa måste ses i perspektivet av utbildningssystemets roll för den kapitalistiska produktionen. Det vidgade tillträdet tillhör de positiva inslagen. Det har sin rot i en ökning av behovet av utbildning också för den äldre arbetskraften. Men denna utvidgade rekrytering har kopplats samman med krav på större kontroll. Vore det så, att man menade allvar med de vackra mål man ställt upp i propositionen och utskottsskrivningen om ökade möjligheter för lönearbetarna att söka in på högskola, skulle man ha kopplat ihop detta med en kraftig satsning på det studiesociala stödet. Man skulle helt enkelt tvingas införa studielön. De nuvarande ekonomiska förutsättningarna gör det ju i praktiken omöjligt för industriarbetare att i någon större utsträckning söka sig in på högre utbildning. I samma riktning verkar de traditionsbundna kraven på förkunskaper liksom de klart diskriminerande s. k. frivilliga högskoleprov, som man nu testar och som ensidigt gynnar de som har studievana.

Herr talman! Det är främst på fyra punkter vi har kritiserat förslaget:

1. Det innebär en centralisering och byråkratisering av beslutsorganisationen. Själva förvaltningen av högskolan kommer att skötas av företrädare för statsmakterna, byråkratin och det enskilda näringslivet. Även de fackliga organisationerna, som f. ö. buntas ihop med arbetsköparna för att representera allmänintressena, skall, sägs det, få ett ökat inflytande. Vi är självfallet *för* att de fackliga organisationerna ges större möjligheter att påverka utbildning och forskning, men vi är inte överens om den modell U 68 eller H 75 ställt upp. Vi har föreslagit andra vägar. Det nuvarande förslaget kommer att medföra en rakt motsatt effekt mot vad man säger sig avse.

Nu fick vi ifrån talarstolen höra utbildningsministern hävda att den här beslutsorganisationen tvärtom är en decentraliserad beslutsorganisation och att det är fråga om ett tillmötesgående av de studerandes krav. Det förhåller sig emellertid så, utbildningsminister Wikström, att samtliga studerandeorganisationer har en rakt motsatt uppfattning i detta fall.

2. Fasta studiegångar ersätter de studerandes fria val av kurser. De här studiegångarna avses få en klar yrkes- och arbetsmarknadsinriktning, anpassad till storfinansens intressen. Filosofin bakom yrkesinriktningen är helt enkelt den att man fogar in människor i små fack. De studerande kommer nästan aldrig att läsa ett helt, sammanhängande ämne, utan allt blir styckevis och delat. På det sättet går helhetsperspektivet förlorat, och de samhällsorienterande bitarna försvinner.

3. En nära nog total dimensionering införs – och det är kanske detta som orsakat mest debatt. Det har sagts att högskolan är ospärrad. Nu säger utbildningsminister Wikström att den är fri. Det var ju det vallöftet moderaterna och folkpartiet gav. Om man med "ospärrad" avser att tre av omkring 90 linjer förblir i praktiken ospärrade har man rätt, men då har man också tvingats misshandla det svenska språket på det grövsta för att vilseleda opinionen.

Den debatt som i dag förts mellan herr Elmstedt och herr Gustafsson i Barkarby visar klart, att det inte föreligger någon viktig principiell förändring, som utbildningsministern försökte hävda. Tvärtom – det är i stort sett fråga om det gamla U 68-förslaget också i vad gäller en spärrad högskola.

Vi är för en dimensionering men då anpassad efter folkflertalets behov. En dimensionering måste kopplas samman med kravet att alla skall få jobb inom utbildningsyrket, och staten måste ta på sig det ansvaret. Det är emellertid omöjligt i den anarkistiska ekonomi vi f. n. har.

4. Man föreslår sammanslagningar av skolor till större enheter, och det kan naturligtvis vara bra. Men förutsättningen för att det skall vara bra är att sammanslagningarna grundar sig på någon form av pedagogiska principer, inte på ett ensidigt rationaliseringstänkande. De sammanslagningar man föreslår i H-75 är av den senare kategorin. Inga pedagogiska hänsyn har tagits. Ingen hänsyn har tagits till dem som arbetar inom de berörda enheterna: de studerande, lärarna och övrig personal.

Vpk kräver i stället en demokratisering av högskolan. Vi kräver en högskola där det är möjligt att utveckla en kamp för forskning och utbildning i arbetarklassens tjänst. Vi har i vår huvudmotion 1410 lagt fram förslag om på vilka principer en sådan högskola skall vila. Och grunden för en verklig förändring av högskolan får vi först genom en förändring av den sociala snedrekryteringen till den högre utbildningen. Fortfarande är den sociala snedrekryteringen mycket allvarlig. Jag vill här peka på tre faktorer som skulle medverka till att bryta denna utveckling.

En viktig orsak är naturligtvis vårt nuvarande grundläggande skolsystem, grundskolan och gymnasieskolan. Vi har i annat sammanhang lagt fram förslag om en demokratisering av skolsystemet i den delen.

En annan viktig orsak är nuvarande antagnings- och urvalsprinciper till högskolan. Det förslag vi i dag har att ta ställning till förändrar endast marginellt det förhållandet att betygen avgör, medan arbetslivserfarenhet tillmätts alltför liten betydelse. Flera utredningar har visat att det är i

de utbildningar som är spärrade, dvs. där betygen spelar den avgörande rollen, som snedrekryteringen är allvarligast. Vpk kräver att betygen skall avskaffas helt inom grund- och gymnasieskolan. Vi kräver att betygen som urvalsinstrument i stället ersätts med ett system byggt på arbetslivserfarenhet och köprincip. Och som arbetslivserfarenhet skall då också räknas egna vårdtagarerfarenheter vid intagningen till vissa utbildningar.

Studielämplighetsprov förkastar vi som urvalsinstrument. Det har hittills aldrig konstruerats ett sådant prov som inte mäter i stort sett samma sak som betygen, och de missgynnar i högsta grad många ur arbetarklassen.

Också inom högskolan anser vi att alla betyg på sikt bör avskaffas, och redan nu bör man fatta beslut om att ta bort de graderade betygen. Vi betraktar såväl utskottets majoritetsskrivning som den socialdemokratiska reservationen i denna del som otillfredsställande. Enligt bägge uppfattningarna skall de graderade betygen finnas kvar inom en mängd utbildningar. Vi kräver att de skall avskaffas och att riksdagen skall fatta beslut om det i dag.

En av de viktigaste orsakerna till snedrekryteringen är slutligen den ekonomiska situationen. Studielånesystemet innebär de facto att det bara är de ungdomar som är säkra på att få jobb efter utbildningen och de som vuxit upp i en studievän miljö som vågar ta på sig den skuld systemet innebär. Vi lägger i dag fram förslag om en studielön.

Självfallet skulle en ändrad social rekrytering, där en majoritet av de studerande har arbetslivserfarenhet, också få mycket positiva effekter på utbildningens innehåll. Tyvärr är ju H 75 en organisatorisk reform även om den kommer att få allvarliga konsekvenser också för innehållet. Vi kräver att utbildningens innehåll anpassas efter de studerande. De skall tillförsäkras en fullvärdig utbildning som ger dem yrkesförberedande fackkunskaper, grundade på förtrogenhet med relevanta vetenskapliga områden. Men vi kräver också att utbildningen skall ge kritisk träning och insikter om det samhälle vi lever i.

Men demokratisering av högskolan förutsätter också en annan beslutsorganisation än den som har föreslagits här. Som regionstyrelserna nu föreslås se ut kommer de bara att bli byråkratiska mellanled. Regionstyrelserna bör i stället vara politiskt sammansatta organ. Det är politiska beslut som skall fattas om riktlinjer och målsättningar, och därför bör man också kunna utkräva ett politiskt ansvar. Det är inte en angelägenhet för storfinans, byråkrater eller för den delen lärare och studerande att fatta sådana beslut, utan de kräver offentlighet – de är av allmänt intresse. Men när sedan regionstyrelserna har dragit upp dessa riktlinjer, gjort dessa prioriteringar och satt upp målsättningar, då är det de som är verk-samma på universitet som skall utforma undervisningen. Vi kräver alltså att högskolestyrelserna, linjenämnderna och institutionsstyrelserna skall väljas av lärare, studerande och övrig personal enligt principen en människa en röst. Självfallet skall dock alla ha en viss minimirepresentation.

Med detta vill jag, innan jag går över till att behandla övriga frågor

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

i vår motion, yrka bifall till punkterna 1 och 2 i motionen 1976/77:1410, som kort kan sammanfattas i orden: Stoppa U 68.

Herr talman! U 68 har utretts i många år, men ännu längre har man debatterat frågan om kårobligatoriet. År 1976 kom så äntligen efter mycket begrundande betänkandet i frågan kårobligatorium eller inte kårobligatorium. Det var med spänning man tog del av vad som stod i betänkandet. Och vad hade utredningen efter alla dessa år av tankemödor kommit fram till? Jo, att obligatoriet i princip skulle avskaffas men samtidigt finnas kvar. Det var vad utredningen kom fram till. Att man lyckades med den logiska kullerbyttan hänger samman med att samtidigt som man vet att kårerna i dag har en mängd sociala åtaganden som man inte kan ta bort hur som helst fick ett avskaffande inte kosta någonting. Det var direktiven.

Självfallet måste ett avskaffande av kårobligatoriet kosta pengar. Staten, kommunerna och landstingen måste ta över de sociala åtaganden som kårerna tidigare stått för. De studerande skall inte ha sämre ställning än övriga grupper i vårt samhälle. Nu begravs denna fråga åter i en utredning. Det behövs inga ytterligare utredningar. Vi anser att riksdagen redan i dag kan förklara att de studerandes inflytande på högskolans organisation och utbildningens innehåll skall grundas på ett frivilligt engagemang och en självständig organisering.

Jag yrkar alltså bifall till vårt yrkande om avskaffande av kårobligatoriet.

Herr talman! Propositionen 1976/77:59 innehåller förutom förslagen till högskolelag även förslag beträffande olika utbildningslinjer som det är nödvändigt att ta upp. Den kanske mest väsentliga frågan, som kort berördes av utbildningsministern, är förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningen.

Under en följd av år har vänsterpartiet kommunisterna drivit frågan om en kraftig satsning på barnstugeutbyggnaden och, som en naturlig följd härav, kravet på en kraftig utökning av förskolläraryrket och pedagogutbildningen. Utvecklingen har ju helt bekräftat riktigheten av de krav som vi ställt. När så riksdagen, efter att ha tvingats till det av en omfattande opinion, fattar ett beslut om 100 000 nya daghemsplatser fram till 1980 och 50 000 nya fritidshemsplatser – en helt otillräcklig utbyggnad enligt vår uppfattning – så saboterar man samtidigt beslutet genom att inte bygga ut förskolläraryrket. Redan i oktober i fjol påpekade jag det absurda i att man fattar ett beslut som inte kan genomföras på grund av bristen på utbildad personal.

Redan i oktober påpekade vi det absurda i att fatta ett beslut som man vet inte kan genomföras på grund av bristen på utbildad personal. Kommunerna har ju för länge sedan slagit larm, och situationen är i dag sådan att man på många platser inte kan öppna daghemmen på grund av att personal saknas. Samtidigt köar flera tusen barn och flera tusen kvinnor förvägras rätten till arbete på grund av bristen på barnstugeplatser och bristen på personal. Och detta är ett tillstånd som kommer att bestå!

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Utskottet förklarar nämligen att trots att man redan nu vet att den beslutade utbyggnaden är otillräcklig – år 1980 kommer bara 20 % av barnen att ha daghemsplatser, i *bästa fall* – kommer vårt förslag om en ytterligare utbyggnad att innebära att man måste skära ner mycket drastiskt på utbildningen. Varför då? Skall utbyggnaden upphöra 1980? Skall år 1981 fortfarande fyra femtedelar av alla barn nekas rätten till bra barnstugeplatser? Eller räknar utskottet med att kvinnorna kommer att sluta att föda barn här i landet?

Vi har lagt fram en plan för utbyggnaden av barnomsorgen – en plan som också innefattar ökade utbildningsinsatser. Utskottets avslagsyrkande i det avseendet kan inte tolkas på annat sätt än att man inte avser att bygga ut barnstugeverksamheten i den omfattning som krävs. Ytterligare ett skäl för en utökad personalutbildning är de krav på bindande normer om personaltäthet som tidigare inte bara förts fram av vpk utan också tas upp i regeringsdeklarationen. Som påpekats så många gånger förr uppfyller kommunerna i dag inte ens socialstyrelsens rekommendationer. Hur har man då från övriga partiers sida tänkt sig en förbättring, när man om ett par år inte ens kommer att kunna täcka behovet för nyöppnade barnstugor?

Herr talman! Avslaget på vår motion är ytterligare ett svek mot barnen och ett svek mot kvinnans rätt till arbete. Alla de vackra ord som såväl regeringspartierna som socialdemokraterna strör omkring sig i denna fråga är inte annat än försök att vilseleda opinionen. Socialminister Gustavsson medgav i debatten om familjepolitiken nyligen att personalfrågan faktiskt är den besvärliga frågan – underförstått på grund av dålig planering. Jag vill därför nu ställa en konkret fråga till utbildningsministern: Är detta avslag på vår motion att tolka så, att barnstugeutbyggnaden skall skäras ned 1980, när inte ens hälften av alla barn till förvärvsarbetande föräldrar kommer att få plats, än mindre alla andra barn?

Jag vill samtidigt yrka bifall till vår motion 1410, punkterna 3 och 4, som innebär en kraftig utökning av dessa utbildningar.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har en mängd konkreta förslag i övrigt till propositionen, men tiden medger inte att jag går närmare in på dem. Karin Nordlander kommer senare i dag att ta upp vårdyrkesutbildningen och den sociala servicelinjen, och Inga Lantz tar upp frågan om lokaliseringen av förskollärarytbildningen till Fittja. Jag tänker därför bara mycket kortfattat beröra några av de viktigaste kraven.

I vår huvudmotion 1410 tar vi upp frågan om en professur i socialt arbete vid socialhögskolan i Stockholm. Det är ett krav som under årtionden har ställts av dem som jobbar vid skolan – såväl studerande som lärare och övrig personal. Det är ett krav som förts fram av fackliga och andra organisationer, av kommunen och landstinget. Vi anser en professur vid Stockholms högskolan mycket välmotiverad och av väsentligt intresse. Det gäller bl. a. att vidareutveckla metoderna i socialt arbete – en fråga som vi har haft anledning att debattera många gånger i den här kammaren. Och vid högskolan bedrivs redan nu en mycket om-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

fattande forskning i samarbete med universitetet, socialstyrelsen, kommunen och landstinget.

Vi har i samma motion tagit upp teckningslärarutbildningen och den utflyttning som föreslås från teckningslärarinstitutet i Stockholm. Vi tror att den skulle få allvarliga konsekvenser, och jag vill beträffande motiveringarna hänvisa till vår motion. Utskottets avslagsyrkande är inte övertygande, och jag yrkar bifall också i denna del till motionen.

En annan allvarlig fråga som inte tillräckligt beaktats av utskottet är vårt krav på att skolorna skall se till, att praktikplatser finns vid de utbildningar där praktik ingår. Skälen härtill är helt enkelt att då först kan man få en integration mellan teori och praktik. Det är därför irrelevant att hänvisa till sysselsättningsutredningen. Praktiken skall inte särskiljas ur utbildningen, utan den frågan hör självfallet samman med en reformering av högskoleutbildningen.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag hävda att U 68, eller H 75, innebär ett svek mot arbetarrörelsen och dess kulturtraditioner. Man underordnar utbildningen under den borgerliga ideologin ännu hårdare än hittills. Vi kräver från vårt håll i stället en utbildning och forskning i arbetarklassens tjänst.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till våra motioner 1410 på samtliga punkter utom p. 5, 988 p. 2, 1306 och 780.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! För två år sedan – 1975 – behandlades här i kammaren den första propositionen om den framtida högskoleutbildningen, vilket herr Gustafsson i Barkarby tidigare givit ett litet referat av. Vad jag sade då var det inget fel på.

I reservationer fogade till utbildningsutskottets betänkande nr 17 vid det tillfället anmälde moderata samlingspartiets dåvarande företrädare i utbildningsutskottet sin från utskottsmajoritetens avvikande syn på och bedömning av högskoleutbildningens framtida dimensionering, lokalisering och organisation.

Uppmärksamhet fästes på att den institutionella organisationen, icke studiernas innehåll och kvalitet, tilldragit sig huvudintresset och att forskningens problem i stort lämnats åt sidan. En allmän antagningsbegränsning, s. k. totalspärr, avvisades. I stället för regionstyrelser föreslogs regionala samrådsnämnder i syfte att undvika ytterligare en förvaltningsnivå mellan de lokala utbildningsenheterna och beslutande instanser i riksdag, regering och centrala ämbetsverk. I fråga om lokalisering av ny högskoleutbildning till nya orter underströks betydelsen av att ingen nyetablering aktualiserades som kunde äventyra resurser och verksamhet som redan fanns eller åstadkomma splittring av utbildningsutbudet. Att ha endast en högskolestyrelse och förvaltning på varje högskoleort utan hänsyn till antalet, storleken och arten av ingående högskoleenheter be-tecknades som mindre ändamålsenligt och som en ny form av centralisering. En utredning för en reform av hela systemet för urval till hög-

skolan föreslogs. Slutligen förordades en skärpning av behörighets- och kunskapskraven för utbildningslinje. För en del har vi i dag fått ett visst gehör, för annat inget gehör alls. Det är bara att konstatera det.

Dagens proposition, som följer upp 1975 års proposition och som utskottets borgerliga majoritet, om också med vissa justeringar och korrigeringar, godtar i dess helhet, skulle enligt vårt bedömning ha vunnit på att, efter ytterligare bearbetningar och överläggningar med de av reformen närmast berörda, ha skjutits fram ett år, vilket krävts från många håll. Utbildningsministern var ju inne på det, och han vägde skälen för och emot. Min uppfattning är att skälen för ett uppskov på ett år var starkare. Några vådor för den högre utbildningen skulle, menar jag, inte ha uppstått vid en förskjutning framåt i tiden, endast fördelar skulle enligt min bedömning ha vunnits.

Även om vi moderater på åtskilliga punkter – för det är väl inte någon hemlighet – är kritiska till den föreslagna dimensioneringen, lokaliseringen och organisationen av vårt lands högskoleutbildning, så godtar också vi i dag propositionen i dess helhet, det vill jag understryka med klara ord. Dels innehåller den flera nya, positiva inslag, dels har under regeringsförhandlingarna i höstas överenskommelse träffats om huvudragen i högskolereformen. Därtill kommer att det planerings- och förberedelsearbete som bedrivits i såväl den centrala organisationskommittén som de sex regionala organisationskommittéerna, också genom tillsättande av interimistiska organ, förts så långt att det torde vara praktiskt omöjligt att vidta nämnvärda ändringar med tanke på reformens ikraftträdande redan den 1 juli 1977.

Till de nya positiva inslagen hör främst att det skall finnas ett utbildningsområde, det s. k. fria utbildningsområdet, inom vilket fritt tillträde skall upprätthållas. Mycket positivt är också att det klart uttalas att det fortsatta arbetet med att reformera högskolan bör få sin tyngdpunkt förlagd till utvecklingen av utbildningens innehåll – ett område som förvisso har försumrats en del tidigare. Vidare är att märka att UHÄ skall företa en förutsättningslös utvärdering av högskolereformen, innebärande en systematisk verksamhetsvärdering och omfattande såväl högskolans organisation som utbildningens innehåll och arbetsformer, liksom att utbildningsdepartementet redan till hösten skall börja göra en översyn av ansvarsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala organ inom högskolan.

Vår skepsis inför regionstyrelserna kvarstår, och en angelägen uppgift för den kommande utvärderingen och översynen, som i vad gäller åtminstone UHÄ måste bli gjord av tillgänglig expertis också utanför ämbetsverket, är att pröva om icke regionstyrelserna med den utformning och kompetens de nu får snarare ökar än minskar den administrativa byråkratiseringen. Ändamålsenligheten i sammanförandet av många högskolenheter under en högskolestyrelse och förvaltning bör också granskas – och kommer väl även att granskas. Hållbarheten i det komplicerade antagnings- och urvalssystemet kan med fog ifrågasättas. Uppenbart är

likaledes att det nya anslagssystemets funktionsduglighet omgående bör analyseras. Vi vet ju inte riktigt hur det verkligen kommer att utfalla.

Så till slut några ord till herr Gustafsson i Barkarby, som ju har pläderat för några av socialdemokraternas reservationer.

Herr Gustafsson menar att den i propositionen föreslagna och av utskottsmajoriteten förordade ordningen med ett fritt utbildningsområde står i strid med, som det heter i reservationen 5, en av grundtankarna i 1975 års beslut om högskolereformen. Jag tycker för min del att det är ett ganska akademiskt resonemang att försöka definiera om det rör sig om en komplettering eller en ändring. Det viktiga är att det har gjorts en betydande vinst inte minst för de enskilda studerandes möjlighet att få tillgång till de ämnen som de vill studera på ett friare sätt än vad som hade varit möjligt om detta utbildningsområde inte tillskapades. Studerandeopinionen är ju här kompakt.

Reservationen 6 vill, som jag uppfattar det, förlägga en del förskolläro-utbildning till Fittja i Botkyrka kommun. Ingenting hindrar – det framgår ju tydligt av utskottets betänkande – att Botkyrka kommun får vara med i konkurrensen om att få sådan utbildning. Det finns emellertid fler orter i landet än Fittja i Botkyrka kommun som med stor rätt kan göra anspråk på att få sådan utbildning. Här krävs alltså ganska noggranna överväganden. Jag erinrar om de orter som har förlorat sin läro-utbildning eller fått den mycket kraftigt reducerad. Avgörandet läggs här i sista hand i regeringens händer.

Slutligen menar herr Gustafsson i Barkarby, om jag inte missminner mig, att högskoleförvaltningarna bör tillföras ytterligare resurser. Det finns en reservation, nr 10, som har yxat till en utökad medelsanvisning på 3 milj. kr. Det finns säkert användning för de pengarna och mer därtill, men någonstans måste ju från ekonomisk synpunkt gränsen dras. Skulle det visa sig – det har ju varit en hel del gny i den här frågan – sedan erfarenhet vunnits att situationen blir för svår i någon förvaltning, får man väl rätta till saken i nästa budgetproposition.

Herr talman! Med vad jag nu sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nordstrandh sade att resonemanget om det s. k. fria området var ett akademiskt resonemang. Jag är inte överens med herr Nordstrandh om det, men om han tycker att det är ett akademiskt resonemang behöver han ju inte ge sig in i det.

Men det finns ett annat resonemang som jag skulle vilja ta upp med herr Nordstrandh. Här säger herr Nordstrandh som talesman för moderaterna när han går upp i talarstolen att han godtar propositionen i dess helhet. Men i pressen går herr Nordstrandh ut och säger att han givetvis är negativ till den nya högskolereformen. Sedan kommer långa haranger om hur negativ han är. Vilken är egentligen herr Nordstrandhs ståndpunkt? Är det den han anger här i kammaren, och den han tagit

i utskottet eller den som han går ut till pressen med? Jag tycker att det är ganska allvarligt när en företrädare för ett parti, som dessutom är en del av en regeringskoalition, går ut och talar med en tunga i pressen och med en annan tunga här i kammaren och i utskottet.

Vilken är egentligen herr Nordstrandhs position när det gäller den här reformen?

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag godtar, herr Gustafsson i Barkarby, reformen sådan vi nu skall besluta om den. Jag ansluter mig också till utskottsmajoritetens mening att det bör göras en översyn och en utvärdering på åtskilliga av de punkter där det kan finnas anledning att göra en reform i reformen.

Som förslaget nu ligger godtar jag det, men jag är givetvis skeptisk till vissa ting, som jag sade tidigare, och det förbehåller jag mig rätten att vara fortfarande. Jag och moderata samlingspartiet godtar reformen och kommer också lojalt att se till att den verkligen sätts i verket.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Det där om översyn och utvärdering är inget nytt som kommit i den här propositionen beträffande just denna reform. Redan för åtminstone två år sedan var man inne på att sätta in översyn och utvärdering, så detta kan ju inte vara motivet för att krypa bakom förslaget.

Herr Nordstrandh har naturligtvis sin formella och reella rätt att göra detta, men det finns något slags moral också på den här punkten. Är det vettigt att gå ut i pressen och säga att man är emot hela reformen och sedan stå i kammaren och säga att man godtar propositionen i dess helhet? Det måste finnas några rimliga gränser för tvetalan. Det är denna tvetalan jag brännmärker.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! De av mina uttalanden som pressen formulerat om är jag icke ansvarig för. Jag har inte menat att vara emot reformen på det sättet att jag skulle plädера för att avslå den. Jag är – jag vill verkligen understryka det än en gång – nöjd med den i så måtto att den är det bästa som vi i det nuvarande politiska läget har kunnat få.

Beträffande det där med utvärdering, herr Gustafsson i Barkarby: Jag har liksom herr Gustafsson varit med de här nio åren från det att U 68 tillsattes, och då var det sannerligen inte något tal om att vi skulle försöka någonting som sedan skulle utvärderas osv. Inte heller är något sådant klart uttalat i 1975 års beslut. Här är det alltså en klar förbättring i den proposition som vi i dag tar ställning till. Och jag fäster för min del mycket stor vikt vid dessa utvärderingar som nu skall göras både av UIÄ och av utbildningsdepartementet. Inte minst departementets utvärdering hoppas jag mycket på, men det kan givetvis inte herr Gustafsson göra.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! 1973 års obligatoriekommitté fick till uppgift att allsidigt pröva om det kunde föreligga särskilda skäl för en obligatorisk anslutning till fackliga sammanslutningar av universitets- och högskolestuderande för att dessa skulle kunna klara av den studerandefackliga och studiesociala verksamheten. Kommittén kom fram till att det obligatoriska medlemskapet borde avskaffas fr. o. m. den 1 juli 1977, främst därför att ett obligatoriskt medlemskap från föreningsrättsliga synpunkter var förkastligt men också därför att högskolans roll i samhället nu förändras på ett sätt som gör att det obligatoriska medlemskapet upplevs som alltmer otidsenligt och att en reformering av högskoleutbildningen gör det omöjligt att bibehålla det obligatoriska medlemskapet utan att det samtidigt utvidgas till att omfatta flera grupper av studerande.

Utbildningsministern anser också att det obligatoriska medlemskapet bör avskaffas men är av praktiska skäl inte beredd att göra detta redan den 1 juli 1977. Han vill avvakta de förhandlingar som krävs mellan berörda parter om de fortsatta formerna för samhällets stöd till den studerandefackliga och studiesociala verksamheten. Här är det också svåra förmögenhetsrättsliga frågor som måste lösas. Statsrådet föreslår därför en särskild lag om obligatoriska studerandesammanslutningar. Avsikten är att denna lag, som han säger, skall gälla en relativt begränsad tid.

Inte minst med anledning av att den nya högskolan träder i kraft i höst innebär denna provisoriska ordning stora olägenheter och mycket krångel. T. ex. måste för varje nytillkommande linje eller kurs vid statlig högskoleenhet avgöras vid vilken läroanstalt och i vissa fall vid vilken fakultet utbildningen i fråga skulle ha anordnats före högskolereformens genomförande – detta för att kunna fastställa om berörda studerande då skulle ha omfattats av ett obligatoriskt medlemskap och i så fall i vilken eller vilka sammanslutningar. Man tvingas alltså att försöka relatera den nya högskolans utbildning till äldre förhållanden och bygger därigenom in en konserverande tendens i den nya högskoleorganisationen.

Den av regeringen föreslagna elektorsförsamlingen för utseende av studeranderepresentanter i högskolans olika organ är också en nödlösning. Genom kombinationen av direkta och indirekta val och genom de särskilda beräkningsgrunderna för fördelning av mandat mellan olika valkretsar uppnås en otillbörlig favorisering av redan existerande obligatoriska sammanslutningar. Detta kan komma att försvåra förhandlingarna om obligatoriets avskaffande.

Vi socialdemokrater anser det därför vara mycket angeläget att riksdagen nu i samband med att vi beslutar om den nya högskolan klart uttalar att obligatoriet skall avskaffas och att riksdagen uppmanar regeringen att driva de nödvändiga förhandlingarna så, att förslag om obligatoriets avskaffande kan föreläggas 1977/78 års riksmöte.

Studerande vid utbildningar som i dag inte omfattas av obligatoriet kommer även i fortsättningen att stå utanför. Det sker alltså ingen ut-

vidgning till nya studerandegrupper. Det är bra.

Men det finns även andra grupper som bör befrias från obligatoriskt medlemskap. Det gäller exempelvis sådana studerande som till följd av medlemskap i annan facklig organisation, stadigvarande vistelse på annan ort än högskoleorten eller annan likartad omständighet inte kan eller önskar tillgodogöra sig studerandesammanslutningarnas service. Riksdagen bör på denna punkt ge regeringen till känna att högskolestyrelserna positivt bör bedöma sådana ansökningar om befrielse från obligatoriskt medlemskap.

Jag yrkar med detta bifall till reservationen 3.

Kritiken mot en graderad betygssättning inom vissa utbildningar som i dag är högskoleutbildning eller som efter den 1 juli 1977 blir högskoleutbildning har varit mycket omfattande. Det gäller särskilt sådana utbildningar där betygskonkurrens utgör ett hinder för uppfyllande av utbildningarnas mål, utbildningar som är upplagda som samverkansprojekt eller i vilkas yrkesförberedelse ingår en träning i lagarbete. Vi socialdemokrater har i en motion under den allmänna motionstiden yrkat att riksdagen i samband med starten av den nya högskolan klart skulle uttala att graderade betyg skall avskaffas i förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna, fritidsledarutbildningarna, de vårdyrkesutbildningar som i dag har en tregradig betygsskala samt bibliotekarie- och journalistutbildningarna.

Det finns ingen anledning att för dessa utbildningar sväva på målet, särskilt som det för vissa av dem – journalistutbildningen och biblioteksutbildningen – utvecklats en praxis med en icke-graderad betygsskala. Det finns inte heller någon anledning att, som de borgerliga här gör, krypa bakom UHÄ och SÖ, utan riksdagen kan när det gäller dessa utbildningar redan nu klart uttala sig för att de graderade betygen skall avskaffas. Jag yrkar därmed bifall till reservationen 4.

Den tekniska utvecklingen har inneburit att arbetslivet har förändrats snabbt under de senaste årtiondena, och denna förändringstakt kommer inte i någon större grad att dämpas inom den närmaste framtiden. Inte minst har förändringar av produktionstekniken varit av betydelse för arbetsmiljöns utformning. Mekanisering och automatisering sker inom allt fler områden. Om inte motåtgärder sätts in kan det medföra ökade bullerproblem, ökade risker för kroppslig förslitning, enformiga arbeten och minskat inflytande över arbetet för den enskilda arbetstagaren, med ökade risker för stress och kroppslig förslitning. Utformningen av maskinsystem och produktionsprocesser måste därför ske med hänsynstagande till människans psykiska och fysiska förutsättningar på ett helt annat sätt än vad som nu är fallet.

Därför krävs ökade kunskaper på det arbetsvetenskapliga området. Genom bl. a. ökad satsning på arbetsvetenskaplig forskning och utbildning kan en bättre anpassning till människan åstadkommas i den framtida utformningen av maskiner, utrustning och arbetsprocesser, så att förslitnings- och utstötningseffekterna i arbetslivet undanröjs.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Det är därför mycket angeläget att en utbyggnad av den arbetsvetenskapliga forskningen och utbildningen inom det tekniska området kommer till stånd. Det är krav som också har framställts av arbetsmarknadens organisationer. Därför vill vi socialdemokrater att regeringen utarbetar en plan för detta ändamål. Ett underlag finns redan i de planer som UHÄ presenterat, och det finns därför ingen orsak för regeringen att inte omgående arbeta fram en plan för förstärkning av resurserna på det arbetsvetenskapliga området.

Jag yrkar bifall till reservationen 8.

En av de viktigaste uppgifterna för oss är en utveckling av näringslivet i vårt land. Särskilt viktigt är att stora ansträngningar görs för att utveckla näringslivet och skapa sysselsättningstillfällen i Norrland. Därför är en satsning på sådan utbildning och forskning viktig som syftar till att undersöka de faktorer som leder till att företag startas och utvecklas samt forskning om nya produkter och metoder. Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland har utarbetat ett förslag som innebär att vid tekniska högskolan i Luleå en obesatt biträdande professor i produktionsteknik ändras om till en professor i industriell utveckling det kommande budgetåret 1977/78, att en tjänst som professor i entreprenörsteknik inrättas fr. o. m. den 1 juli 1978 samt att en tjänst som professor i innovationsteknik inrättas från den 1 januari 1979.

Socialdemokraterna i utskottet anser det vara viktigt att dessa förslag från organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland genomförs för att därmed främja näringslivet i denna region. Vi föreslår därför att riksdagen ställer sig bakom förslagen från organisationskommittén såsom de presenterats i bl. a. motionen 1976/77:145 av socialdemokraterna på Norrbottensbanken, och jag yrkar därmed bifall till reservationen 9.

Regeringens proposition om den nya högskolan är minst sagt snärig. Men det har ju, kanske framför allt för folkpartiet och moderaterna, gällt att dölja reträtten och släta över den våldsamma kritik som de tidigare riktat mot den här reformen, inte minst i riksdagsdebatten för två år sedan – en reform som man i dag i stora drag accepterar. Som både statsrådet Wikström och Lars Gustafsson framhållit har utskottet under behandlingen gjort en del justeringar som ytterligare har förbättrat den här reformen. Det är därför ganska många tillkännagivanden som riksdagen i dag har att besluta om.

På en mindre punkt har jag själv varit tveksam: om vi inte hade kunnat spara in ett tillkännagivande och följa regeringens förslag. Det gäller frågan om benämningen av två tjänster som biträdande professor i anatomi vid universitetet i Lund resp. Göteborg. Denna tveksamhet har jag utvecklat i ett särskilt yttrande. Den ändring av benämningarna som utskottet uttalar sig för kan, genom att man ytterligare preciserar tjänsterna, utesluta kvalificerade forskare från att kunna söka dessa tjänster. Jag förutsätter dock att de forskare som är kvalificerade inom de båda

områdena biomekanik och neuroanATOMI, även om de förvärvat sin kompetens på annat sätt än genom tjänstgöring vid anatomiska avdelningar, tillåts att konkurrera vid tillsättningen av dessa tjänster, trots att beteckningarna ändras till "anATOMI – särskilt biomekanik" resp. "anATOMI – särskilt neuroanATOMI". Förutsättningarna är naturligtvis att man har kunskaper inom aktuella områden av humananatomien. Om så blir fallet upplever jag inte någon skillnad mellan regeringens och utskottets förslag, utan då reduceras det hela till vad man skulle kunna kalla en akademisk fråga.

Herr talman! Jag vill med detta än en gång yrka bifall till reservationerna 3, 4, 8 och 9.

Herr ULLENHAG (fp):

Herr talman! Professor Sten Lindroth har med anledning av Uppsala universitets 500-årsjubileum i en mycket läsvärd bok skildrat universitetets historia. Lysande vetenskapsmän och deras verk passerar revy. Men man får också en inblick i universitetets vardagsliv genom århundraden. Man får veta att uppemot hälften av studenterna i början av 1700-talet var prästsöner men också att bondesönernas andel då höll sig på den internationellt sett höga nivån av 20 %.

Skillnaden i levnadsvillkor mellan fattiga och rika studenter var oerhört stor. Där fanns grevesöner med informator och betjänt, men också fattigstudenter som ibland tvingades besöka föreläsningarna i nattrock och tofflor.

Kring 1840, då f. ö. det sista stora slagsmålet mellan studenter och gesäller ägde rum, var de snobbiga studenterna iförda blå frackar, halmgula västar och vita handskar.

Den sociala rekryteringen har undergått stora förändringar sedan den tiden. Under 1900-talet ökade totalantalet studenter mycket kraftigt. 1927 hade vi vid samtliga universitet och högskolor 7 000 studenter, 1947 9 000, 1967 100 000 och efter ytterligare ett par år 140 000. Universiteten klarade den studentexplosionen och gav nya studerandegrupper meningsfull utbildning.

Över huvud taget har universiteten och högskolorna visat en enastående förmåga att av egen kraft genomföra viktiga förändringar. Genom att förnya utbildningsutbudet och genom att förändra undervisningsformerna har man framför allt under senare år nått ständigt nya grupper. Tusentals studerande har läst universitetskurser i form av distansutbildning. I början av 1960-talet var det sällsynt med deltidsstudier. I mitten av 1970-talet studerade var tredje universitetsinskrivna på deltid. Antalet äldrestuderande har också ökat märkbart. I mitten av 1970-talet var varannan nyinskrivna vid filosofisk fakultet över 25 år.

Parallellt med dessa förändringar har universiteten under 1970-talet på olika sätt ökat kontakterna med samhället utanför universitetsvärlden. Öppet hus-verksamhet bland institutionerna, kontaktkonferenser med företrädare för facket och näringslivet samt inrättande av utbildningsråd

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

med yrkeslivsföreträdare är några exempel på åtgärder i den riktningen. I fråga om medinflytande kan universiteten genom sin försöksverksamhet med nya samarbetsformer sägas vara föregångare.

Universiteten och högskolorna av i dag är därför inte, som en del hävdar, några otidsenliga, mossiga inrättningar. I själva verket fullföljs nu genom högskolereformen mycket av det som universiteten själva redan påbörjat. Högskolereformen innebär också – och det är viktigt – att hela högskolebegreppet vidgas och att nya utbildningar förs in i högskolan.

Folkpartiet har genom åren ägnat högskoleutbildning och forskning ett stort intresse. År 1974 gav folkpartiet ut skriften *Den framtida högskolan – ett liberalt alternativ*. I den gjordes ett antal viktiga markeringar, som år 1975 följdes upp i en partimotion här i riksdagen. I skriften karakteriserades idéerna om återkommande utbildning som intresseväckande och fantasieggande. Det hette där att återkommande utbildning ger möjlighet för den som inte haft chansen till utbildning under ungdomsåren att senare återkomma, och dessutom får själva utbildningssystemet värdefulla stimulanser genom en konstruktiv inverkan utifrån. En hörnpelare i den nu aktuella högskolereformen är just tanken på återkommande utbildning. Det finns skäl att från liberal utgångspunkt med tillfredsställelse framhålla detta.

Folkpartiet har även betonat vikten av att högskoleutbildningen inte blir totalspärrad. Som redan framgått av debatten i dag går också propositionen och utskottet på den linjen. Ibland har i den tidigare debatten framskyttat den uppfattningen – och den har framskyttat också i dag – att högskoleutbildningens fria del skulle komma att bli mycket liten. Så förhåller det sig inte. I propositionen, som utskottet följer, anges ett 40-tal ämnesområden inom vilka fria kurser kommer att finnas. Det fria området blir därför betydande. Man kan räkna med att omkring hälften av de studerande vid utbildningar som i dag motsvaras av utbildningar vid filosofisk fakultet i framtiden kommer att läsa på kurser eller linjer inom det fria området.

Som herr Gustafsson i Barkarby påpekade tidigare i dag efterlyser man i den socialdemokratiska partimotionen motiven bakom förslaget när det gäller det fria området. Låt mig på den punkten hänvisa till s. 22 i propositionen. Där understryker departementschefen att förslaget om det fria område ligger i linje med strävandena att vidga möjligheterna för nya grupper av studerande att få tillträde till högskoleutbildning. I det sammanhanget vill jag direkt till herr Gustafsson i Barkarby säga att de nya grupper som nu kommer till universitet och högskolor självfallet har ett mycket stort intresse av att det finns ett fritt område. I verkligheten förhåller det sig så – och det har jag visat med de siffror jag tidigare anfört – att väldigt många nya studerande vid universitet och högskolor redan har efterfrågat just utbildningar som nu kommer att tillhöra den fria sektorn. Det utgör självfallet ett värde för alla behöriga studerande att veta att om de anmäler sig i tid till utbildning som utjudits som

fri, så får de också plats. Det är naturligtvis därför som man från studerandehåll så hårt har drivit just den här frågan.

Sedan till frågan om huruvida förslaget om det fria området innebär en komplettering eller inte. Sanningen är helt enkelt den – det har herr Elmstedt alldeles rätt i – att det är fråga om en komplettering. Men det är en för individen mycket viktig komplettering som vi får genom förslaget om det fria området.

En tredje fråga som folkpartiet drev i partimotionen år 1975 gällde vikten av en ordentlig ekonomisk satsning på forskning och utbildning. Högskolepropositionen föreslår ett påslag på närmare 100 milj. kr. i s. k. friska pengar, dvs. pengar vid sidan av automatiska ökningarna, för högskoleutbildning och forskning. Även i ett kärvt ekonomiskt läge har man nu från regeringens sida prioriterat högskoleutbildning och forskning.

En fjärde fråga som vi från folkpartiets sida har engagerat oss i gäller sammansättningen av de nya högskolestyrelserna och linjenämnderna. Redan 1975 gjordes det klart att representanter för studerande, lärare och övriga anställda vid universitet och högskolor i motsats till U 68-förslaget skall ha majoritet i högskolestyrelserna. Yrkeslivet kommer nu att finnas med i linjenämnderna och allmänintressena i högskolestyrelserna. Men de utgör minoriteter i båda fallen. De vid högskolan närmast berörda kommer alltså att ha majoritet i dessa viktiga organ.

Det finns en opinion som menar att yrkeslivs- och allmänrepresentanter inte alls skall ha någon plats ens i minoritetsställning i högskoleorganen. Efter att under några år inom ett universitet ha arbetat med kontakter gentemot det omgivande samhället kan jag inte alls förstå den uppfattningen. Det förhåller sig ju inte så, att de nya som tågar in i linjenämnder och högskolestyrelser kommer att diktera vad universiteten skall göra. De är ju som sagt i minoritet, och f. ö. har de inte den ambitionen.

Både i skriften *Den framtida högskolan* och i folkpartiets partimotion 1975 framhålls vikten av att utbildningens innehåll skulle stå i centrum för reformarbetet. På det området har redan mycket inträffat. I höst erbjuds efter ett intensivt förberedelsearbete de studerande flera intressanta nya utbildningar. Några exempel: juristutbildningen förnyas liksom flera naturvetenskapliga utbildningar. Kulturkommunikationslinjen är liksom samhällsvetarlinjen helt ny. Båda dessa kännetecknas av valfrihet och fördjupning. En försöksverksamhet med en särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor startar. Angelägenheten av att utbildningens innehåll skall stå i centrum för utvecklingen även efter den 1 juli är en bärande tanke i hela högskolepropositionen.

Med tillfredsställelse kan också noteras att högskolereformen innebär att en mängd beslut, t. ex. om hur anslag skall fördelas, om kursutbud m. m., som i dag fattas av regeringen eller UHÄ, i framtiden kommer att fattas regionalt eller lokalt.

Många av de frågor som folkpartiet drivit har alltså genom den här propositionen och utskottsbehandlingen fått en tillfredsställande lösning.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

En förklaring till detta är naturligtvis att regeringen efter höstens remissbehandling, trots en långt framskriden planering och en hård tidspress, vidtagit en rad förändringar som en socialdemokratisk regering aldrig hade föreslagit.

Det är viktigt att slå fast att en socialdemokratisk regering aldrig hade låtit reformförslaget gå ut på remiss i höstas. En socialdemokratisk regering hade inte föreslagit en fri sektor. Den hade inte heller gått remisskritiken till mötes när det gäller förändringar i ändamålsparagrafen eller samhällsvetarlinjens uppförande som allmän utbildningslinje. Den hade inte föreslagit de ändringar i formerna för rektorsval som utskottet anslutit sig till. Ingenting tyder heller på att man skulle ha tagit initiativet till den översyn av beslutsbefogenheterna som nu skall starta med siktet inställt på att flytta ner beslutsbefogenheterna så långt som möjligt. Där emot hade vi med en socialdemokratisk regering fått ytterligare 30 administrativa tjänster.

Det finns alltså klara skiljelinjer mellan majoritet och minoritet. Men det finns också områden där samstämmigheten är stor. Det som enar oss är bl. a. betoningen av att högre utbildning skall göras tillgänglig för flera. Att det finns förutsättningar för samstämmighet visar också det faktum att utbildningsutskottet, efter förslag från bl. a. socialdemokraterna, på några punkter i enighet har justerat propositionen. Bl. a. sker en ytterligare utökning av antalet förskolläraryrplatser, vilket är mycket glädjande.

Låt mig sedan, herr talman, gå över till att i egenskap av talesman för utskottet kommentera ett par socialdemokratiska reservationer.

I reservationen 6 hänvisar man till motionen 1398 av herr Gustafsson i Barkarby rn. fl., där det föreslås en lokalisering av förskolläraryrutbildning till Fittja i Botkyrka kommun söder om Stockholm. Man åberopar både i motionen och i reservationen förord från organisationskommittén för Stockholms högskoleregion och från byggnadsstyrelsen för en sådan lokalisering.

Den hänvisningen är korrekt men bör kompletteras med uppgiften att skolöverstyrelsen och UHÄ gett uttryck för en annan uppfattning. Som utskottet framhåller har också lokal- och utrustningsprogramkommittén för Stockholm anfört att det inte råder något tvivel om att det tillkommande lärarutbildningsbehovet bör tillgodoses inom en eller flera av de nu befintliga skolorna i stället för att ytterligare en fristående utbildningsenhet tillskapas – detta bl. a. för att ge möjlighet till sambruk av lokaler och utrustning.

Det här var bakgrunden till regeringens beslut den 17 februari i år om att en separat utbildningsenhet inte skall inrättas i Fittja utan att i stället Blommensbergsskolan skall användas för bl. a. förskolläraryrutbildning. Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning och har inte heller velat göra något uttalande om en lokalisering av förskolläraryrutbildning i Fittja inför läsåret 1978/79.

I reservationen 9 vill de socialdemokratiska utskottsledamöterna att

riksdagen skall ge regeringen till känna att det är angeläget att utbildning och forskning startas vid tekniska högskolan i Luleå enligt det förslag som utarbetats av organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland. Herr Sundgren har nyss kommenterat den reservationen.

På den här punkten föreligger ingen större skillnad mellan utskottsmajoritet och utskottsminoritet trots reservationen. Utskottet hänvisar till att differentieringen av utbildningen vid högskolan i Luleå av föredragande statsrådet har framhållits som önskvärd. Det är därför propositionen föreslår att utbildning med inriktning mot samhällsbyggnadsteknik skall anordnas där 1977/78. Det görs också ett klart uttalande i propositionen om att en professur i kommunal anläggningsmetodik bör prioriteras inför budgetåret 1978/79. Utskottet ansluter sig till denna differentiering av utbildningen i Luleå.

Frågan om en ytterligare differentiering av utbildningen bör enligt utskottet få anstå och de av motionärerna aktualiserade frågorna bör därför prövas i budgetarbetet inför kommande år. Det föreligger alltså en betydande enighet i sak i de här frågorna.

Den sista reservation som jag skall kommentera är reservationen 8. Där vill socialdemokraterna att regeringen skall utarbeta en plan för det arbetsvetenskapliga utbildnings- och forskningsområdet. Även den reservationen har nyss kommenterats av herr Sundgren. Utskottsmajoriteten instämmer i vad som sägs både i propositionen och i motionen av herr Nilsson i Järfälla m. fl. om det angelägna i en utbyggnad på detta område. Den här frågans vikt understryks också av att departementschefen nu vill att en professur i arbetsmiljöteknik skall inrättas vid universitetet i Lund. – Någon utbyggnadsplan från *regeringen* behövs dock inte, enligt utskottet, av den enkla anledningen att UHÄ redan lagt fram ett handlingsprogram för arbetsvetenskaplig utbildning och forskning. Den planen bör enligt utskottets mening fullföljas i anslagsframställningar för kommande budgetår. Någon plan därutöver behövs alltså inte.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte i någon större utsträckning gå i polemik mot herr Ullenhag just nu.

Jag noterar att herr Ullenhag läste upp en rad punkter på vilka han sade att en socialdemokratisk regering aldrig skulle ha kommit att göra det och det. Säkerligen är det riktigt att man på en del av dessa punkter inte skulle ha vidtagit någon åtgärd, men det fanns en punkt där jag tror att herr Ullenhag var litet oförsiktig. Han sade att översynen av beslutsbefogenheterna skulle en socialdemokratisk regering aldrig ha tagit initiativ till. Det tror jag var litet förhastat att säga. Behovet av att göra översyner och utvärderingar har funnits med ganska länge i U 68- och

H 75-resonemangen. Det är alltså inget nytt påfund som kom på hösten 1976. Jag vill bara varna mot att driva det resonemanget för långt, för det finns litet för mycket belägg i handlingarna om den saken.

Vidare tyckte jag att det var onödigt av herr Ullenhag att komma med en släng om att däremot har vi plockat in ytterligare 30 administrativa tjänster. Det var litet grand av ett återfall i det här föraktet för administration som har gjort sig brett inte bara på sistone utan hela tiden i denna högskole- och universitetsdebatt. Jag känner inte särskilt mycket för föraktet mot administratörer. De är nödvändiga de också. Man skall inte som akademiker sitta i en himmel och med förakt se ned på administratörer. Jag upprepar att de behövs minsann också på högskolor och universitet.

Sedan bara en sak till. Herr Ullenhag tog upp resonemanget om förskolläraryt utbildning i Fittja. Jag skall inte i och för sig gå in mera på det – det är möjligt att det kommer att beröras av andra i fortsättningen. Men det var ju inte den stora frågan när det gällde förskollärare, utan det fanns – som herr Ullenhag måhända vet om – andra bitar i utskotts- betänkandet där förskollärarytproblematiken togs upp ytterligare och där vi ändrade på en del i propositionen. Det är kanske viktigare än den här biten, men jag skall därmed inte säga att detta med Fittja är oviktigt. Jag vill betona att det är ett område där det är synnerligen viktigt att man får förskolläraryt utbildning.

Herr SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ullenhag ansåg att förslaget i vår reservation 8, att regeringen bör utarbeta en plan för förstärkning av resurserna på det arbetsvetenskapliga området, inte var nödvändigt, eftersom UHÄ redan har en plan. Men vi tycker från socialdemokraternas sida att det området är så viktigt att här bör regeringen, som det ledande politiska organet, presentera en plan och visa vad man vill göra. Detta område är ju väsentligt för arbetsmiljön och för löntagarnas psykiska och fysiska hälsa.

Vi har i reservationen 9 reserverat oss för organisationskommitténs för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland förslag. Det har vi gjort därför att vi ändå tycker att de borgerliga visar ett visst ointresse när det gäller industriellt nyskapande och insatserna för att utveckla näringslivet i Norrland. Här finns alltså en obesatt biträdande professur i produktionsteknik, som organisationskommittén vill förändra till en professur i industriell utveckling från nästa budgetår, alltså 1977/78. Det kostar inga nya pengar. Det är inte fråga om inrättande av någon ny professur, utan det gäller en förändring. Vi menar att det är något som man nu måste ta ställning till. Det gäller i detta fall ändå nästa budgetår, och det skall vi ju besluta om under denna vårriksdag.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ullenhag konstaterade att den sociala snedrekryteringen har undergått stora förändringar. Det må vara sant, men den

är fortfarande katastrofal. Statistiska centralbyrån konstaterade så sent som förra året att av samtliga akademikerbarn, födda under andra hälften av 1940-talet, påbörjade uppskattningsvis ca 80 % studier vid universitet och högskolor, medan motsvarande andel för arbetarbarn är ca 10 %. Den andelen lär tyvärr inte nämnvärt förändras genom denna proposition.

Återkommande utbildning tycker vi är jättebra. Men för att kunna genomföra den måste man även ge ekonomiska resurser till de studerande.

Sedan tog herr Ullenhag ånyo upp detta med det fria området. Herr Elmstedt har tidigare i dag konstaterat att det i praktiken inte finns något fritt område. Herr Ullenhag påstår motsatsen. Jag hävdar bestämt att i det fallet har herr Elmstedt rätt. Utbildningsreformen ger möjlighet att begränsa antalet studerande på olika utbildningslinjer, om det inte finns nog med pengar. Och det är redan klart i praktiken. I anslagsframställningen för Stockholms universitet, som ligger färdig, konstateras att "delar av den utbildning som planeras för nästa läsår inte kan genomföras och att medelsbrist därjämte leder till antagningsbegränsning i inte avsedd omfattning". Detta har bl. a. lett till att man på samhällsvetenskapliga fakulteten skär ned kraftigt på antalet utbildningsplatser.

Så tog herr Ullenhag upp förskollärarytbildningen. Utskottet har beslutat godta socialdemokraternas förslag om ytterligare 150 platser. Det betraktar man såsom väldigt positivt och helt tillräckligt. Men vi hävdar att det inte är tillräckligt. Bristen på förskollärare kommer enligt detta förslag att bestå och styra utbyggnaden av daghemplatser. Det allvarligaste är ju motiveringen för att avstyrka vår motion om en betydligt kraftigare satsning. Utskottet hävdar att vårt förslag innebär att man måste kraftigt minska utbildningen om några år. Jag kräver ett svar på den fråga som jag tidigare ställde till utbildningsministern: Skall detta tolkas så, att vi inte skall bygga några daghem på 1980-talet?

Herr ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag till herr Gustafsson i Barkarby säga att jag uttryckte en förmodan om att en socialdemokratisk regering inte på det sätt som den nuvarande regeringen har gjort skulle ta initiativ till en översyn av beslutsbefogenheterna. Nu svarar herr Gustafsson att det skulle den visst ha gjort. Det tycker jag i så fall är utmärkt. Då är vi överens på den punkten.

Jag gjorde ingen släng mot administrationen. Det måste herr Gustafsson helt ha missförstått. Jag har själv erfarenheter från universitetsadministration, och det vore mig utomordentligt främmande att tala föraktfullt om den. Jag konstaterade att det är en skillnad i bedömningen av påslaget med administrativa tjänster. Där ligger socialdemokraterna 50 % över vad propositionen och utskottet har stannat för.

När det gäller Fittja vill jag framhålla att frågan om lokalisering av förskollärarytbildningen i Stockholmsregionen är svår. De inkopplade myndigheterna har haft olika uppfattningar. Skälen för och emot har

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

lett till den bedömningen att man har satsat på Blommensbergsskolan i stället för på Fittja. Därvid hänvisas bl. a. till önskvärdheten av en samordning med övrig lärarutbildning.

Herr Sundgren tog i sin replik upp frågan om arbetsvetenskapen. Vi är väl ändå överens, herr Sundgren, om att utskottsmajoriteten liksom minoriteten anser det mycket angeläget med en utbyggnad av den arbetsvetenskapliga utbildningen och forskningen. Det finns klara och bestämda skrivningar i utskottsbetänkandet på den punkten. Jag vill också hänvisa till s. 323 i propositionen, där det talas om en professur i arbetspsykologi, särskilt socialpsykologi, som från den 1 juli i år föreslås inrättad vid universitetet i Stockholm.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är tillfredsställande att herr Ullenhag och jag är överens om översynen och utvärderingen liksom om de administrativa tjänsterna. Det var kopplat på ett sätt som gjorde att jag kanske uppfattade det fel.

När det gäller förskollärarytbildningen i Fittja säger herr Ullenhag att det är ett svårt problem. Det kan jag instämma i. Han säger också att olika myndigheter har olika bedömningar. Också det är riktigt. Det man möjligen kan undra över är varför inte den bedömning som den regionala kommittén, H 75-S, gjorde fick väga tyngre. Det har ju sagts att man skall ta stor hänsyn till regionkommittéernas önskemål och synpunkter. Jag tycker nog att det i detta fall hade varit värt att lägga större vikt just vid vad organisationskommittén för Stockholms högskoleregion, H 75-S, hade för synpunkter. Den var klart för Fittjaalternativet.

På tal om förskollärarytbildning och över huvud taget utbildningens anordnande, lokalisering och dimensionering kan man i och för sig säga att den stora biten i detta fall var det tillkännagivande som utskottet gjorde, medan lokaliseringen till Fittja är en mindre del.

Herr SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! De fackliga organisationerna har ansett att forskningen på det arbetsvetenskapliga området ligger efter. Det är ett område som behöver prioriteras. Jag håller med herr Ullenhag om att det händer en del saker. Men detta är ett så viktigt område, att man behöver få fastare former för en förstärkning av resurserna. Vi anser att regeringen såsom det ledande politiska organet bör arbeta fram en plan.

Herr ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi tvistar inte, herr Sundgren, om vikten av satsningar på detta område. Därom är vi överens. Det vi diskuterar är om regeringen skall utforma en plan för utbyggnaden. Utskottsmajoriteten tycker inte att en sådan behövs, eftersom UHÄ redan har lagt fram ett handlingsprogram för arbetsvetenskaplig forskning och utbildning. Min slutsats blir alltså att vad göras skall är allredan gjort och att reservationen egent-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

ligen är onödig. Det viktiga är att vi är överens om betydelsen av en fortsatt utbyggnad på detta område.

När det gäller Fittja finns det två frågor. Skall vi satsa på Blommensbergsskolan eller på Fittja? Och vad skall vi göra i det läge som vi nu befinner oss i, där det är klart att man på kort sikt satsar på Blommensbergsskolan?

Utskottsmajoriteten har då stannat vid att inte nu göra något uttalande om en satsning ett kommande år. Såsom herr Gustafsson i Barkarby med sin erfarenhet väl känner till iakttar utbildningsutskottet med all rätt stor restriktivitet när det gäller uttalanden om framtida lokaliseringar av utbildningar. Den linjen vill utskottsmajoriteten följa även när det gäller Fittja. Efter en vägning av skälen för och emot har man funnit att det mesta talade för en lokalisering till Blommensbergsskolan. Det var inte bara organisationskommittén, herr Gustafsson, som yttrade sig i denna fråga, utan även en rad andra intressenter, som hade en helt annan uppfattning.

Slutligen håller jag med om att det viktiga som hände i utskottet vid behandlingen av förskollärarytbildningen var det kraftiga påslaget med 150 platser inom förskollärarytbildningen, vilket gör att satsningen för nästa år sammantagen blir 450 platser.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Verksamheten inom högskolan skall anordnas så att samband mellan utbildning, forskning och utvecklingsarbete främjas. Så står det i den högskolelag som riksdagen senare i dag skall ta ställning till. Frågan om utbildningens forskningsanknytning tilldrog sig stort intresse i samband med riksdagsbehandlingen av högskolereformen 1975. I det planeringsarbete inför reformen som har genomförts har frågan behandlats i olika former och i olika instanser.

Den nya högskolan kommer att bestå av utbildningar med vitt skilda traditioner och förutsättningar. Innehållsmässigt och organisatoriskt skiljer sig utbildningarna åt. En central del i det fortsatta reform- och utvecklingsarbetet blir därför att söka förverkliga principen om ett samband mellan forskning och grundläggande högskoleutbildning, såväl statlig som kommunal. Inte minst viktigt är detta när det gäller utbildningarna på utbyggnadsorterna.

Under förberedelsearbetet med högskolereformen har det bl. a. visat sig att det är en svår uppgift att hitta fungerande anordningar för att klara forskningsanknytningen. Olika modeller har presenterats för olika orter och för olika utbildningar. Det viktiga i årets proposition är att det redan från början har givits ekonomiska resurser för uppgiften. 6 milj. kr. anvisas i propositionen för detta ändamål.

Satsningen på forskningsanknytning har visat sig kunna öppna nya och spännande vägar. I en arbetsgrupp med representanter för medicinsk forskning, SIHUS och olika vårdskolor i Göteborgs högskoleregion har ett helt paket med förslag till forskningsanknytning av de medellånga

vårdutbildningarna tagits fram. Där finns förslag till en påbyggnadslinje för avancerad yrkesutövning, som kompletterar grundutbildningen för behörighet till forskarutbildning för sjuksköterskor. Denna vårdämnesutbildning skulle t. ex. kunna ges som enstaka kurser om 5, 10 eller 20 poäng inom skilda vårdområden.

Arbetsgruppen konstaterar att det finns starka skäl som talar för att fler yrkesutövare inom hälso- och sjukvården bör få möjlighet att på olika sätt aktivt medverka i forskning på omvårdnadsområdet. I första hand bör man då inrikta sig på att ge människor med en medellång vårdutbildning denna möjlighet.

I rapporten skisserar man så tänkbara vägar för forskningsutbildning för arbetsterapeuter och sjukgymnaster, laboratorieassistenter och sjuksköterskor. Man skisserar en inledande verksamhet i form av seminarier för att ge både undervisande personal och studerande en introduktion till och kunskaper om vad den aktuella forskningsanknytningen innebär.

Jag har, herr talman, med det här praktiska exemplet från arbetet i en av högskoleregionerna velat visa på de stimulerande förslag som kan komma fram när företrädare för utbildningar som tidigare var helt skilda åt möts inom samma organisatoriska ram, nämligen den nya högskolan.

Det är min bestämda uppfattning att de organisatoriska förändringar som högskolereformen innebär kommer att ge stora möjligheter till satsningar på att utveckla utbildningens och forskningens innehåll och former. Det viktiga arbete som redan gjorts på detta område har tyvärr i debatten kommit i skymundan för de rent organisatoriska frågorna, den s. k. byråkratiseringen.

En av de delar i reformen som kritiserats mest från studerandehåll för att enbart vara byråkrati är regionsstyrelserna. Det är en kritik som enligt min mening skjuter förbi målet. Att finna former för forskningsanknytning för utbyggnadsorterna och för utbildningar utan anknytning till traditionell forskning är en av regionsstyrelsernas viktiga uppgifter. Planering och samordning av det grundläggande utbildningsutbudet är en annan. Genom fördelning av medel för enstaka kurser, lokala och individuella linjer, kommer regionsstyrelserna inte minst att kunna vara ett stöd för utbyggnadsorterna och stimulera till satsningar på nya typer av utbildningar, anpassade till människornas och arbetslivets behov. Regionsstyrelserna har alltså en viktig uppgift inom den nya högskoleorganisationen.

Jag skall så, herr talman, såsom talesman för utskottet kommentera några av de socialdemokratiska reservationerna.

Genom åren har frågan om obligatoriskt medlemskap i studerandeförsamlingar diskuterats livligt. Studenternas företrädare har ena året velat avskaffa obligatoriet, året därpå pläderat för att obligatoriet skall vara kvar. Enigheten har ofta varit stor när det gäller att slå fast att principen med ett obligatoriskt medlemskap är felaktig. Problemet har varit att hitta andra lämpliga huvudmän för alla de uppgifter som i dag åvilar studentkårerna samtidigt som de studerande tillförsäkras en rimlig ser-

vice. Föredragande statsrådet anser att de obligatoriska sammanslutningarnas arbete som fackliga företrädare för de studerande har fungerat väl och varit av betydelse för den högre utbildningens utveckling, men att det på föreningsrättsliga grunder är principiellt förkastligt att tvångsvis ansluta individer till en viss sammanslutning. Det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar bör därför avskaffas.

Statsrådet kan emellertid inte biträda obligatoriekommitténs förslag om ett formellt avskaffande av obligatoriet, kombinerat med viss avgiftsskyldighet. Därför finns det ingen möjlighet att avskaffa obligatoriet redan den 1 juli i år.

För att det obligatoriska medlemskapet skall kunna avskaffas krävs överläggningar mellan de berörda parterna, dvs. staten, studerandesammanslutningarna, kommuner och landsting. Statsrådet aviserar i propositionen att han inom kort kommer att ta initiativ till sådana överläggningar.

I en reservation yrkar utskottets socialdemokratiska ledamöter dels att riksdagen skall uttala att kårobligatoriet bör avskaffas, dels att förhandlingarna bör föras så, att förslag om avskaffande kan föreläggas 1977/78 års riksmöte. I dessa två frågor står majoriteten och minoriteten varandra mycket nära. Föredragande statsrådet gör i propositionen ett klart ställningstagande för att det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningarna bör avskaffas. Utskottsmajoriteten ansluter sig till detta och menar att något ytterligare uttalande inte behöver göras.

Överläggningar mellan parterna skall inom kort starta. Någon anledning att från riksdagens sida nu precisera när överläggningarna skall vara avslutade finns inte. Majoriteten utgår ifrån att regeringen framlägger förslag om ett avskaffande av det obligatoriska medlemskapet så snart överläggningarna mellan parterna är avslutade.

I ett tredje yrkande kräver socialdemokraterna att även vissa grupper skall kunna undantas från det obligatoriska medlemskapet. Om detta kan man säga följande.

Det blir svårt att avgränsa denna grupp studerande. Det blir dessutom nya krångliga bestämmelser som förs in under den korta övergångstiden, innan obligatoriet är avskaffat för alla. Det innebär dessutom att man medan överläggningarna mellan parterna pågår ger högskolestyrelserna rättighet att gå in och besluta i frågor som klart påverkar studerandesammanslutningarnas situation. Det måste rimligen ankomma på studerandesammanslutningarna själva att under den här tiden liksom hittills besluta om man vill bevilja den ena eller den andra gruppen nedsättning av kåravgiften. Sådana regler tillämpas i dag, t. ex. när det gäller distansstuderande.

I en annan reservation tas frågan om antagningen till den kommunala högskolan upp. H 75 föreslog att regeringen skulle ta ställning dels till en utvidgning av det centrala datorbaserade antagningssystemet vid UHÄ till att omfatta även kommunal högskoleutbildning, dels till ett inordnande av sådan utbildning i UHÄ:s antagningsorganisation redan dess-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

förinnan i den omfattning som bedömdes praktiskt möjlig. Föredragande statsrådet är inte beredd att nu biträda förslaget. Han säger dock att det självfallet är angeläget att få en samordning mellan SÖ och UHÄ när det gäller tidpunkter, blanketter m. m. för antagning till högskoleutbildningen. I propositionen föreslås att man i nuläget utnyttjar den centrala antagningsnämnd för sjuksköterskeutbildning som Landstingsförbundet har rekommenderat landstingen att ansluta sig till.

Redan av H 75:s efterlämnade papper framgår att man var medveten om, att så länge huvuddelen av de kommunala högskoleutbildningarna har andra behörighets- och urvalsregler än vad som gäller för högskolan i övrigt, går det inte att inordna dessa utbildningar i det datorbaserade centrala antagningssystemet vid UHÄ. Däremot kan man i och för sig överföra ansvaret för antagningen till UHÄ redan nu.

Utskottets majoritet delar här propositionens syn. Det finns inom Landstingsförbundets ram en central antagningsnämnd uppbyggd. Vi vet att antagningen är en av de verkligt kritiska punkterna inför starten av den nya högskolan. Det gäller därför att hitta en praktisk form för att klara antagningen till den kommunala högskolan. I det läget är det rimligt att utnyttja den antagningsnämnd som redan finns, nämligen landstingens.

Utskottet säger samtidigt klart ifrån att arbetet för framtiden bör ske på ett sådant sätt att en framtida samordning av antagningarna inte utsluts. Man skall bl. a. bedriva ett gemensamt utvecklingsarbete. Det här är ett praktiskt sätt att lösa de här frågorna i nuläget. Handlingsfriheten för framtiden finns kvar.

Jag skall också, herr talman, något kommentera den inledande texten i motionen 1403 av herr Molin och fru Bernström. I utskottets betänkande har yrkandena i motionen behandlats och avstyrkts, men utskottet har inte tagit ställning till motiveringarna. Nu har några uppgifter hämtade ur motionen citerats i tidningsartiklar, och det gör en kommentar nödvändig.

I motionen sägs att den totala ökningen av anslagen till byråkratin inom högskolan är 45 % medan ökningen för verksamheten totalt skulle ligga på 5 %. De uppgifter som lämnas i motionen är inte helt korrekta, för att uttrycka saken mildt. För UHÄ har motionärerna t. ex. jämfört anslagsbeloppen för nio månader innevarande budgetår med helårsanslaget, dvs. 12 månader, för nästa budgetår. Då är det inte konstigt att man får fram ökningen till hela 50 %. Gör man i stället jämförelsen mellan två hela budgetår blir ökningen 6-7 %.

Samma sak gäller UHÄ:s anslag till utredningar. Innevarande år fick man ett anslag som omräknat till helår är 2,5 miljoner. I propositionen räknas detta upp med 100 000 till 2,6 miljoner. Samtidigt säger statsrådet att pengarna också skall användas för ett systemarbete avseende studiedokumentation för socionomutbildning. Medel för detta har tidigare funnits under anslaget Socialhögskolorna. I realiteten är det alltså närmast

fråga om ett oförändrat anslag, inte en uppräknig med 37 % som sägs i motionen.

Det anges inte i motionen hur man kommit fram till siffran 45 % för ökningarna på byråkratin. Men att siffran i varje fall delvis är baserad på felaktiga beräkningar torde vara klart. De skribenter som använt siffran har alltså blivit vilseledda av motionens uppgifter.

Ett annat och enligt min uppfattning riktigare sätt att redovisa de satsningar som görs i propositionen är detta. Av de ca 130 nya miljoner som tillförs högskoleområdet satsas 65 miljoner på grundutbildningen, 10 på forskning, 36 på forskningsråden och den nya forskningsrådsnämnden och 21 miljoner på UHÄ, biblioteken och universitetsförvaltningarna. Det här gör totalt ca 110 miljoner på forskning och utbildning och ca 20 på administration. Det ger en litet mer nyanserad bild av satsningen än vad som framgår av propositionen.

Herr talman! Den nya högskolan blir vad vi gör den till. Det är ett stort och engagerat arbete som lagts ned under förberedelsestiden, men det kommer säkert att ta ytterligare några år innan högskolan finner sin form. Det som nu ligger framför oss är framför allt en fortsatt satsning på utbildningens och forskningens innehåll.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i dess helhet.

Herr SUNDGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Rogestam sade att vi ligger ganska nära varandra i obligatoriefrågan, och det kanske är riktigt. Men vi tycker att det är olyckligt att man tvingas att behålla obligatoriet när den nya högskolan startar i höst, och vi är rädda för att detta provisorium blir bestående litet för lång tid. Det är därför vi anser det vara så angeläget att riksdagen redan i dag gör ett uttalande att obligatoriet skall avskaffas snarast möjligt och att vi sätter en press på regeringen, så att de förhandlingar som också vi anser vara nödvändiga kommer till stånd så snabbt att vi redan vid nästa riksmöte kan fatta ett beslut om obligatoriets avskaffande.

Visst kan det vara svårt att avgränsa dessa olika grupper av studerande, men det är ju ytterligare ett skäl för att vi trycker på för att få obligatoriet avskaffat så snart som möjligt. De förhållanden som kommer att råda vid olika högskolor kommer nämligen att verka mycket underliga på många av de studerande. En del studenter som på heltid genomgår viss högskoleutbildning och vistas på högskoleorten men som råkar tillhöra en av de linjer som i dag inte omfattas av obligatoriet kommer inte med. Å andra sidan kan deltidsstuderande, som inte alls tillbringa någon längre tid på högskoleorten och som tillhör annan facklig organisation, tvingas vara med. Det upplever vi som underligt, och det är därför vi reserverat oss för att högskolorna positivt bör bedöma ansökningar som sådana studenter gör för att bli befriade från obligatoriet.

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Fröken ROGESTAM (c) kort genmäle:

Herr talman! Det sägs klart ifrån i propositionen att statsrådet har den uppfattningen att det obligatoriska medlemskapet bör avskaffas, men att det också är nödvändigt att bedriva överläggningar mellan de olika parterna innan det är möjligt att lägga fram ett konkret förslag om hur avskaffandet skall gå till.

Att det är en svår fråga tror jag att vi som har varit engagerade inom studentvärlden är väl medvetna om. Det finns många problem som man måste hitta lösningar på.

Obligatoriekommittén jobbade under många år för att få fram ett resultat som i varje fall jag inte tycker är speciellt bra. Kommittén fastnade för att man skulle avskaffa det obligatoriska medlemskapet men ha kvar tvånget att betala avgift under en ganska lång övergångsperiod. Det är dock viktigt – det håller jag med herr Sundgren om – att vi så snart som möjligt kan hitta en lösning på denna fråga. Och det är från denna utgångspunkt som jag tycker det är viktigt att nu satsa allt på att lösa frågan. Då skall man inte under den korta övergångsperiod som det kommer att handla om försöka föra in nya regler som kan försvåra detta arbete.

Det var obligatoriekommittén som ursprungligen förde fram tanken att studerande anslutna till andra fackliga organisationer t. ex. skulle kunna få befrielse från kåravgiften. Jag kunde förstå kravet när obligatoriekommittén förde fram det, eftersom man då såg framför sig en tioårig övergångsperiod. Men nu handlar det om betydligt kortare tider. Därför tycker jag att det viktiga är att vi gemensamt försöker hitta en lösning på den stora frågan och därmed få bort det obligatoriska medlemskapet för alla.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Den reformering av den högre utbildningen som vi i dag skall besluta om innebär en förändring av både utbildningens innehåll och högskolans organisation. Propositionen innebär i stort sett en avsevärd förbättring jämfört med de förslag som vi skulle ha fått om vi haft en socialdemokratisk regering. Det är viktigt att understryka det. Detta gäller bl. a. vidgningen av den fria sektorn. Allteftersom erfarenheter vinnas av dagens reform måste emellertid arbetet fortsätta för att skapa en allt bättre högskola med tyngdpunkten lagd på kvaliteten i undervisningen.

Ett område som tilldragit sig stort intresse är ansvarsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala organ inom högskolan. Det är värdefullt att statsrådet Wikström i ett tal i söndags aviserat att en översyn av ansvarsfördelningen skall sättas i gång redan i höst. Ännu bättre hade det dock varit om dessa frågor varit analyserade redan före beslutets ikraftträdande.

Utbildningsutskottet har under sitt långa och tidskrävande arbete haft att behandla ett stort antal motioner, och jag skall här i korthet kommentera ett par av dem.

I propositionen anför föredragande statsrådet bl. a. att han ansluter sig till regionkommittéernas förslag till högskoleenheter. Enligt detta förslag skulle vi till namnet endast ha två tekniska högskolor: Chalmers tekniska högskola och tekniska högskolan i Stockholm. Uttalandet väckte berättigad oro vid bl. a. den tekniska fakulteten vid Linköpings universitet, och detta föranledde att två motioner väcktes med krav på att riksdagen skulle bemyndiga regeringen att fastställa att namnet tekniska högskolan i Linköping skall gälla även i fortsättningen. Utbildningsutskottet anser inte att motionerna behöver föranleda någon åtgärd men understryker att bildandet av större enheter självfallet inte får leda till att de olika utbildningarna mister sin särart och framhåller att sedan flera år används benämningen tekniska högskolan i Linköping.

Jag utgår ifrån att denna utskottets skrivning innebär att regeringen, som slutgiltigt har fastställt enheternas benämning, inte har någon från utskottet avvikande uppfattning, utan att tekniska högskolan i Linköping i framtiden får behålla detta namn. Detta överensstämmer helt med de starka önskemål som finns lokalt, och det är även betydelsefullt från rekryteringssynpunkt när det gäller såväl lärare som elever.

F. n. pågår en debatt om betygets vara eller icke vara, och detta gäller alla nivåer inom vårt utbildningsväsende. Fröken Hjelmström var inne på det i sitt anförande. De som är mest kritiska mot betygen – och ofta mest högljudda – tycks i graderade betyg se anledningen till alla de svårigheter och brister som de upplever inom vårt utbildningssystem. Så är det givetvis inte. Det är emellertid angeläget att betygssystemet kan utformas så, att det motsvarar de önskemål som finns inom olika utbildningar. Detta framhålls också såväl i propositionen som i utskotts- betänkandet.

Sedan länge tillämpas vid de tekniska högskolorna inte bara en femgradig betygsskala, utan de blivande civilingenjörerna har därutöver möjlighet att genom överkurser i vissa ämnen skaffa betygen 6 eller 7 och därigenom profilera sina betyg. De kan ge dem en viss inriktning, som är av utomordentligt stort informationsvärde i samband med exempelvis sökande av en anställning.

Riksdagens beslut 1975 i betygsfrågan är något oklart formulerat. Det samma gäller den nu diskuterade högskolepropositionen, där föredraganden anser att frågan om att minska antalet betygssteg får bedömas från fall till fall. Några synpunkter på en ökning utöver de tre betygssteg som skall vara ett riktvärde framförs emellertid inte i propositionen, även om det sägs att den betygspraxis som utvecklas måste beaktas. Det är mot denna bakgrund värdefullt att utskottet klart säger ut att det även i framtiden, t. ex. vid de tekniska högskolorna, skall vara möjligt att använda fler än tre betygssteg.

I detta sammanhang vill jag säga några ord om den socialdemokratiska reservationen 4, där reservanterna begärt att ett uttalande skall göras om avskaffande av graderade betyg.

Efter 1975 års riksdagsbeslut har det inom utbildningsdepartementet

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

gjorts en kartläggning av det nuvarande betygssystemet inom högskolan. Utbildningsministern har kommit fram till att betygssättningen bör övervägas på nytt. Olika betygssystem tillämpas inom olika utbildningar. Mot bakgrund av det omfattande arbete som pågår på betygsområdet yrkar jag avslag på reservationen 4. Utvecklingen syns dessutom i allt större utsträckning gå reservanterna till mötes.

Varje år väcks i riksdagen ett antal motioner om inrättande av nya professurer. De brukar i allmänhet avslås – i varje fall första gången. Detta öde har drabbat en fempartimotion från Östgötabänken om en professur i allmän onkologi vid universitetet i Linköping. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att universitetet ej tagit upp denna professur som prioriterad och att UHÄ inte fört fram tjänsten i sin anslagsframställning. Utskottet erinrar om att det ankommer på vederbörande myndigheter att i budgetarbetet inför 1978/79 pröva om en sådan tjänst skall prioriteras.

Jag kan förstå utskottets motivering, men jag vill göra ett par kommentarer.

Det är i tid ett betydande gap mellan myndigheternas petitauskivning och framställningens behandling i utskott och riksdag. Situationen hinner förändras under mellantiden. Arbetsbördan i dag för en läkare i allmän onkologi i Linköpingsregionen kan illustreras med en hänvisning till att där finns en läkartjänst på 132 000 invånare. Motsvarande siffra i Stockholmsregionen är en på 55 000. Det går helt naturligt inte att kombinera en sådan arbetsbörda med undervisning.

Universitetet i Linköping är nu i största behov av den professur i allmän onkologi som vi föreslagit i vår motion. Så länge inte denna professur är inrättad i Linköping saknas de primära resurserna för forskning på detta viktiga område. Detta skapar påtagliga problem, bl. a. därför att frånvaron av forskning får negativa rekryteringseffekter när det gäller läkare inom detta medicinska område. Det motverkar givetvis vår strävan att åstadkomma bästa möjliga sjukvård. Det bör därför finnas anledning att återkomma till denna fråga.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strindberg hävdade att jag hade sagt att betygen är roten till allt ont. Detta har vi i vpk givetvis inte sagt, men vi anser att betygen bidrar till en konkurrensmentalitet inom såväl grundskolan som högskolan och att de motverkar kollektivitet och solidaritet i studierna. Vi hävdar också att de bidrar till utslagningen som börjar redan i grundskolan. Vi anser vidare att betygen motverkar ett utvecklande av en alternativ pedagogik i bägge fallen, och därför har vi alltså krävt och kräver i dag att betygen skall avskaffas helt inom de grundläggande utbildningarna och på sikt även inom högskolan och att riksdagen i dag fattar beslut om avskaffande av de graderade betygen inom högskolan.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! När vi för snart två år sedan tog de grundläggande besluten för den reform vi i dag är på väg att bekräfta ställde sig två av de borgerliga partierna, folkpartiet och moderata samlingspartiet, på väsentliga punkter vid sidan av reformen. Jag beklagade då särskilt att folkpartiet, som tidigare aktivt medverkat i våra utbildningsreformer, inte fullföljde sin utbildningspolitiska linje utan ställde sig i ledet med de konservativa krafterna. Moderaterna har ju alltid varit litet av särlingar inom utbildningspolitiken.

I regeringsställning har det emellertid inom dessa partier skett en väsentlig tillnyktring. En folkpartistisk utbildningsminister ställer sig nu bakom de flesta av de grundläggande värderingar som hans parti för två år sedan avfärdade. Det är glädjande och ett bra exempel på vad ett handgripligt möte med verkligheten kan leda till. Jag vill, herr talman, uttrycka min tillfredsställelse med att högskolereformen efter många, alltför många, års mödor nu till väsentliga delar kan tas i så stor enighet.

Men det har varit en seg kamp för att nå fram till dagens beslut. Utbildningsministern har vid det här laget fått göra samma erfarenhet som jag gjorde i ämbetet, att den konservativa opinionen vid en del av högskolorna alljämt är mycket högljudd och stridbar när det gäller att försvara privilegier och särdrag. Jag gör mig heller inga illusioner om att dagens riksdagsbeslut snabbt förändrar situationen, i all synnerhet som utbildningsministern på en väsentlig punkt, till vilken jag skall återkomma, har gått den konservativa opinionen till mötes.

Det som framför allt oroade oss inom socialdemokratin när vi tog initiativ till reformeringen av högskolan var att trots en kraftig expansion av den högre utbildningen under 1960-talet kvarstod en markant social snedrekrytering till universitet och högskolor. Och den snedrekryteringen är särskilt sned i fråga om utbildningar som traditionellt leder till yrken med hög prestige och goda löneförhållanden. Iakttagelsen är inte unik för Sverige. Den internationella debatten under både 1960- och 1970-talet har visat att utbildningsexpansionen under de senaste decennierna endast i begränsad utsträckning har bidragit till en jämnare fördelning av bl. a. välfärd.

Det är därför det har varit naturligt att betona att utbildningspolitiken måste samordnas med insatser på andra områden inom arbetsmarknadspolitik, socialpolitik osv. Det är därför viktigt att understryka att den högskolereform vi nu skall genomföra är en social reform, en jämlikhetsreform, på samma sätt som de stora utbildningspolitiska reformerna i grundskolan och gymnasieskolan under de senaste årtiondena. Vad det gäller är att utplåna principiella och praktiska gränser mellan utbildningar och att göra utbildningen tillgänglig för bredare grupper. Detta förutsätter att en högre utbildning i ökad utsträckning planeras och fördelas på olika grupper, regioner, utbildningsformer osv. utifrån fördelningspolitiska utgångspunkter. Villkoren för tillträdet till högre utbildning måste förändras för att möjliggöra en breddad rekrytering, men också utbildningens in-

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

nchåll, organisation och lokalisering måste medvetet planeras för att tillgodose nya grupperns behov. Detta är högskolereformens principiella bakgrund.

Dagens beslut innebär att huvuddelen av 18–19-åringarna som slutar skolan och det stora flertalet medborgare över 25 år kommer att ha allmän behörighet för högre studier. Differentierade urvalsregler kommer också att ge oss en mer allsidig rekrytering. Därför är det viktigt att det samlade utbudet av högskoleutbildning breddas och differentieras för att motsvara de nya behov av högre utbildning som den vidgade rekryteringen kommer att innebära. Detta är en förutsättning för att de yrkesverksamma skall kunna utnyttja universitets- och högskoleorganisationen. Det är enligt min mening av utomordentlig betydelse. Äldre studerande kan få sina utbildningsbehov tillgodosedda även inom andra områden än de traditionellt fria fakulteterna, där vi redan i dag har en stor andel personer över 25 år.

Ett annat väsentligt inslag i debatten om den nya högskolan har varit kravet på att den högre utbildningen liksom andra grenar av den offentliga verksamheten skall tjäna alla medborgare och därför stå under inseende och inflytande av valda politiskt ansvariga samhällsorgan. En högre utbildning kan inte få vara en angelägenhet uteslutande eller ens i första hand för dem som är verksamma i den. På den här punkten var motståndet stort från folkpartiet och moderaterna för två år sedan. Det är utomordentligt glädjande att utbildningsministern nu i allt väsentligt ansluter sig till den grundsyn riksdagen gav uttryck åt i det förra beslutet. Jag vill betona att den här grundsynen självfallet inte innebär att man skall avstå från att ta till vara de unika kunskaper och erfarenheter som de har som arbetar inom högskolan. Men det är min bestämda övertygelse att om man vill anpassa högskolans verksamhetsformer till en mer allsidig rekrytering av studerande och om man vill differentiera det samlade utbildningsutbudet med hänsyn till den pågående förnyelsen av arbetsmarknad och arbetsliv, så är det av stor betydelse att högskoleverksamheten bedrivs i demokratiska former som liknar dem som vi har på samhällslivets övriga områden.

På en viktig punkt innebär den proposition vi i dag behandlar ett avsteg från riksdagsbeslutet 1975. Den borgerliga regeringen, inkl. centerpartiet alltså, har velat reservera ett s. k. fritt utbildningsområde – eller viss fri sektor, som herr Elmstedt kallar det. Det kan vid första påseende göra ett oförargligt intryck, men i själva verket är förslaget så suddigt utformat att det är stor risk att denna eftergift för en konservativ opinion i praktiken urholkar de grundvärderingar som regeringen i det principiella avseendet framfört – att vi skall få en jämlik fördelning av resurser och utbildningsmöjligheter över hela högskoleområdet.

Vi vet av erfarenhet att kraftiga och okontrollerade svängningar i tillströmningen till de fria fakulteterna, och därmed utflödet på arbetsmarknaden, får betydande negativa effekter som särskilt hårt drabbar de lägre socialgrupperna. Förväntningarna på utbildningen har svikits, och i grup-

per utan studietradition har det medfört rädsla att satsa på högre studier.

Därför kan det som utbildningsministern nu högstämt kallar frihet i själva verket visa sig bli en klasslagsordning, som främst gynnar de redan privilegierade. Detta så mycket mer som den utomordentligt suddiga och föga genomtänkta organisatoriska dräkt det s. k. fria området fått innebära en uppenbar risk för att de stora och etablerade högskoleorterna gynnas på de nya högskoleorternas bekostnad. Det är för mig en gåta hur centerpartiet, med sitt starka intresse för att skapa regler för spridning av samhällets resurser, har kunnat biträda ett så utpräglat låt-gå-betonat förslag som det som nu föreligger. Genom att individernas efterfrågan på de tillgängliga resurserna nästan inte alls kan samordnas föreligger en klar risk att hela decentraliseringsmålsättningen med reformen äventyras. Det spelar ju ingen roll om ni biträder aldrig så viktiga principiella synsätt i målformuleringarna om den okontrollerade ventil, som ni i praktiken försett systemet med, förhindrar ett praktiskt förverkligande av reformen.

På den här punkten har moderaterna och folkpartisterna helt enkelt pratat skjortan av centerpartiet. Det är taktiskt skickligt av utbildningsministern, men även ett begränsat missbruk av det s. k. fria området kan allvarligt skada hela reformen.

Till detta kommer att, tvärt emot vad ni från borgerligt håll alltid varnat för, ni nu genomför ett byråkratiskt, mycket oförmligt system. Olägenheterna för högskolemyndigheterna går helt enkelt inte att överblicka. Propositionen går helt nonchalant förbi hela problemet, och utskottet har, efter vad jag kan förstå av skrivningen, helt enkelt gett upp inför svårigheterna att ange konsekvenserna för myndigheterna och de anställda när det gäller möjligheterna att planera sitt arbete. Detta är konstitutionellt sett ett mycket bekymmersamt läge. Både enskilda studerande och de anställda vid högskolorna borde kunna begära klara och vägledande riksdagsbeslut i en så grundläggande fråga som resurs- och tjänstefördelning. Nu säger utbildningsministern helt lättsinnigt att vi får se hur det blir, det ordnar sig nog. I värsta fall får jag komma tillbaka till riksdagen. – Ansvarslöshet, tycker jag, är ett mildt ord för den nonchalans som präglar propositionen och utskottsmajoritetens skrivningar i det här avsnittet. Och den blir så mycket större eftersom ni vägrar att ge de organisatoriska och personella förutsättningarna för att klara ens de enklaste bekymmer som redan nu kan förutses som ett resultat av den planeringsbrist som föreligger.

Ni har från borgerligt håll ofta anklagat det socialdemokratiska reformarbetet på utbildningsområdet för att vara alltför byråkratiskt. En viss byråkrati är emellertid en förutsättning för en god ordning på de flesta samhällsområden. Men det hastverk ni nu presenterar på det s. k. fria området kan däremot leda till en väsentligt försvårad administrativ apparat och avsevärt öka främlingskapet inför systemet för den enskilde studerande, samtidigt som otryggheten för de anställda förstärks, vilket måste bli till men för både utbildning och forskning. Detta är en av

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

orsakerna till att vi frångått våra vanor och föreslagit att det skall ställas ytterligare medel till förfogande i första hand för högskoleenheterna på utbyggnadsorterna och för uppgifter i anslutning till linjenämndernas arbete för att de skall kunna fullgöra sina uppgifter på det sätt som angivits av de anställdas organisationer.

Herr talman! För samhällsutvecklingens skull och för de enskildas skull måste vi söka åstadkomma en socialt jämn rekrytering till högskolans samtliga delar. Därför är det viktigt att utjämna de grundläggande skillnader som finns mellan den s. k. fria sektorn och den spärrade. Det är nödvändigt att se hela högskolan i ett och samma fördelningspolitiska perspektiv för att över hela fältet ge människor också med annan bakgrund än den traditionella gymnasiala reella möjligheter att ta del av högskoleutbildningen. Resurserna för varje sektor måste ses i relation till högskolan i övrigt och till utsikterna på arbetsmarknaden. I det hänseendet inger dagens beslut farhågor, och därför yrkar vi avslag på förslaget om en s. k. fri sektor.

Av tidsskäl, herr talman, avstår jag från en genomgång av propositionens övriga delar, även om det funnits goda skäl att ta upp en del avsnitt. På en punkt vill jag dock göra en markering.

Den borgerlige utbildningsministern har liksom tidigare jag själv tvingats att kapitulera inför den praktiska nödvändigheten av ett fortsatt delat huvudmannaskap på högskoleområdet. Jag vill betyga att jag gjorde det med stor vanda, därför att jag ansåg att det på lång sikt är olyckligt för en helhetssyn på högskolan och för en nödvändig samordning av utbildningsresurserna att ha ett splittrat huvudmannaskap. Det föreligger uppenbara risker att de olika högskoleformerna klassas i förhållande till varandra och att olika högskolecorter ges olika status. Svårigheterna för den enskilde studerande att utnyttja hela högskoleområdet ökar också avsevärt med den splittrade ordning som vi t. v. har måst acceptera, för att inte tala om det splittrade antagningsförhållande som har blivit följden av det delade huvudmannaskapet.

Men medvetenheten om denna uppenbara brist i reformen gör det ju alldeles nödvändigt att snabbt ta itu med arbetet att få en annan ordning till stånd. Det var mycket förvånande att utbildningsministern i propositionen bara ville se tiden an. Det skulle ju innebära en väsentlig risk för en låsning i ett system som vi redan nu vet är bristfälligt. Det är därför utomordentligt glädjande att utskottet korrigerar propositionen och begär att regeringen tar initiativ till en förutsättningslös utredning av frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för högskolan. Jag förutsätter att en sådan utredning snarast tillsätts, och det har ju utbildningsministern i dag f. ö. redan lovat.

I övrigt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som finns fogade till utbildningsutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Herr ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Zachrisson att det som nu föreslås i propositionen och som utskottsmajoriteten ställer sig bakom när det gäller den s. k. fria sektorn inte på något sätt är en okontrollerad ventil, som herr Zachrisson uttryckte det. Jag har påpekat tidigare i dag, och det går också att läsa klart och tydligt i propositionen, vilka regler som gäller för att denna s. k. ventil skall lösa ut. Jag tror väl inte att före utbildningsministern har glömt den del av högskolereformen som omfattas av den ökade rörelsefriheten så att säga för de lokala organen, i detta fall högskolestyrelserna, som har ett klart inflytande över hur verksamheten skall bedrivas och som också har ett ansvar för att alla de omprövningar av anslagsanvändningen som propositionen talar om skall göras innan de har rätt att kräva mer pengar på tilläggsstat.

I riksdagsbeslutet från 1975 säger utskottsmajoriteten att det inom över-skådlig tid inte kommer att finnas någon anledning att hysa oro för att några behöriga studerande skall behöva avstå från sökt utbildning. Den proposition som nu ligger till grund för dagens beslut talar tydligt på flera ställen om att den s. k. fria sektor som nu föreslås är en komplettering av 1975 års beslut. Det är en markering av att om detta skulle inträffa som inte särskilt många tror skall inträffa men som ändå naturligtvis *kan* inträffa – att det för någon del skulle bli så många sökande att det uppstår svårigheter – så skall den här möjligheten finnas. Och utskottet säger klart och tydligt – mot bakgrund av 1975 års beslut – att det endast undantagsvis kan bli aktuellt att denna s. k. ventil löser ut.

När herr Zachrisson sedan vill blåsa upp den här frågan till att bli något äventyrligt för utbyggnadsorterna och att centerpartiet skulle vara med om att besluta något som skulle drabba dessa, så han tar i i överkant, 18 milj. kr. anvisas för lokala linjer och enstaka kurser, och merparten av denna summa hamnar på utbyggnadsorterna, där framför allt de enstaka kurserna och lokala linjerna kommer att vara förhärskande och där också förnyelsearbetet inom högskolan kommer att bedrivas. Den oro som herr Zachrisson hyser för utbyggnadsorterna är överdriven mot bakgrund av vad som klart framgår av både propositionen och vad utskottsmajoriteten säger.

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Elmstedt gör sitt bästa för att försöka göra förslaget om den s. k. fria sektorn så betydelselöst som möjligt – och det kan jag ju förstå, eftersom centerpartiet på den här punkten har fått ge med sig. Men om det nu är så att utbildningsministerns och i all synnerhet herr Ullenhags betydligt yvigare tolkning av vad den s. k. fria sektorn innebär är riktig, då är enligt min mening våra farhågor mycket befogade.

Herr Elmstedt har alldeles rätt i att 1975 års beslut i själva verket innebar att man garanterade praktiskt taget alla studenter att få den utbildning de önskade sig – så vida var ramarna. Men det fanns också ett styrningsinstrument till förfogande för att se till att de studerande

skulle kunna fördelas mellan de nya och gamla högskoleorterna. Det är ju det styrningsinstrumentet som herr Elmstedt trots 18 miljoner gjort sig av med. Om det här beslutet får den följd som jag antar att utbildningsministerns eftergift för det konservativa trycket i det här sammanhanget egentligen syftar till är risken utomordentligt stor att de nya orterna blir hotade. Och det är därför jag tycker det är så förvånande att centerpartiet låtit det viktiga styrningsinstrument som här behövs gå sig ur händerna.

Herr ELMSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson säger att jag gör mitt bästa för att den s. k. fria sektorn skall framstå som så betydelselös som möjligt. Jag har inte gjort annat än redovisat vad som står i proposition och utskotts-
betänkande.

Läser herr Zachrisson dessa bägge dokument kommer han säkert också att finna att ventilen, för att använda det uttrycket, ingalunda av någon i utskottet bedöms få de konsekvenser som herr Zachrisson försöker måla upp. Vi hade aldrig accepterat detta system om vi hade kunnat misstänka att utbyggnadsorterna skulle kunna komma i kläm – det kan jag lugnt försäkra herr Zachrisson. Det finns inga motsättningar mellan vare sig utbildningsministern och mig eller herr Ullenhag och mig. Herr Ullenhag har t. o. m. i sitt inlägg i dag instämt i den tolkning jag framförde i mitt huvudanförande. Vi är helt överens på den punkten.

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Kvar står, herr Elmstedt, att man varken i propositionen eller i utskottsmajoritetens skrivning kan ge några garantier för att det här systemet inte får ödesdigra konsekvenser. Därför har man föreslagit flera skyddsåtgärder, med vilkas hjälp man tror att man skall klara upp det hela. Men varken herr Elmstedt eller utbildningsministern eller någon annan har här kunnat ge någon som helst garanti för att man inte kan råka ut för besvärligheter på denna punkt.

Ni säger litet sangviniskt: Om vi hamnar i ett sådant kritiskt läge får vi väl rätta till det i efterhand; då får vi väl återkomma till riksdagen med begäran om tilläggsanslag eller hur det nu skall gå till. – Nog är det, herr Elmstedt, ett ganska lättsinnigt sätt att fatta riksdagsbeslut på! Och vad gör ni nere i södra regionen, där herr Elmstedt håller till, om det visar sig att de studerande inom det s. k. fria området föredrar att dra sig till Lund? Med vilka styrmedel skall då herr Elmstedt se till att man får till stånd en annan ordning som skyddar de små orterna?

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag väljer det här tillfället att göra några kommentarer till en del av de inlägg som har gjorts i debatten.

Herr Gustafsson i Barkarby sade att propositionen verkade tillkommen i hast och att propositionen inte till alla delar var bra skriven. Det är

naturligtvis riktigt att tidspressen har varit utomordentligt hård. Mina medarbetare på departementet arbetade under ett par månaders tid bokstavligt talat dag och natt. Det är väl inte onaturligt att det i detta väldiga material smugit sig in en och annan missvisande formulering. Men ingen skugga skall falla på mina medarbetare, utan den kritiken skall naturligtvis drabba mig. Jag vill alltså medge att herr Gustafsson i Barkarby inte har helt fel i denna sin synpunkt.

Fröken Hjelmström frågade om avstyrkandet av vpk:s motion är att tolka så att barnstugeverksamheten skall skäras ned 1980. På det är svaret nej. Jag sade redan i mitt första anförande att jag tyckte att den utökning av förskolläraryrket som utskottet funnit vara möjlig och föreslagit var bra. Det är uppenbart att den viktiga expansionen av antalet daghemsplatser är beroende av just förskolläraryrket och antagningskapaciteten där.

Herr Strindberg frågade, om tekniska högskolan i Linköping får behålla sitt namn. Ja, det är fullt möjligt.

Herr Sundgren tog upp obligatoriekommitténs förslag. Den kommittén utgick från den socialdemokratiska regeringens direktiv. Förslaget innebär enbart att det obligatoriska medlemskapet skulle avskaffas i en snävt föreningsrättslig mening. I och med att avgiftstvängat bibehölls skulle den enskilde studerande knappast uppleva någon skillnad. Problemet att med regeringens förslag avgränsa obligatoriets omfattning torde vara tämligen litet under en så begränsad tid som reglerna förutsätts gälla. Det är en olägenhet som man måste ta, i och med att de praktiska förutsättningarna för ett reellt avskaffande av obligatoriet ännu inte föreligger.

Den av regeringen föreslagna elektorsförsamlingen är en nödvändig förutsättning för att alla studerande, dvs. även de som inte omfattas av obligatoriet, skall kunna påverka studeranderepresentationen i högskolan. Den tekniska lösning som har valts i detta sammanhang är naturligtvis också den betingad av de allmänna förutsättningar som råder i och med att obligatoriet inte omedelbart kan avskaffas.

Det ligger någonting motsägelsefullt i att å ena sidan klaga över att regeringsförslaget om obligatoriets avgränsning blir svårt att tillämpa och å andra sidan vilja föra in nya kriterier som högskolestyrelserna skulle behöva följa. Redan i dag beviljar studentkårer nedsättning i eller befrielse från avgift för flera studerandekategorier, och jag utgår från att så kommer att ske även i fortsättningen. Några kompletterande regler lär inte behövas.

Nu skall förhandlingar inledas med studentkårerna, och det är en rad mycket komplicerade tekniska, ekonomiska och juridiska frågor som måste lösas. De problemen kan man inte springa ifrån.

Sedan till den fråga som väl har tagit mest tid i debatten – frågan om de tre regeringspartiernas hantering av högskolepropositionen och framför allt den fria sektorn.

Jag vill gärna gratulera herr Zachrisson till en intelligent iakttagelse,

nämmligen den att den nya regeringen består av tre partier och att de tre partierna har startat från litet olika utgångspunkter. Då kan oppositionen naturligtvis välja stridslinjer som man själv önskar. Man kan kritisera regeringen för att den inte är enig, beroende på att de i regeringen ingående partierna har haft olika utgångspunkter, eller man kan kritisera regeringen för att den är enig – den har alltså kompromissat ihop sig om ett förslag.

I den socialdemokratiska kritiken av högskolepropositionen, i den mån det nu är någon kritik, finns det i varje fall två sinsemellan motstridiga huvudlinjer. Herr Zachrisson har varit den främste företrädaren för den ena linjen. Han gick omedelbart ut och sade att högskolereformen skulle bli en katastrof. För orter som Sundsvall, Härnösand, Östersund, Kalmar osv. är förslaget en ren katastrof, för dem blir det nästan bara en pappersreform, förklarade herr Zachrisson. En rad socialdemokratiska tidningar följde upp detta och talade om hur folkpartiet och moderaterna hade lyckats vinna över centern.

Men det finns andra socialdemokratiska tidningar som gick på den andra linjen och sade att det är folkpartiet och moderaterna som har fått ge efter för centern. I den socialdemokratiska partimotionen hävdar man att de icke-socialistiska partierna på flera punkter har anslutit sig till socialdemokratins synsätt.

Den här kritiken går inte riktigt ihop – reformen är på en gång en katastrof och en välkommen anpassning till socialdemokratin. I dag gjorde herr Zachrisson det konststycket att han företrädde båda dessa ståndpunkter på en gång. I dag var det både en katastrof och en närmast fullständig anpassning.

Om vi bortser från de överdrifter och det litet blomstrande språk som vi har blivit vana vid när det gäller herr Zachrisson är det klart att en reform som innehåller så många olika inslag som denna kan man angripa från litet olika utgångspunkter. Det finns inslag i den där folkpartiet och moderaterna anpassat sig till den linje som centern och socialdemokraterna har företrätt tidigare. Det är ingenting att dölja, och jag påpekade det själv i mitt inledningsanförande. Det finns också punkter där centern tagit intryck av de ståndpunkter som folkpartiet och moderaterna har hävdat. Men så måste det ju vara i en regering som företräder tre partier. Det är inget speciellt märkvärdigt i det.

Sedan kan frågan diskuteras rent sakligt. Har man åstadkommit en bra modell? Det var där jag gav lovord till utbildningsutskottet, som prövat regeringsförslaget på dess sakliga meriter, i stort sett godkänt det och på vissa punkter gjort bra justeringar.

När det gäller den fria sektorn är det naturligtvis på ett sätt bara fråga om en liten justering, men på ett annat sätt en mycket viktig principiell förändring. Herr Ullenhag har redan påpekat att det för den enskilda individen kan betyda väldigt mycket, även om det på sitt sätt kan vara en marginell företeelse i reformen som helhet. Det system vi i dag har med en automatisk tilldelning har varit begränsat till de gamla univer-

siteten och till filialerna, medan vi nu får ett fritt område som skall kunna gälla alla statliga högskoleenheter.

Vi har sagt att det kan bli en del problem med detta – problem blir det ju med alla system, även med den modell vi har i dag. Men jag tillåter mig att utgå från att UHÄ är fullt kapabelt att klara av det här systemet, och det har också unversitetskanslern försäkrat mig. Det finns också ett mycket noggrant underlag för anvisningar på den här punkten. Så förskräckligt märkvärdigt är det alltså inte.

Jag vill emellertid gärna säga att som jag ser det har det viktigaste inslaget i debatten från socialdemokratiskt håll ändå varit det konstruktiva arbete som de socialdemokratiska ledamöterna i utbildningsutskottet har deltagit i.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utbildningsministerns svar på min fråga om förskolläraryrket utbildningen var ju i stort sett bara en upprepning av vad utskottet sagt, och det var alltså inget svar på frågan. Jag ställde nämligen frågan varför utskottet förutsätter att vårt förslag om en kraftig utbyggnad kommer att innebära att man om några år tvingas att drastiskt skära ner antalet utbildningsplatser till mellan 1 200 och 1 600. Jag frågade om det innebär att socialdemokraterna och regeringspartierna inte avser att fortsätta daghemsutbyggnaden efter 1980. Det är ju i praktiken vad utskottet säger.

Sedan vill jag bara kort kommentera det utbildningsministern och herr Zachrisson sagt om den fria sektorn. Jag tycker att detta är en mycket egendomlig debatt – det är en skendebatt. Högskolan kommer, vilket jag också påpekade i mitt tidigare inlägg, i framtiden att vara spärrad. Tre av omkring 90 linjer förblir i praktiken ospärrade. Det är sanningen bakom den s. k. fria sektorn. Avsikten med den debatten kan ju inte vara någon annan än att dra bort intresset från de stora och tunga bitarna i förslaget.

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utbildningsministern talar om att vi har tre regeringspartier. Det är tydligen det som gjort att han blivit tvungen att välja en samarbetsinställning, något som han tidigare inte gjort sig till talesman för. Om den samarbetsvilja som i dag kommit till uttryck – vilken bakgrund den nu än må ha – hade kännetecknat de folkpartistiska inläggen på ett tidigare stadium, skulle vi kanske ha kunnat få i gång denna reform ännu snabbare. Det är utan tvivel ett bekymmer att det dröjt så länge att få den i sjön. En av orsakerna härtill är att det förekommit ett så starkt motstånd framför allt från grupper som är företrädade av moderater och folkpartister.

Sedan säger herr Wikström att den socialdemokratiska argumentationen går på två helt skilda linjer. Det gör den inte alls. Det är alldeles självklart glädjande att vi nu i så hög grad är eniga om de grundläggande

värderingarna när det gäller högskolereformen. Vi säger ju att på den här punkten kan vi gå in i reformen eniga på praktiskt taget samma sätt som var fallet när det gällde grundskolan och gymnasieskolan.

Men på en väsentlig punkt redovisar utbildningsministern ett förändrat synsätt, och det kan – om det utvecklas på det litet frivola sätt som jag tycker utbildningsministern och herr Ullenhag har gjort här i kam-maren – innebära ett hot mot de nya utbildningsorterna. Herr Elmstedt har på den punkten en annan tolkning, även om han försöker svepa in den i något slags allmän samhörighet med de andra partierna. Vad som är oroande, det är att ni inte kan ge bestämda besked som garanterar att de nya utbildningsorterna på den här punkten inte blir missgynnade, särskilt som man vet vilken stark konservativ kraft de gamla högsko-leorterna utgör. Dessa kommer att ha utomordentligt starka resurser, både när det gäller den allmänna opinionsbildningen och genom sitt sys-tem, för att ta loven av de nya orterna. Det är för detta vi känner stor oro. Från socialdemokratiskt håll säger vi att om man skall kunna klara detta, så måste man ha ett styrningsinstrument för att fördela resurserna rättvist. Det styrningsinstrumentet har ni gjort er av med.

Sedan vill jag kort beröra en fråga som jag inte hann ta upp i mitt tidigare anförande. En av de viktigaste utgångspunkterna för högsko-lereformen var att åstadkomma ett samarbete med arbetslivet. Också på den punkten innebär förslaget om den fria sektorn ett hot: vi kommer att få ett sämre samspel mellan arbetslivet och högskolan just inom den här sektorn.

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag vill säga till fröken Hjelmström att det väl ändå inte enbart är en skendebatt om den fria sektorn som förs här. Vad som gäller är ju att tre allmänna utbildningslinjer och ett 40-tal äm-nesområden förblir fria. Man kan dessutom räkna med att ungefär hälften av de studerande vid filosofisk fakultet kommer att läsa inom det fria området. Men beroende på vilken ideologisk startpunkt man har kan man naturligtvis övervärdera eller undervärdera den fria sektorn.

Herr Zachrisson hade kanske inte så mycket nytt att komma med i sitt senaste inlägg. Jag vill ändå säga att det är klart att det har hänt en del mellan åren 1975 och 1977. Det har skett förskjutningar i synen på de här frågorna, och det har skett en förändring i riksdagens sam-mansättning. Politik innebär ju bl. a. att söka skapa ett brett underlag för de förslag som presenteras i riksdagen, och jag är glad över att det i dag är en så bred uppslutning kring det nu aktuella förslaget.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! I alla tidigare debatter om högskolan har vpk kritiserat avsaknaden av en svensk forskningspolitik. Frågan om forskningens in-riktning, målsättning och innehåll har avgörande betydelse för samhällets och folkets framtid, i synnerhet i en epok när de stora och universella

problemen tornar upp sig alltmer. Det är därför beklämmande att en regeringsproposition som behandlar hela högskolefältet inte förmår ge oss en antydan till en framtida statlig forskningspolitik.

När politiska instanser som riksdagen inte kan formulera en forskningspolitik, då inträffar ute på fältet ettdera av två fall. Ofta rycker de ekonomiska maktintressena, representerade av storföretag och finansinstitut, in vid högskolorna. De lyckas i många fall dominera hela institutioner och dessas forskarstab. Exempel på detta är läkemedelsindustrins grepp över den kemiska forskningen och byråkratins och storföretagens grepp över datatekniken. Det sistnämnda har ju medfört att datatekniken inte i den utsträckning som varit möjlig tillgodosett folkflertalets intresse av att få en förbättrad information och insyn. Följden är att den fackliga rörelsen, folkliga organisationer och intressen över huvud ställs vid sidan om reellt inflytande. Följden är att forskare som är finansinstitutens arvoderade rådgivare kommer i maktpositioner t. o. m. på sådana områden som är av omedelbar betydelse för de arbetandes dagliga tillvaro och förhållanden – jag syftar t. ex. på arbetarskyddet och den s. k. Ahlmann-skandalen.

Det andra fallet som kan inträffa är att forskarna hjälpligt lyckas hävda sin självständighet och stöter framåt i en nydanande, vetenskaplig verksamhet. Exempel härpå har man främst från delar av den samhälls- och beteendevetenskapliga sidan. Då inträder ett annat fenomen – nämligen att forskningen och den maktpolitiska verkligheten skiljs åt. De maktgrupper som behärskar situationen ute på fältet får då ett visst intresse att skydda sig mot forskningsresultat och mot vetenskapliga teorier som ifrågasätter maktförhållanden och rådande värderingar.

Ett exempel härpå är det allmänna skolväsendet. Det sägs ju inte så ofta rent ut, men det framgår ändå för de flesta, att den svenska grundskolan är ett fiasko. Tyvärr är detta en källa till ett mycket otrevligt jubel från de reaktionära här i landet. Den aningslösa, ytliga och amerikaniserade pedagogiska och psykologiska teori som skolan byggts upp på ger inte alls den sociala utjämning eller den stimulans som man påstod att den skulle ge och som man många gånger i början uppriktigt trodde att den skulle ge. Den vetenskapliga pedagogikens utveckling å sin sida innebär ett gradvis sönderskjutande av hela denna teoretiska grundval. Därför måste de maktägande isolera den moderna pedagogiska forskningen, annars skulle man få en skola som inte passade i ett auktoritärt samhälle, där människan skall underordnas fåtalets makt och maktstruktur.

Ett annat exempel på denna företeelse är den psykiatriska vården, som vpk försökte få en diskussion om tidigare i veckan. Den vetenskapliga forskningen har ju fullständigt lämnat den traditionella psykiatrins värld bakom sig. Psykiatrin som den i dag väsentligen i praktiken bedrivs står alltså i skarp motsättning till huvudströmmen i den vetenskapliga utvecklingen. Men detta får givetvis inte komma till uttryck i samhällslivet. Nydanande forskning måste därför isoleras. Tvångsinstitutionerna

och tvångsintagningarna måste försvaras. Riksdagen, som den politiskt ansvariga instansen, måste förhålla, undvika och sabotera en reform av mentalvården.

Hela denna situation medför också en nedprioritering av socialt väsentlig forskning – sådan som är i arbetarklassens och folkflertalets intresse – i förhållande till forskning som exempelvis tjänar militären, kärnkraftsindustrin och de finansintressen som vill skärpa rovdriften på naturresurserna. Det är så typiskt när utskottet yrkar avslag på t. ex. vpk-motionerna om bättre resurser åt forskning om socialt arbete eller åt freds- och konfliktforskning. Varför skall vi satsa på de utslagna? Varför skall vi satsa på konfliktforskning, som kan leda till obehagliga avslöjanden om svensk militär- och säkerhetspolitik, som kan avslöja sociala konflikters ursprung och annat som det är mer eller mindre tabu att diskutera i parlamentariska sammanhang?

En forskning som skall tjäna den etablerade maktstrukturen – eller i varje fall som skall hindras att bli farlig för densamma – kan naturligtvis inte heller vara i egentlig mening demokratiskt uppbyggd.

De demokratiska forskningsexperiment som utvecklats t. ex. i Roskilde i Danmark och i Bremen i Tyskland har sorgfälligt förhindrats att påverka den svenska forskningens organisation och innehåll. Om en forskare i Sverige söker tjänst och åberopar meriter från Bremens universitet betraktas dessa som värdelösa, något som utbildningsministern i ett aktuellt befordringsärende också har godkänt och ställt sig bakom.

Mest tragisk i hela denna utveckling är arbetarrörelsens ställning. Under det långa socialdemokratiska regeringsinnehavet gjordes egentligen ingenting för att formulera en demokratisk forskningspolitik, för att beskära storfinansens inflytande och föra den självständiga forskningen i bättre kontakt med folkliga intressen och organisationer. Hade man velat det skulle man aldrig lagt fram U 68 i den form den fick. Nu kom socialdemokratiens ledning på något sätt att se universitetsreformen som en mer eller mindre rent teknisk modernisering, ett synsätt som ytterligare kom att underlätta storindustrins, massproduktionens och fåtalsmaktens möjligheter att ställa forskningen under sin hatt, eller att neutralisera kritisk forskning.

Universitetet i Bremen är ett exempel – ett uttryck för en ny och självständig forskningspolitisk syn, som i det fallet drivs av en socialdemokratiskt ledd tysk delstatsregering. Att detta aldrig fått tjäna som exempel för svensk socialdemokratisk forskningspolitik är lika egenartat som tragiskt. Det speglar en ideologisk och maktpolitisk medvetenhet och en öppen eller dold politisk solidarisering med storfinans och professorsvälde.

Vi menar i vpk att det inte är arbetarrörelsens uppgift att föra den typen av forskningspolitik. En helt annan politik måste till för att skapa öppenhet, stimulera forskningens självständighet och föra den i kontakt

med de breda progressiva strävandena hos en politiskt målmedveten arbetarklass och arbetarrörelse.

Med dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vpk-motionerna 1170 och 1410, yrkande 11.

Herr BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Som utbildningsministern och herr Ullenhag redan erinrat om är det i år 500 år sedan Sverige fick sitt första universitet. Utbildningsministern undvek dock att säga att vi firar detta jubileum genom att i realiteten avskaffa universiteten. Att han använde ordet "universitetsreform" i stället för "högskolereform" får kanske noteras som en form av hedersomnämning. Uppsala universitets historia har i dagarna skildrats av professorn i lärdoms historia, Sten Lindroth, och jag kan varmt rekommendera hans bok. För egen del har jag inte kunnat gå så långt tillbaka i tiden, men jag har studerat protokollen från riksdagsdebatterna i högskolefrågorna åren 1969 och 1975. De två biträdande professorer, som år 1975 var ledamöter av denna kammare, höll sig visligen borta från debatten. När vi nu är så lyckliga att ha ett stort antal verkligt sakkunniga personer här i kammaren skulle kanhända även jag – med min begränsade erfarenhet – ha avstått från att ta till orda i dag. Men, herr talman, en av de obestridliga fördelarna med att ha sin framtid bakom sig är att man kan säga vad man tänker utan att behöva tänka på vad man säger.

Den proposition vi nu behandlar var, medicinskt sett, en förtidsbörd, organisatoriskt, budgetmässigt och med avseende på lagtexten. Utskottets energiska och tidskrävande upplivningsåtgärder på detta ofullgångna foster, under en växling mellan desperation och munterhet, har emellertid gjort att vi i dag kan bevittna ett nöddop. Låt mig få lyckönska de tre andans män som bragt det därhän, herrar Zachrisson, Wikström och Nordstrandh, och kanske alldeles särskilt herr Nordstrandh. Den fromhet han ådagalagt står i en viss kontrast till hans hurtiga uttalanden för två år sedan men kan förmodligen förklaras, om man besinnar att han ägnade sin tid vid universitetet åt studier av den svenska pietismens historia. Dessa tre teologers bemödanden skulle möjligen ändå ha varit förgäves, om inte utbildningsutskottets vice ordförande, herr Larsson i Staffanstorp, varit dem behjälplig. Den hederstitel – ljustets bonde – som tillades en av hans nabor från ett gånget sekel, Nils Månsson i Skumparp, kan nu med rätta komma honom till del.

Den djupare insikt i statskonstens mysterier, som jag sökt förvärva genom att uppmärksamt lyssna just till herr Larsson i Staffanstorp, har fört mina tankar till en annan förgrundsfigur i det parti herr Larsson företräder, nämligen Axel Pehrsson-Bramstorp. Det har om honom sagts att han i sin prövning av politiska förslag brukade fråga sig: "Hur skulle det här te sig på min gård?" Det är också den utgångspunkt jag har haft, när jag granskat regeringens proposition 1976/77:59: Hur kommer den att drabba de universitet, de fakulteter och de institutioner som

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

jag under årens lopp blivit förtrogen med?

Låt mig emellertid börja med att säga, som jag också gjort i min motion 1976/77:1366, att det således inte är högskolebegreppets utvidgning till nya ämnesområden eller nya orter i landet eller nya grupper av studerande som bekymrat mig utan de – enligt min mening sakligt omotiverade, i sammanhanget onödiga och till sina effekter skadliga – ingrepp i den nuvarande universitetsorganisationen som man i förbifarten hakat på "reformen".

Inte heller har jag förmått delta i de sinnesrörelser, som inom utskottet förefallit kunna uppväckas av poängberäkningar, linjeorganisation och enstaka kurser, och som för mig närmast tett sig som skolastiska övningar vid ett medeltida kyrkomöte. Det är för mig naturligt att den anknytning mellan folkskola och läroverk som genomfördes för femtio år sedan, genom 1927 års skolreform – med vilken jag känner stark frändskap – nu fullföljs genom en friare tillgång till en högre utbildning *på vetenskaplig grund* för dem som vid någon tidpunkt i sitt liv känner ett behov av, eller en längtan efter, sådana möjligheter, och jag kan inte fatta att en så klar och enkel sak skall kräva så mycket hårklyverier.

Vad jag nu berört – och vad en stor del av denna "reform" avser – gäller konsumentensidan, för att tala dagens organisationstekniska ädelspråk. Om man begagnar den terminologin – vilket jag i och för sig ogärna gör – har vi att göra med produktion, distribution och konsumtion av kultur och utbildning. Därvidlag har man varit så fascinerad av distributionsledet att man alldeles försummat att tänka på produktionen och producenterna. Det finns naturligtvis de som menar att produkterna kan importeras utifrån och efter ompaketering och s-märkning tillhandahållas konsumenterna genom administrativa mellanhänder, regionalt och lokalt.

Det är en föreställning som jag inte kan dela. Om en utbildning skall bygga på vetenskaplig grund, som det står i propositionen, måste detta också *betyda* något. "Vetenskap" betyder egen forskning – pågående, engagerad forskning, med *problem* hämtade ur ämnesområdet och *resultat* återförda till ämnesområdet. Det är för mig självklart att forskning och undervisning måste gå hand i hand: undervisningen måste vara levande, lärarna måste hålla sig levande genom att omges av vetgiriga elever, eleverna hållas levande genom inspiration från lärare i kontakt med tiden och framtiden. Därför är, enligt mitt sätt att se, hela den konstruktion som högskolelagen uppmuntrar till absurd: alla akademiska lärare skall ha möjlighet att bedriva forskning, någon strikt separation av grundutbildning och forskning skall icke göras, rekryteringen av institutionerna och de framtida forskarna och lärarna måste ju ske genom naturlig samvaro mellan lärare och elever. Institutionerna och de av dem uppbyggda fakulteterna måste vara, som de i historisk tid varit, levande arbetsenheter, förvaltare av en samlad kunskap och grogrunder för ny kunskap och ny förståelse.

Men vad möter oss här i stället? Organisationstekniska konstruktioner,

ritade uppifrån och inte nedifrån, en övertro på styrelser och sammanträden – som om någonsin någonting nytt skapades där – en byråkratisering, vars cancerösa tillväxt herr Molin verkningsfullt har beskrivit i sin motion, ett skjutande i bakgrunden av de verkligt skapande krafterna, som hittills givit verksamheten dess innehåll, en inmarsch av organisationsbyråkrater som utövare av det ställföreträdande tyckandet – vi har nyligen på Serafimerlasarettet blivit offer för detta att "organisationens" representanter går tvärtemot meningen hos dem som de själva satt sig att företräda – kort sagt: universiteten skall ockuperas och avväpnas, de sista resterna av deras självständighet och självstyrelse skall avlägsnas.

"Det reformförslag som nu är under debatt är i hög grad en produkt om inte av blåögda och klåfingriga reformatorer så dock av valhända och verklighetsfrämmande administratörer." Så karakteriserade herr Richardson för åtta år sedan den närmast föregående stora högskolereformen, PUKAS. Omdömet – som visade sig riktigt – kan i lika hög grad drabba den produkt vi nu har framför oss, som också den har varit i socialdemokratins säck innan den nu kommit i folkpartiets påse. Min nutidshistoriska forskning har även sträckt sig till riksdagens protokoll för den 21 maj 1975. Då talade både herr Nordstrandh och herr Molin varmt för sambandet mellan forskning och undervisning (och sade därtill många andra kloka ting). Herr Molin gav också uttryck för sin "oro för reformer på universitets- och högskoleområdet, som bara sysslar med ytliga organisatoriska ting, därför att dessa organisatoriska förändringar kan på ett rätt allvarligt sätt påverka väsentligare funktioner hos universiteten. Använd icke dessa byråkratiska mallar för att skapa enhetlighet och likriktning! Låt universitet och högskolor bevara sin särart och sina traditioner! Inskränk inte den fria forskningen och den fria debatten!" I detta anförande instämde bl. a. herr Ahlmark och fröken Hör-lén.

Och ändå är vi nu där. I en tid då det går en våg av sanningsförakt, oredlighet och charlataneri över världen, och då här hemma fegheten ingår allians med okunnigheten och lättjan, hade vi behövt en bättre högskolereform än denna, en reform som sett mera till innehållet än till formen och som i sin utbyggnad av distributionskedjorna inte tagit produktionen för given – för det är den inte! – utan med insikt och omsorg skapat gynnsamma betingelser också för denna.

En ärad ledamot av denna kammare har förklarat att syftet med "reformen" är att "ta ifrån professorerna makten". Jag har tillåtit mig att i min motion förklara att reformen i så fall är förfelad, emedan professorerna – i motsats till en del politiker – inte är särskilt intresserade av makt, däremot av uppskattning och erkännande från dem som begriper vad de sysslar med. Professorerna har i själva verket ett ansvar för det ämnesområde, som blivit dem anförtrott av regeringen. Ansvar och inflytande går hand i hand. Utan inflytande kan man varken bära eller känna ansvar. En högskolereform som systematiskt sätter de för verk-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

samhetens innehåll ansvariga ur spel kan inte gärna vara en bra reform. Ett månghundraårigt kollegialt och demokratiskt styrelsesätt ersätts nu av en hittills okänd maktkoncentration till vad som kan komma att utvecklas till ett antal små och okontrollerbara kamarillor.

Om jag väljer det Bramstorpska perspektivet, betyder "reformen" att en professor vid Karolinska institutet, från att ha lett sin institution och varit medlem av en kollegial församling, fakulteten, som i sin tur utsett förberedande och verkställande organ i form av fakultetsnämnd, utbildningsnämnd och konsistorium, nu i stället blir underställd regionsstyrelse, högskolestyrelse, linjenämnd, en fakultetsnämnd, visserligen till viss del vald av ett fakultetskollegium på 275 personer, men inte ansvarig inför detta, och slutligen en institutionsstyrelse, och alla dessa kan på skilda sätt hämma den naturliga och spontana aktiviteten, fördröja utvecklingen och beröva envar hans personliga initiativ och ansvar. Redan nu har det uppenbarligen vid andra fakulteter varit svårt att förmå en del professorer att som prefekter ta ansvar för ledningen av sina institutioner. En universitetsrektor har i dagarna stigit av. Fler kan det bli. Det förtjänar nämnas – med anledning av vad utbildningsministern yttrade i frågan – att vederbörande interimistiska högskolestyrelse redan beslutat icke tillåta ett rektorsval på hävdvunnet sätt utan själv avser att lämna förslag till regeringen.

Under den mansålder jag kan överblicka har de kliniska institutionscheferna inom de medicinska fakulteterna engagerat sig allt starkare i viktiga samhällliga frågor. Jag är rädd att denna "reform" kommer att markera slutet på en sådan utveckling. Begränsningen av professorernas ansvarsområde till forskningen, i förening med främlingskapet och vanmaktskänslan inför de på varandra staplade administrativa organen, kommer för många av oss att göra reträtten in i elfenbenstornet ofrånkomlig. Vem som förlorar mest därpå, samhället eller vi själva, får framtiden utvisa.

Man kanske vill säga, att jag som akademisk lärare har personliga intressen att försvara. Så är det inte. Min egen tid är snart ute, med eller utan högskolelag. Jag talar här för nästa generation av lärare och den därpå följande, som är dagens och morgondagens studenter.

För ett år sedan fattade kammaren beslut om en medbestämmandelag, som skulle öfästa de anställdas rättigheter på sina arbetsplatser. Men har någon besvärat sig med att ta hänsyn till vad både lärare och studenter vid våra universitet givit uttryck åt i denna deras väsentligaste arbetslivsfråga? Nej, det har man på det hela taget inte – även om jag gärna gör en honnör för utbildningsministerns goda vilja. Det är teknokraternas och ombudsmännens reform och ett eldorado för alla som älskar sammanträden. Det är med all sannolikhet till sammanträdesarvoden och administration som den ekonomiska "förstärkningen av basresurserna" nu kommer att gå.

Man skall nog inte bli alltför förvånad, om uppslutningen kring det praktiska genomförandet av "reformen" inte på alla händer blir helhjär-

tad. Detta är mycket att beklaga, ty om man hade velat lyssna på studenter och lärare, skulle man med god vilja ha kunnat göra en bra reform, som alla hade varit beredda att solidarisera sig med och förverkliga till innehållet och inte bara, tvångsvis, till formerna.

Den vaktslagning kring den högre undervisningens och forskningens ideal, som nu förenar studenter och lärare i vårt land, på ett sätt som man kanske får gå tillbaka till tider av andlig och politisk ofrihet ute i Europa för att finna en motsvarighet till, förblir visserligen en värdefull tillgång även under den tid som kommer. Men den är tyvärr inte en följd av, utan en protest mot "högskolereformen".

Herr talman! Man kan naturligtvis förebrå mig att jag i detta anförande inte gått mer i närkamp med de många praktiska problem som högskolepropositionen och utskottsbetänkandet innehåller. Men av de över 20 yrkanden som jag i min huvudmotion och ett par särmotioner framställt har utskottet avstyrkt alla utom ett – och det senare får jag tacka herr Larsson i Staffanstorp alldeles särskilt mycket för. Behandlingen av de övriga bekräftar bara vad jag skrivit i motionen 1366, nämligen att "en majoritet i riksdagen mekaniskt kommer att fortsätta marschen in i den nya högskolan oberoende av protesterna från de berörda". Så är det, förstås.

Det vore frestande att till sist läsa en dikt av Harry Martinson, som heter Den saktmodige, och som jag inte hört någon deklamera mera kongenialt än herr Sträng, i den gamla goda tiden, på Harpsund 1954. Jag skall inte ta upp någon tävlan med honom. Men, det må kanske förlåtas mig om jag i korthet hänvisar till kvarngubbens ord i dikten, där han talar om det, "om vilket man i sin tystnad vet något men om vilket man finner det vara lönlöst att tala".

Herr talman! Jag inledde detta anförande med en kort betraktelse över ett nöddop. Utöver det sagda skall jag inte hålla något griftetal över universitetet. Jag vill självfallet inte heller besvara kammarens ledamöter med någon votering och har följaktligen inget yrkande. Det betyder inte att jag dagtingar med min övertygelse, endast att en röst som inte kan bli lagd, åtminstone har blivit hörd.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! I den motion, nr 1401, som väckts av mig och ett antal medmotionärer från fyra partier företrädande Kopparbergs län, har vi inledningsvis uttalat vår tillfredsställelse över tillkomsten av en ny högskoleenhet i Dalarna. Jag begagnar tillfället att ånyo understryka vår glädje häröver.

Däremot kan jag inte annat än beklaga det förhållandevis snäva sätt på vilket utbildningsutskottet behandlat de förslag som vi framlagt. Innan jag något går in på motionen skulle jag emellertid vilja fästa uppmärksamheten på en detaljfråga som i lika mån berör alla de högskoleenheter som uppstår huvudsakligen på basis av förutvarande lärarhögskolor. I samband med obligatoricfrågan görs i propositionen på s. 110 ett kraftigt

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

understrykande av att de studerande inom högskolan oberoende av obligatoriefrågans lösning även fortsättningsvis bör kunna påräkna samhälleliga åtaganden för bl. a. studerandehälsovård. Detta är i och för sig utmärkt. Jag önskade emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att de studerande vid lärarhögskolorna aldrig erhållit några anslag till studerandesammanslutningar för detta ändamål.

Det är möjligt att av de medel som föreslås ställda till UHÄ:s disposition för bl. a. engångsutgifter för högskoleförvaltning en viss fördelning av anslag för studerandehälsovård skulle kunna ske. På så vis skulle problemet kunna lösas för budgetåret 1977/78. I övrigt utgår jag ifrån att frågan beaktas i samband med anslagsberäkningarna inför budgetåret 1978/79.

Jag övergår sedan till vissa av de frågor som väckts i motionen 1401. Motionärerna har inledningsvis yrkat att högskolan måtte ges beteckningen Högskolan i Dalarna. Det har känts angeläget att redan genom namngivningen understryka det samlade ansvar och det gemensamma intresse man inom hela provinsen känner för högskoleverksamheten. Jag vill betona att det inte är fråga om ett utslag av snäv provinsialism i dålig bemärkelse. Det finns emellertid ingen annan högskola som har ett så klart markerat och avgränsbart närområde för sin verksamhet som den vars talan jag här för. I likhet med mina medmotionärer tror jag att det skulle innebära en stimulans och ett incitament till vidareutveckling om regeringen, när den fattar beslut i namnfrågan, tillgodosåg de önskemål för vilka vi motionsvägen har givit uttryck.

Jag övergår till nästa fråga.

Utbildningsutskottet anser inte att det finns någon anledning att nu utöka antalet utbildningsplatser inom linjerna för klasslärarutbildning. Utskottet hänvisar till sitt föregående år gjorda ställningstagande, att man i övrigt anser att frågor rörande förändring av klasslärarutbildningen bör anstå till dess att lärarutbildningsutredningen, den s. k. LUT, framlagt sitt betänkande. Vi förordade i vår motion i princip ett motsatt tillvägagångssätt. Vi tänkte oss att en viss försöksverksamhet i laboratorieskala skulle ha kunnat vara av intresse just för utredningens fortsatta verksamhet.

Nu synes det emellertid finnas en framkomlig väg, som inte strider mot vare sig riksdagens tidigare ställningstaganden eller utskottets principiella upplåtning. Redan år 1975 slog riksdagen fast att utbyggnaden av högskoleutbildningen i första hand borde avse annan utbildning än den traditionella. Vägen går då framför allt över de enstaka kurserna och de lokala utbildningslinjerna. Det står också klart att de studerande som börjar med enstaka kurser skall ha möjlighet att bygga samman dessa till en sammanhängande lokal utbildningslinje. Föredraganden betonar i den proposition vi nu behandlar att just genom systemet med enstaka kurser ett utbildningsutbud skall kunna utbyggas som tillgodoser behovet av fortbildning och vidareutbildning hos de grupper som genom de nya behörighetsreglerna kan och vill studera vid högskolan.

Falun-Borlänge är inte endast en utbyggnadsort i högskolepropositionens mening. De två kommunerna är också sådana till vilka vissa av de statliga verken är i färd med att utlokaliseras. Det har redan nu kommit att stå klart att orter som tar emot från Stockholmsområdet utflyttade ämbetsverk måste kunna erbjuda ett rikt varierat utbildningsutbud. I Falun kommer det att finnas utbildning av förskollärare och av fritidspedagoger. Dessa utbildningslinjer i all ära, men inom det pedagogiska utbildningsområdet förstår de inte för att tillfredsställa från olika håll framställda önskemål. Vad man emellertid kan göra är att såsom en lokal utbildningslinje, upplagd redan fr. o. m. budgetåret 1977/78 inom ramen för tillgängliga anslag, påbörja en pedagogisk utbildning. Den linjen kan då inte rubriceras med någon av de beteckningar som återfinns bland uppräknningen av de allmänna utbildningslinjerna, men i sak kommer den successivt att kunna ge just den pedagogiskt förnyade lärarutbildning vi som motionärer efterlyst. I sinom tid kommer då vissa behörighetsfrågor att uppstå, men de torde, när den stunden kommer, knappast skapa några större problem.

Jag har således, herr talman, velat fästa kammarens uppmärksamhet på att vi – därest uttryckliga hinder kommer att resas mot planerna – vid högskolan i Dalarna ser möjligheter att genomföra den pedagogiska försöksverksamhet som vi i vår motion förordat. Jag hoppas att man här i dag vid ärendets fortsatta behandling icke kommer att finna anledning motsätta sig tankarna på en inom ramen för givna anslag bedriven pedagogisk försöksverksamhet.

Med detta, herr talman, har jag velat utveckla tankegångarna i vår motion 1401, men i likhet med föregående talare vill jag icke här ställa något säryrkande, utan jag är beredd att rösta för utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Mycket har sagts och mycket kommer också i dag att sägas om utbildningsutskottets betänkande nr 20. En socialdemokratisk reservation, nämligen nr 5, vill jag personligen framställa som mycket glädjande. Tro nu inte, ärade kammarledamöter, att jag instämmer i de åsikter som den reservationen företräder – nej, min glädje bottnar i att socialdemokraterna genom att avge denna reservation klart har pekat på skiljelinjen mellan den socialistiska inställningen och regeringens inställning till fria akademiska studier. Och en sådan profilering måste vi vara tacksamma för.

Utbildningsministern har givetvis inte haft det lätt när han mot bakgrund av ett nästan tioårigt socialdemokratiskt majoritetsinflytande i ett gigantiskt förarbete med det ärende som nu föreligger till behandling har lagt fram en proposition på grundval av detta förarbete. Han har därtill i dag redogjort för det arbete som har legat till grund för den enighet som nåtts mellan regeringspartierna.

För moderata samlingspartiet har en viktig målsättning under detta förarbete varit att behålla en fri och obunden högskoleundervisning med

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

fritt tillträde. Socialdemokraternas inställning har under hela denna tid och än längre – sedan införandet av PUKAS – varit den som nu framstår som en sista suck i reservationen 5: byråkrati och ensidighet, reglering och statligt förmyndarinflytande inom utbildningen.

Ändå kan vi naturligtvis ställa oss frågan: Är vi moderater nöjda med den produkt som nu blir lag? Jag vill gärna tillägga att hade de borgerliga partierna haft majoritetsinflytande också under förarbetet med den nya högskolelagen, hade denna enligt min mening kunnat se annorlunda ut. Det finns emellertid skäl till att från många synpunkter betrakta slutresultatet med tillfredsställelse.

Till viss del gör jag detta mot bakgrunden av att mycket såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet ännu är oklart, ibland dunkelt eller ofärdigt. Normalt skulle kanske detta betraktas som en nackdel, men när vi rör oss på ett sådant gigantiskt område som hela det svenska högskoleväsendet och med många hundra tusen inblandade människor öppnar denna oklarhet möjligheter till etablerande av praxis, ökat medinflytande för de studerande, decentralisering och – låt mig också säga det – regional profilering, som särskilt berördes här av herr Elmstedt.

Jag har en mycket stor tilltro till vad studerande och lärare kan åstadkomma. När moderata samlingspartiet fick igenom en uppluckring av PUKAS-systemet så att ämnena på de allmänna utbildningslinjerna fick läsas i valfri ordning svarade studenterna med att i överväldigande utsträckning frångå de fastställda utbildningslinjerna, göra sina egna och läsa som de ville. I dag studerar mindre än hälften på fastställda utbildningslinjer, och PUKAS har dött t. o. m. till namnet.

Nu vill man ändå från studerandehåll få den nya propositionen att framstå som en hård begränsning av det fria tillträdet till universitetsstudier. Bl. a. beklagar man att det är fritt tillträde endast till tre allmänna utbildningslinjer. Jag kan instämma i beklagandet så till vida som siffran kanske kunde vara högre, men min tilltro till studenternas eget omdöme gör att jag inte kan se särskilt allvarligt på frågan om spärrarna, som den nu framstår. Vad som skiljer den borgerliga utskottsmajoritetens förslag från socialdemokraternas reservation är just förekomsten av det fria utbildningsområdet – och det är inte litet. Jag har räknat i propositionen och utskottsbetänkandet och kommit fram till att det finns 40 olika ämnesområden i den fria sektorn, och vem som helst som studerar måste bland dessa, om han eller hon så önskar, kunna plocka ut en utbildning som ger de slutliga 120 poängen.

Nu görs det i propositionen den begränsningen att en enskild utbildningslinje för att vara utbildningslinje måste innehålla ett spärrat ämne. Nåväl, plocka ut ämnena ändå! De studerande har hittills varit i högsta grad ovilliga att kalla sin utbildning linje – men varför skall de vara det i fortsättningen? 120 poäng är 120 poäng, även om de lästs in på enstaka kurser. Jag har inte ur propositionen eller utskottsbetänkandet kunnat få fram att så lästa 120 poäng inte skulle berättiga till

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

utbildningsbevis och i vissa fall examen, och jag hoppas att UHÄ inte har en annan uppfattning.

Jag vill emellertid gärna tillägga att min övertygelse är att det är lyckligare och bättre för de studerande om de följer de utbildningslinjer som finns organiserade vid högskolan. Med vad jag nu anförde avsåg jag bara att visa på de möjligheter som trots allt finns för dem som önskar studera udda ämnen av någon sort.

Vi får inte heller bortse från vad som i övrigt sker vid våra universitet och högskolor. Jag tycker kanske att propositionen i det avseendet har undervärderat resultatet av de vidgade behörighetsregler som hittills har gällt. Betydligt mindre än hälften av dem som i dag studerar vid högskola avser att avlägga examen över huvud taget. Återkommande utbildning och påbyggnadsutbildning, den starkt förändrade ålderssammansättningen av de studerande vid de fria fakulteterna samt de nya behörighetsreglerna har gjort att efterfrågan på enstaka kurser – tillsammans med de studerandes vilja att själva bestämma sin utbildning – starkt ökar. Jag tror, som jag sade, att propositionen kanske har undervärderat efterfrågan på denna typ av utbildning. Från anslagssynpunkt kan detta vara beklagligt.

Utbildningsministern har, som herr Zachrisson också påpekade, lämnat en ventil öppen. I den mån jag beklagar den ventilen är det inte av de orsaker som herr Zachrisson anförde utan därför att den kan medföra vissa svårigheter för universiteten, som vid en stark tillströmning kan vara tvungna att använda medel som man sedan får komplettera genom anslag på tilläggsstat. Det skapar givetvis för de anställda någon osäkerhet. Jag finner det emellertid positivt att man vill satsa på utvärdering, eftersom jag ser det som ett tecken på en vilja hos berörda myndigheter att förbättra på de områden där misstag och svårigheter uppstår.

Och svårigheter kommer att uppstå. Mycket är, som jag nämnde, ännu oklart. Vi vet t. ex. mycket litet om vad som menas med lokala utbildningslinjer och vad det är för kriterier som gäller för att en utbildningslinje skall vara lokal.

Vad händer med alla dem, ofta äldre, som vill läsa bara just 40 poäng i ett ämne som är spärrat? Hur skall de enstaka kurserna i spärrade ämnen organiseras? Det kan vara en laborationssjuksköterska som vill studera 40 poäng i kemi eller mikrobiologi och ingenting annat. Det kan också vara en studerande som i form av enstaka kurser läst sina 80 poäng och vill avsluta sin utbildning med ett spärrat ämne. Skall han då i sista minuten begära en enskild utbildningslinje där huvuddelen redan är inläst?

Ja, herr talman, jag skulle kunna fortsätta med sådana här kanske elaka men realistiska frågor, väl vetande att ingen kan ge mig svar på dem, eftersom man av olika orsaker inte kunnat ta ställning till dem vare sig på departementet eller i organisationskommittéerna. Det är med andra ord vissa saker som fortfarande återstår att genomföra. Dit hör också – det vill jag till sist peka på – resultatet av de nya antagnings-

bestämmelserna. De är visserligen i princip fastställda av riksdagen i samband med den förra propositionen om den nya högskolan, men det finns ändå skäl att något kommentera dem.

Ledamöter från mitt parti har i denna fråga väckt en motion som särskilt kräver att antagningsbestämmelsernas inverkan på könsfördelningen när det gäller tillträde till spärrade utbildningar skall redovisas för riksdagen. Sådan redovisning kommer givetvis genom SCB, men vi har begärt en annan form av redovisning direkt till riksdagen. Vi tror nämligen att resultatet av de nya antagningsbestämmelserna kommer att bli att det för högt eftertraktade utbildningar, typ veterinär- och läkarutbildning, kommer att krävas flera års förvärvsarbete. Utbildningarna i sig är långa, och medelåldern på de färdigutbildade kommer att stiga kraftigt. Det är i och för sig inte fel, men det kommer enligt vår uppfattning att innebära att det blir färre flickor som söker till dessa utbildningar. Med gymnasieutbildning och fyra års förvärvsarbete har man i allmänhet uppnått en ålder av 23 år, dvs. ålder för familjebildning, och att då satsa på en fem- eller sexårig utbildning, när kortare utbildning står till buds direkt efter gymnasiet, kommer att i mindre grad tilltala kvinnor.

Över huvud taget är det mycket att säga om de nya antagningsbestämmelserna och utformningen av kvoteringsreglerna – eller rättare sagt hur de i verkligheten kommer att fungera. Med säkerhet kommer de att innebära ökad byråkrati, där den enskilde i många fall kommer att bli satt på mellanhand. Vi får bara hoppas att det hela kommer att fungera och att misslyckanden kompenseras av villighet till rättelse och en allmän smidighet som passar i dagens öppna samhälle.

Här har, herr talman, från oppositionen gjorts angrepp på moderater och folkparti för uppgivenhet och svek mot tidigare framförda åsikter. Låt mig likna den nya högskolan vid en byggnadsritning. Vi håller nu på att utforma taket, men dettas utformning är och måste vara beroende av byggnadens konstruktion. Utbildningsministern har förbättrat också denna, men någon större variation på takutformningen har inte konstruktionen medgivit. Jag har velat koncentrera mitt anförande till de möjligheter som fortfarande står öppna för lokalstyrelser, regionstyrelser och inte minst de studerande själva, när det gäller att bygga vidare och skapa en levande högskola av den organisatoriska ritningen.

När man lyssnade till herr Zachrisson fick man den uppfattningen att många av de grundläggande och bärande idéer på vilka högskole-reformen är byggd skulle vara reserverade för socialdemokraterna och i viss mån centerpartiet. Jag vill erinra om att när det gäller frågan om ett vidgat tillträde till högskolan, om decentraliseringen av utbildningen osv. har det rätt stor enighet mellan alla partier i riksdagen.

En levande högskola, som herr Biörck i Värmdö nyss efterlyste i samband med behandlingen av detta utskottsbetänkande, hoppas vi skall komma till – en skola för många, med kvalitativt högstående utbildning, där kritik och kreativitet utvecklas fritt, där fri och obunden forskning drar till sig många unga för vidare erfarenheter i forskningsvärlden.

Till det vill jag lägga förhoppningen att företrädare för de samhällsintressen om vilka herr Biörck i Värmdö talade – enligt min uppfattning kanske litet för negativt – skall besitta den klarsyn och den goda vilja som jag vet att såväl professorer som de flesta av kammarens ledamöter har när det gäller verkställandet av den nya högskolan.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är på tiden att diskussionen om kvaliteten i barnomsorgen har kommit i gång. Men det räcker inte att bara debattera barnomsorgens kvalitetsbrister, man måste också vidta åtgärder som gör daghemmen och förskolan så bra som möjligt. För att få en bättre kvalitet måste vissa helt nödvändiga åtgärder vidtas. Bl. a. måste sex timmars arbetsdag för alla genomföras, själva bristen på daghemsplatser byggas bort, barngruppernas storlek minskas och sist men kanske mest personaltäteten ökas.

Vänsterpartiet kommunisterna har under många år krävt en utökad förskollärarytbildning, och i motionen 1410 föreslår vi att antalet platser vid förskollärarytbildningen ökas till 5 500 platser 1977/78. Men för att täcka behovet av förskollärare behöver inte mindre än 7 000 utbildas årligen.

År 1975 väckte vpk en motion om barnomsorgens utbyggnad som jag vill citera ur: "Dessutom finns det en betydande brist på utbildad personal inom barnomsorgen. Från kommunernas sida har ofta hävdats att bristen på utbildad personal hämmar utbyggnadstakten av barnomsorgen. --- Den jämförelse barnstugeutredningen gjort mellan personalbehov och personaltillgång visar att det finns risk för att bristen på utbildad personal vid en fortsatt utbyggnad av förskolan och fritidshemsverksamheten kommer att bli ännu större."

Barnstugeutredningen beräknade att det under perioden 1975–1980 måste utbildas mellan 29 800 och 58 000 personer utöver vad som planerats för att barnstugornas behov av adekvat utbildad personal skall kunna tillfredsställas. Denna beräkning visar alltså att i genomsnitt 9 000 förskollärare skulle behöva utbildas varje år.

Dessa beräkningar gjordes, herr talman, innan regering och riksdag fattade beslutet om de 100 000 nya daghemsplatserna, som skulle byggas på fem år.

Och jag begriper för min del inte hur regeringsdeklarationen, som säger att normer för personaltätet skall fastställas, skall kunna uppfyllas om regering och riksdag samtidigt håller fast vid den i och för sig helt otillräckliga utbyggnaden om 100 000 nya daghemsplatser. Men någon från den borgerliga sidan kan kanske tala om det för mig. Det förefaller mig att man antingen får svika föräldrar, personal och barn i fråga om en utbyggnad eller också får gå ifrån regeringsdeklarationen – för med den låga utbildningskapacitet som regeringen och utskottet föreslår kan man inte klara båda delarna.

Utskottet tror att det kommer att bli ett överskott på förskollärare.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Det är uppenbart att utskottet inte har förstått betydelsen av en bra barnomsorg, med en stor personaltäthet. Utskottet tror också att en väsentlig minskning av intaget kan förutses i början av 1980-talet. Jag tror att dessa farhågor är helt ogrundade och direkt felaktiga. Inte ens med vpk:s krav på utbildning med 7 000 platser per år kommer det att bli något överskott, än mindre med den mycket blygsamma utbildningskapacitet som utskottet föreslår.

Förskollärarnas egen utbildningsmodell, den s. k. puckelutbildningen, måste vara ett bättre alternativ än vad utskottet föreslår. Personalsituationen inom barnomsorgen är katastrofalt dålig, och därför behöver stora insatser göras just nu och med all sannolikhet också en lång tid framöver, därför att allt fler barn kommer att efterfråga daghemsplats.

Det är märkligt att regering och riksdag inte har samma ambition när det gäller att ge alla barn, i vilken kommun de än bor, likvärdiga pedagogiska förutsättningar för utvecklingsstimulans. I skolan bestämmer fasta delningstal antalet lärare, men så är det inte i förskolan. Där bestämmer varje kommun över sin egen personaltäthet, och eftersom kommunerna bara får täckning för upp till 60 % av personalkostnaderna anser ofta de kommuner som har störst behov av stor personaltäthet att de inte har råd med mer personal. I flertalet kommuner når man inte ens upp till socialstyrelsens rekommendationer om vissa minimala – detta även i kommuner med ett stort inslag av barn som behöver särskild omsorg, som kommunerna har skyldighet att ansvara för.

Att personaltätheten är så låg beror alltså mycket på att kommunerna inte har råd att satsa på mer personal. Men den låga personaltätheten beror också på att det på många håll inte finns utbildad personal att tillgå. Det är därför som vänsterpartiet kommunisterna yrkat både på att kommunerna skall få alla kostnader för barnomsorger täckta med statsmedel, där i första hand personalkostnaderna måste täckas, och på en kraftigt ökad förskolläraryt utbildning.

I vpk-motionen yrkas att riksdagen uttalar att man bör eftersträva en lokalisering av förskolläraryt utbildning till orter där behovet av arbetskraft med dessa utbildningar är störst och att utbildning för förskollärare som en konsekvens därav förläggs till Fittja. Reservationen 6 i utbildningsutskottets betänkande nr 20 stämmer överens med vpk:s krav i motionen 1410 yrkande 5. Jag kan därför nöja mig med att här yrka bifall till reservationen 6.

I många av Stockholms söderkommuner är personalsituationen värre än på andra håll i regionen. I Botkyrka köar 6 000 barn för att få plats. Det finns 1 800 daghemsplatser. Till dessa platser finns det 172 förskolläraryt tjänster. Men bara på 84 tjänster sitter utbildade förskollärare. Det innebär en förskolläraryt på i runt tal tio tjänster. Dessutom finns det nya daghem som inte kan öppna därför att det fattas personal. Och daghemskön är på 6 000 barn i denna kommun. I norra Botkyrka är det inte ovandligt med en eller två utbildade förskollärare på daghem med 50–60 barn. Detta är en helt ohållbar situation, som borde stämma

till eftertanke och som borde leda till att riksdagen i dag fattar beslut om en kraftigt utbyggd förskollärareutbildning, som vpk föreslår. De politiker som inte är beredda att göra något åt denna katastrofala situation borde besväras av mycket dåligt samvete.

Utbildningen av förskollärare måste spridas regionalt. Och en lokalisering till Fittja borde dels kunna underlätta rekryteringen för söderkommunerna, dels höja kvaliteten på daghemmen, vilket automatiskt får till effekt att mer utbildad personal söker sig dit. Till kommuner av Botkyrkas eller Huddinges karaktär måste man ge speciellt stöd, eftersom behoven är så stora och resurserna så små.

Jag skulle mot bakgrund av de siffror som jag nu redovisat vilja fråga utbildningsministern, som finns i kammaren nu och som avstyrkt H 75:s förslag om lokalisering till Fittja: Hur ser man egentligen på personalsituationen i söderkommunerna? Vilka planer finns det för utbildningens dimensionering i Stockholmsregionen på 5-10 års sikt med hänsyn till det behov som man kan förutse?

Fru SANDÉHN (s):

Herr talman! Under allmänna motionstiden i år väckte herr Bladh och jag en motion angående ersättning till lärarkandidater vid praktiktjänstgöring. I motionen yrkades att riksdagen hos regeringen skulle begära att gällande bestämmelser ändras, så att ersättning för lärarkandidater kan utgå under viss del av praktiktjänstgöring.

Detta är inte någon ny fråga. Den var uppe till behandling så sent som år 1973 med anledning av proposition 1973:78 om utformning av praktiken för studerande vid lärarhögskolas lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinje m. m.

I denna proposition framlades ett förslag från SÖ att lärarkandidaten skall arbeta självständigt under en vecka då handledaren genomgår fortbildning och då förordnas på handledarens lärartjänst. Departementschefen ansåg då att det var värdefullt att lärarkandidaten fick arbeta självständigt under en vecka, under förutsättning att statsverkets kostnader inte ökades jämfört med om motsvarande fortbildning förlagts till ferier.

Man ansåg också vid det tillfället att lärarkandidaten inte skulle förordnas på handledarens lärartjänst.

Vi motionärer anser det också vara värdefullt att lärarkandidaten får arbeta självständigt och samtidigt känna ansvar för klassen i dess helhet. Men vi kan inte se att det finns godtagbara skäl till att ingen lön skall utgå eftersom lärarkandidaten under denna vecka självständigt och under eget ansvar utför samma arbete som en examinerad lärare.

När det gäller lärarkandidater som utbildar sig till ämneslärare uppstår andra problem. Många lärarkandidater tvingas nämligen bedriva undervisning i andra ämnen än sina egna, eftersom handledaren kan ha en annan ämneskombination än lärarkandidaten. Jag anser det inkonsekvent att en lärarkandidat kan förordnas på handledarens tjänst och därmed

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

erhålla lön då handledaren är sjuk men inte då samme handledare deltar i fortbildningskurs.

I dessa våra krav, som jag här har framfört, har utbildningsutskottet fått skrivelser från Sveriges Lärarförbund och ett flertal lärarhögskolor i vilka man ställer krav som helt överensstämmer med vår motion om att ersättning bör utgå till lärarkandidaterna under viss del av praktik-tjänstgöringen.

Utbildningsutskottet anser att det bör undersökas hur det praktiksyste-
m fungerat som beslöts år 1973 för vissa lärarutbildningar. Man bör
då genom kartläggning kunna utröna hur lärarkandidaternas vikariat-
tjänstgöring och tjänstgöring under handledarens fortbildning har utfallit.
Regeringen bör redovisa resultatet av undersökningen för riksdagen.

Vi motionärer hoppas på en snar utvärdering av praktiksyste-
met.

Herr talman! Jag har inte nu något annat yrkande än utbildningsut-
skottet i vad avser ersättning till lärarkandidater, men jag har gärna velat
framföra dessa synpunkter.

Herr UNCKEL (m):

Herr talman! Den förändring av villkoren för den högre utbildningen
som riksdagen i dag diskuterar kommer att få vittgående konsekvenser.
Studerandes och lärares arbetsvillkor inom den högre utbildningen kom-
mer att förändras – till det bättre hävdar en del, till det sämre hävdar
åtskilliga. Jag vill redan nu säga att jag personligen har svårt att ansluta
mig till den förstnämnda bedömningen.

Inte bara för de närmast berörda vid de högre läroanstalterna kommer
omorganisationen av den högre utbildningen att vara av betydelse. Den
högre utbildningens villkor och samspelet mellan denna och forskningen
påverkar indirekt hela samhället. Forskningsorganisationen och forsk-
ningens relationer till politiska organ påverkar förutsättningarna för att
erhålla den kunskap som ett kvalitativt enskilt och offentligt besluts-
fattande kräver. Det är ett obestridligt faktum att samhällen som har
slagit vakt om friheten inom den högre utbildningen och forskningen
bäst har kunnat värna öppenheten i dess helhet och bättre än andra har
kunnat främja framsteg till gagn för medborgarna.

De senaste tio årens reformverksamhet inom den högre utbildningen
har enligt min mening präglats snarare av politisk klåfingrighet än av
en realistisk syn på utbildningens och forskningens faktiska arbetsvillkor.
Den i dag nästan beryktade PUKAS-reformen har i de delar den faktiskt
kommit att fullföljas och inte indirekt kullkastats genom de studerandes
personliga val av studieinriktning visserligen inneburit att nya grupper
successivt har beretts möjlighet att ägna sig åt högre utbildning. Men
den innebar också att de första byggstenarna lades i en högskolekon-
struktion där administrativa bedömningar alltmer har kommit att över-
flygla den högre utbildningens innehåll och kvalitet.

Parallellt härmed har benägenheten ökat att inrikta forskningen vid
universiteten lika väl som vid andra vetenskapliga institutioner mot om-

råden där politikerna men inte nödvändigtvis forskarna tror att lösningarna på framtidens problem står att finna. När utbildningens innehåll och forskningens oberoende sätts på undantag undergrävs förutsättningarna för det fria och öppna sökandet efter de nya möjligheter utan vilka en fortsatt förbättring av människors levnadsvillkor avsevärt försvåras. Då har reformpolitiken kommit på avvägar.

Jag menar, herr talman, att vi inte har råd med vare sig en stereotyp och stelbent grundutbildning eller en ökad inriktning på politisk beställningsforskning. Den högre utbildningen skall skapa förutsättningar för de studerande att fritt pröva och kritisera också etablerade värderingar. Genom forskningspolitiken skall en bred och alternativinriktad forskning stimuleras. Om politiker och administratörer träder i forskares, lärares och studerandes ställe, är risken uppenbar att mycket som skulle kunna visa sig värdefullt aldrig någonsin blir tänkt, än mindre systematiskt utvecklat. På lång sikt är det billigare att låta bli att styra, även om styrning i ett kort perspektiv kan förefalla vara höjden av ekonomisk visdom.

Vittnesbörd under senare år om reformers och reformplaners effekter i dessa hänseenden har sannerligen inte saknats från universitetens egna företrädare.

Vart socialdemokratisk högskolepolitik leder vet vi sedan länge. De ursprungliga UKAS-planerna skulle, om dessa hade förverkligats, lett oss in i ett system för den högre utbildningen där den enskildes rätt och möjlighet att själv välja utbildningsinriktning hade starkt beskurits. Den studerandes egna krav och önskemål skulle ha ersatts av vad utbildningsmyndigheterna ansett vara den studerandes bästa.

UKAS genomfördes aldrig i dess ursprungliga form. Protesterna från studerande, lärare och forskare blev för starka t. o. m. för socialdemokratin. Inte minst på moderata samlingspartiets initiativ vidgades möjligheterna för de studerande att som alternativ till de fasta utbildningslinjerna vid de filosofiska fakulteterna bygga upp utbildningslinjer med personlig profil.

Somliga trodde måhända att denna möjlighet att välja särskild studielinje skulle komma att utnyttjas endast av ett ringa antal studerande, medan den överväldigande majoriteten skulle föredra att följa statsmakternas goda råd i det fasta linjesystemet. I dag vet vi vad som hände. Uppskattningsvis hälften av alla studerande vid de filosofiska fakulteterna har valt att bestämma framtid själva. Hårdare kan domen över administrativ överambition knappast bli. Reformen blev bättre genom tung kritik, men den blev likväl inte bra.

U 68 och H 75 är egentligen ingenting annat än UKAS- och PUKAS-idéernas logiska fortsättning. Nya administrativa byggstenar läggs till de tidigare. Den samhällliga planeringen blir än mer framträdande. Liksom en gång mot UKAS reser sig studerande, lärare och forskare i gemensamma protester. Och återigen uppnås förändringar i vad som annars i dag skulle ha varit regeringens proposition, förändringar som innebär

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

ett vaktslående kring väsentliga värden för de fria universiteten. Det ligger något paradoxalt i det faktum att de som verkar vid universiteten har en större känsla för vad vårt land behöver än politiker, som har väljarnas direkta uppdrag att skapa positivaste möjliga förutsättningar för goda materiella och icke-materiella levnadsbetingelser åt alla människor.

Hur en socialdemokratisk proposition om den högre utbildningen skulle ha sett ut framgår med all önskvärd tydlighet av den motion socialdemokraterna väckt i anledning av regeringens proposition om utbildning och forskning inom högskolan, liksom av de reservationer som fogats till det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar. Den socialdemokratiska kungstanken är den totaldimensionerade och totalstyrda högskolan, där allt skall vara spärrat och där den enskildes intresseprofil ägnas endast förstrött intresse. Samhället vet bäst.

Att socialdemokraterna och vi moderater genom åren hamnat på så diametralt motsatta ståndpunkter när det gäller den högre utbildningen och forskningen går tillbaka på skilda värderingar om vilken roll våra universitet och högskolor skall spela i samhällslivet. För socialdemokraterna är de högre utbildningsanstalterna enbart inrättningar för yrkesutbildning. Utbildningens inriktning skall avgöras med ledning av om än ofullständiga och osäkra så dock prognoser om det framtida behovet av arbetskraft inom skilda samhällssektorer. Den studerande ombedes välja yrke och serveras en utbildning som anses någorlunda väl anpassad för att fylla detta yrkes krav.

Inom forskningen skall universiteten tillgodose politiskt angivna behov av ökad kunskap. Samhället anger forskningens inriktning i enlighet med prognosernas bedömningar, inordnade i en viljeinriktning om vilken typ av samhälle man önskar åstadkomma.

Men, herr talman, universitet och högskolor måste fylla en vidare funktion än detta. De högre utbildningsanstalterna är inte bara centra för yrkesutbildning och uppdragsforskning utan också fora för personlig utveckling och ett fritt sökande efter nya sanningar – sanningar som kanske är kritiska gentemot etablerade värderingar och politiska beslut men som likväl är en väsentlig del i en öppen och mångsidig samhällsdebatt.

Inte alla som söker sig till högre utbildning gör det därför att de önskar en speciell yrkesutbildning. Många studerar vidare utöver den gymnasiala nivån enbart därför att de finner det berikande och personlighetsutvecklande. Att tillgodose ett sådant utbildningsbehov är lika angeläget som att förmedla högre utbildning som grund för framtida förvärvsverksamhet.

Till detta ideologiskt präglade motiv för friaste möjliga arbetsvillkor åt den högre utbildningen skall läggas ett praktiskt skäl mot den totaldimensionerade högskolan. Även om man skulle vilja inrätta den högre utbildningen efter det framtida arbetskraftsbehovet inom olika sektorer, talar all tillgänglig erfarenhet emot att en sådan strävan över huvud taget skulle vara möjlig att förverkliga. Prognoserna håller helt enkelt inte i ett så föränderligt samhälle som vårt.

Regeringens förslag när det gäller dimensionering och spärrar är bättre än socialdemokraternas. Tre linjer inom den nya högskolan blir ospärrade. Därutöver kommer fyrtioalet ämnen i form av enstaka kurser att stå öppna för alla. Skillnaden gentemot den socialdemokratiska reservationen på denna punkt är uppenbar och väsentlig.

Ändå är det felaktigt att utan vidare hävda att utbildning som i dag är ospärrad kommer att förbli det också i framtiden. Om man därvid avser enstaka ämnen är påståendet måhända korrekt, men om man gör en jämförelse mellan den studerandes möjligheter att ta en akademisk grundexamen med den ämneskombination han själv önskar i dag och hans möjligheter att göra det i framtiden, då är det oriktigt att göra gällande att det fria tillträdet till universitetens filosofiska fakulteter är säkerställt. För detta krävs garantier för möjligheterna att kombinera de enstaka kurserna till en akademisk examen. Sådana garantier har inte givits vare sig i propositionen eller i utskottsbetänkandet. Det nya anslagssystem som propositionen föreslår kan i avsaknad av sådana garantier innebära att betydande steg ändå tas mot den totaldimensionerade högskola som socialdemokraterna öppet eftersträvar men som regeringen säger sig vilja förhindra. Snabba åtgärder utöver propositionens förslag är därför nödvändiga för att också i praktiken säkerställa ett fritt tillträde till de utbildningar som propositionen anser skall vara fria.

Herr talman! Propositionens svagaste del är dessa brister till trots det finmaskiga och hämmande styr- och administrationssystem som den föreslagna nyordningen innebär. Fördelningen mellan nya satsningar på administrativa resurser och utbildningsresurser är också talande nog. Administrationen sväller, medan medelstillelningen för rena utbildningsändamål är så knapp att tveksamhet med fog kan hysas om de faktiska möjligheterna att i framtiden upprätthålla en akademisk utbildning och forskning av hög kvalitet.

Ledningen av den högre utbildningen kommer om propositionens förslag vinner kammarens bifall att delas mellan universitets- och högskoleämbetet, de föreslagna nya regionstyrelserna och högskolestyrelserna. Att denna ledningsmodell kommer att bli tungrodd, trög och oförmögen att ta de riktiga hänsynen förefaller uppenbart, i synnerhet med tanke på de knappast helt logiska sammanläggningar av i dag självständiga utbildningsenheter som propositionen samtidigt föreslår.

Idén om regionstyrelser med ett betydande politiskt inflytande har propositionen ärvt från socialdemokraterna. I ett utbildningssystem där man säger sig vilja slå vakt om enskilda studerandes och högskolors frihet är sådana styrelser en främmande företeelse. De stämmer med den socialdemokratiska utbildningsfilosofin, men de har ingen plats i ett utbildningssystem som bygger på autonomi gentemot politiska intressen och politisk påverkan. Det är beklagligt att regeringen inte förmått frigöra sig från den barlast som övertagandet av ett långt framskridet reformarbete med nödvändighet har inneburit.

Problemen inom den högre utbildningen hänger inte samman med

bristen på styrning, utan med bristen på rimliga möjligheter att bedriva en utbildning präglad av kvalitet och mångsidighet. Propositionens förslag är dess värre enligt min mening ett dåligt förslag. Det är en tröst av ringa betydelse att socialdemokraternas alternativ är ännu sämre. Det är min förhoppning att det utvärderingsarbete som regeringen kommer att bedriva parallellt med att den nya högskoleorganisationen genomförs skall leda till snabba initiativ för att ge den högre utbildningen och forskningen förutsättningar att spela den dynamiska roll som jag dess värre inte tror kan inrymmas i dagens regeringsförslag. Måtte det bara inte vara för sent om och när sådana initiativ kommer.

I detta anförande instämde herr Rydén (m).

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Det planeringsarbete för utformningen av den nya högskolan som har bedrivits i en central och sex regionala organisationskommittéer leder i dag fram till slutgiltiga beslut i väsentliga avseenden. Ett mycket stort antal människor har varit involverade i detta organisationsarbete. Många av dem har därmed fått möjlighet att tränga in i en värld som tidigare varit ganska främmande för dem. Det har på sina håll mötts med kritik att företrädare för allmänna intressen skulle vara med och forma beslut om universitet och högskolor. Min erfarenhet av det nu snart tvååriga organisationsarbetet är emellertid att det från många synpunkter har varit värdefullt att högskolefrågor på detta sätt förankrats i kretsar utanför de traditionella universitetskretsarna. Den erfarenheten ger mig också anledning att hysa goda förhoppningar om den organisationsmodell som nu fastställs för högskolan. Det kommer, enligt min mening, att vara av värde för högskolan att politiker och representanter för arbetslivet medverkar i debatten och besluten om högskolan i olika instanser. Detta kommer att öka antalet sammanträden, som herr Biörck i Värmdö var inne på, men min erfarenhet av organisationsarbete är också att vi har ökat kunnandet och engagemanget hos nya grupper, och det är kanske väsentligare.

Regionstyrelsen är en ny beslutsnivå inom högskolan. Jag tror på värdet av detta organ. Erfarenheterna av arbetet i den regionala organisationskommitté som jag har haft nöjet att leda har varit mycket goda. Jag noterar därför med glädje att regionstyrelserna blir kvar i den nya högskoleorganisationen – trots den kritik som inrättandet av dessa tidigare föranledde från ett par av de nuvarande regeringspartierna.

Jag hoppas att man, när regeringen nu skall ytterligare se över ansvarsfördelningen mellan olika nivåer, verkligen tar till vara den resurs som regionstyrelsen innebär. I strävandena att flytta ned beslutanderätten från högre instans tror jag att en nedflyttning till den regionala nivån kan visa sig vara väl motiverad i många fall.

Det är därför med en viss förvåning jag har noterat att utbildningsutskottet motsätter sig regeringens förslag att fr. o. m. den 1 juli 1978

låta regionstyrelsen fördela antalet antagningsplatser för sjuksköterskeutbildningen på orter. Utskottet vill behålla denna beslutanderätt hos SÖ. Jag tror att detta är en arbetsuppgift som man med fördel skulle kunna flytta ned till lägre nivå. I regionstyrelserna kommer det att finnas representanter som är väl förtrogna med såväl resurser för som behov av sjuksköterskeutbildning på de många orter som har sådan utbildning. Jag har därför svårt att förstå varför fördelningen av antagningsplatser i detalj skall behöva göras hos SÖ. Det vore intressant att få en motivering till utskottets ställningstagande på den punkten.

Frågan om regionstyrelsens roll när det gäller att fördela medel till lokala linjer och enstaka kurser kräver en ytterligare kommentar. Att medlen för dessa utbildningar sammanförs till ett gemensamt anslag har jag inga invändningar emot. Jag vill emellertid peka på ett problem i det regionala arbetet som kan komma att uppstå när det gäller att utveckla nya utbildningar.

Frågan om den högre trätekniska utbildningen i Skellefteå kan utgöra åskådningsexempel. På uppdrag av regeringen har organisationskommittén för Umeå högskoleregion utrett den frågan. Kommittén föreslog att utbildningen skall starta hösten 1978 och ges som lokal utbildningslinje. För att klara planeringen av denna utbildning begärde vi i petita att regeringen redan i årets proposition skulle ge klartecken för detta förslag.

I propositionen framhålls nu att det ankommer på regionstyrelsen att besluta om när utbildningen skall börja och att inom ramen för anslaget för lokala linjer och enstaka kurser anvisa medel för utbildningen i fråga. Utskottet har ingen annan mening. Jag vill inte heller rikta några erinringar mot denna ordning. Jag ser den väl snarast som en markering av regionstyrelsens roll såsom ett viktigt organ i prioriterings- och avvägningsfrågor. Men jag är angelägen om att peka på det problem som uppkommer om regionstyrelsen inte ges tillräckliga resurser för att utveckla nya linjer. I så fall kommer ju varje ny utbildning att kräva indragning av någon redan befintlig, och det kan inte vara meningen.

I exemplet Skellefteå har jag uppmärksammat att utbildningsministern i intervjuer låtit meddela att den trätekniska utbildningen kommer till stånd. Det har lokalt uppfattats som ett löfte från regeringen att inrätta denna utbildning. Men då måste också detta löfte beaktas när fördelningen av anslag till regionerna görs för budgetåret 1978/79. Regeringen måste ta ett ansvar för de löften som den på det här sättet ställt ut.

I regionstyrelsen vill vi gärna medverka till att träteknisk utbildning kommer till stånd i Skellefteå. Men vi utgår från att denna nya utbildning inte skall göras beroende av nedläggning av någon redan befintlig och angelägen utbildningslinje på andra håll inom regionen.

Samma synpunkter kan anföras beträffande förslaget om utbildning inom turistverksamheten, som Marianne Stålberg och jag framfört i motionen 1143. Planer på nya lokala linjer – särskilt sådana som är riksrekryterande – måste beaktas när fördelningen av medel mellan de olika regionerna sker. Görs denna fördelning bara med vissa schablonpåslag,

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

då kommer det att bli ytterligt svårt att stärka de nu svaga regionerna.

I motionen 1412 har vi motionärer protesterat mot minskningen av antalet intagningsplatser på reguljär treårig hushållslärlinje i Umeå. Utskottet har genom rapporter från arbetsmarknadsstyrelsen fått dramatiska uppgifter om bristen på behöriga hushållslärare men nöjer sig med att hoppas på att regeringen inför budgetåret 1978/79 skall ha saken i åtanke. Även om jag inte har samma förnöjsamma sinnelag som utbildningsutskottet får jag väl nu nöja mig med att understryka utskottets förhoppning om att Umeå kommer att beaktas vid nästa års anslagsfördelning.

I motionen 1362 har jag tagit upp frågan om tidpunkten för ansökan till högskoleutbildning. Jag menar att det är olyckligt att det gäller helt skilda ansökningstider till statlig och kommunal högskoleutbildning. Det är olyckligt, anser jag, att högskolan på detta sätt skall betraktas som två olika delar. En strävan, både från planeringssynpunkt och från de sökandes synpunkt, bör vara att högskolan utgör en enhet.

Utskottet har emellertid avfärdat motionen med en kommentar som förefaller bero på något missförstånd. Utskottets hänvisning till betygsutredningen gör mig litet konfunderad. Hänvisningen kan möjligen vara berättigad beträffande motionens andra att-sats men knappast beträffande dess första, som ju ändå motionens motivering främst gällde. Det problem som ligger i att ansökningstiden är olika för skilda högskoleutbildningar borde enligt min mening bli föremål för en närmare granskning.

Efter att ha anfört dessa litet kritiska synpunkter vill jag uttrycka tillfredsställelse över några förändringar i propositionens förslag som utskottet gör.

Det är bra att möjligheter skapas för att inrätta gemensamma linjenämnder mellan kommunal och statlig utbildning. Vi har i Umeåregionen upplevt behov av detta. Det är vidare tillfredsställande att frågan om gemensamt huvudmannaskap blir föremål för utredning. Jag hälsar med glädje att 4 miljoner omgående skall fördelas på regionerna men utgår då från att denna fördelning hålls utanför den nödvändiga kompensation för direkta felräkningar som förekommit i propositionens förslag och som vi har begärt täckning för.

I motionen 1363 har jag och några medmotionärer redovisat en rad skäl för lokalisering av en ytterligare utbyggnad av forskningsorganisationen i socialt arbete i första hand till den norra utbildningsregionen. Socialhögskolorna i Umeå och Östersund utgör en god bas för en sådan utveckling, och jag är angelägen om att utbildningsdepartementet allvarligt beaktar de motiv som vi från den norra regionen anfört och som finns redovisade i motionen.

Jag vill sedan deklarerat att jag är besviken över regeringens och utskottsmajoritetens förslag beträffande förvaltningstjänster. Det är för snålt. Ingen fråga i den regionala organisationskommitténs arbete har varit svårare än denna. Förvaltningarna på de fyra utbildningsorterna i Umeåregionen anmälde mycket långtgående krav. Efter ett mycket tål-

modigt arbete inom regionen och genom sammanjämkning mellan regionerna kom vi för riket totalt fram till ett äskande på 130 nya tjänster, varav Umeåregionen skulle få 24. Samtliga fackliga representanter liksom lärare och studerande i organisationskommittén ansåg detta vara ett minimikrav. Regeringen anvisar emellertid mindre än hälften. Våra motiv för fler förvaltningstjänster var tre:

a) högskolereformens effekter på grund av decentralisering av uppgifter,

b) övrig lagstiftning som genomförts under senare år,

c) uppdämt behov på grund av flerårig väntan på reformer.

Om dessa synpunkter var vi helt eniga vid överläggningarna mellan regionkommittéerna. Jag är därför förvånad över att herr Elmstedt och fröken Rogestam, som regionordförande i var sin region, nu så lättsinnigt har frånträtt sina tidigare krav på detta område.

Herr Nordstrandh sade i sitt inlägg, att skulle det visa sig att situationen blir för svår på någon ort, får det rättas till i framtiden. Jag tycker att detta är ett sangviniskt sätt att närma sig problemet. Tjänsterna behövs redan nu. Varje dröjsmål ökar svårigheterna, särskilt i de nya orterna.

Avslutningsvis vill jag när det gäller ett annat område ställa en direkt fråga till utbildningsministern. I förteckningen över kommande propositioner anmäldes att förslag om reform av den högre musikutbildningen skulle presenteras för riksdagen i går. Envisa rykten säger nu att den s. k. OMUS-propositionen har lagts i byrålådan t. v. Om detta är sant, tycker jag verkligen att det är beklagligt. Vi är i trängande behov av att få utveckla musikutbildningen, bl. a. för att tillgodose behovet av musiklärare. Även här anmäler sig stora behov i den norra regionen, där utbildningen inom kultursektorn är starkt underdimensionerad. Till sist alltså en fråga till utbildningsministern: Talar ryktena sanning?

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Fru Lantz frågade om förskollärarytbildningens dimensionering i Storstockholms söderort. Jag önskar att jag kunde svara, men det kan jag inte, och det beror främst på att detta är statsrådet Mogårds ansvarsområde.

Herr Andersson i Lycksele tog upp flera aspekter på högskolereformen, sedda från regional synpunkt. Då det gäller de nya förvaltningstjänsterna kan man naturligtvis utgå från de ursprungliga anslagsäskandena, men man kan också se på antalet faktiskt tillförda nya tjänster som är ungefär 60. Jag tycker inte att det är så dåligt i ett relativt trängt budgetläge.

När det gäller Umeåregionen vill jag påpeka att resurser för viss utbildning i Östersund har råkat hamna under rubriken Uppsala, därför att Uppsala tidigare har svarat för denna. Där har vi följt UHÄ:s beräkningar, men vi har också lovat att vi skall rätta till det här, när den slutliga ramen för de fyra miljonerna har fastställts.

Sedan frågade herr Andersson i Lycksele hur det blir med reformen på den högre musikutbildningens område. Regeringen kommer till hösten

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

att lägga fram förslag till reform av musikutbildningen, baserad på det utredningsarbete som OMUS har bedrivit. Musikutbildningspropositionen kommer att behandla dels förslagen i OMUS principbetänkande från april 1976, dels de dimensioneringsförslag som OMUS kommer att presentera vid halvårsskiftet. Avsikten är att en reform skall kunna genomföras med början den 1 juli 1978. För att OMUS skall kunna slutföra den detaljplanering som kommittén har fått direktiv att genomföra förlängs kommitténs mandattid till den 31 december 1977. Planeringsarbetet skall genomföras i nära samarbete med UHÄ.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju synd att utbildningsministern inte kan svara på frågan vad man skall göra för att klara personalbehovet för barnomsorgen i söderortskommunerna. Men verkligheten – och den kan väl inte vara obekant, eftersom man också kan läsa ganska mycket om den i tidningarna – talar för sig själv. Vi behöver en enorm utbildning av förskollärare. Det fattas tusentals förskollärare i dag, och det kommer att saknas ännu fler inom några år. Redan barnstugeutredningen redovisade att det fram till 1980, innan man hade fattat beslut om de 100 000 nya daghemsplatserna, skulle behöva utbildas upp till 58 000 förskollärare för att täcka det behov som då fanns. Detta är inte heller på något sätt nya siffror.

Det räcker alltså inte med det antal utbildningsplatser som utskottet har fastnat för, dvs. 4 380 per år. Det är en helt otillräcklig utbildningskapacitet. Det behöver utbildas 7 000 per år, och det är siffror som inte är gripna ur luften utan som är resultat av beräkningar och av hur det ser ut runt om i kommunerna, framför allt med tanke på hur det ser ut i söderortskommunerna.

Jag tycker att dessa siffror borde stämma till eftertanke. Åtminstone tycker jag att utbildningsministern borde kunna utlova att regeringen nogsamst studerar och diskuterar situationen i söderortskommunerna och vidtar någon åtgärd för att hjälpa dessa att rekrytera personal.

Förutom att utbilda tillräckligt med personal tror jag att det är helt nödvändigt att staten tar över kostnaderna för personalen. Det skulle stimulera kommunerna att våga satsa på en ökad personaltäthet. En konkret åtgärd som man redan kunde ha vidtagit vore att lokalisera förskollärarytbildningen till Fittja, som vänsterpartiet kommunisterna föreslagit. Det vore en konkret åtgärd för att stimulera rekryteringen och hjälpa söderortskommunerna i det här avseendet.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för löftet att rätta till felaktigheter beträffande pengarna till Östersund. Jag är inte riktigt säker på att jag fattade utbildningsministern rätt, och jag vill därför än en gång betona att fördelningen av de 4 miljonerna rimligtvis inte kan komma in i det sammanhanget. Umeåregionen skall vid fördelningen

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

av dessa medel behandlas likvärdigt med andra regioner, och kompensationen för direkta felräkningspengar måste ske utanför den.

Jag vill framföra ytterligare ett tack för svaret beträffande OMUS. Även om det är fråga om en försening är det naturligtvis tillfredsställande att det kommer ett förslag, och jag hoppas att det skall framläggas inom den tid som nu är utlovad.

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Både verkligheten och fru Lantz talar för sig själva, men jag har ingen befogenhet att tala för statsrådet Mogård i ett ärende som hon handlägger. Men både fru Lantz och jag känner väl till förhållandena i söderort. Vi vet också att motsvarande problem finns i stora delar av vårt land, och jag är alldeles övertygad om att statsrådet Mogård kommer att beakta detta i den fortsatta handläggningen av forskolläraryrket.

Fru HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag vill med några ord kommentera den motion som jag väckt, 1976/77:1348.

Motionsyrkandet innebär att en försöksverksamhet för avkortad utbildning av sjuksköterskor till läkare snarast bör startas i Malmö-Lundregionen.

I de sju sydligaste länen, M-, L-, K-, H-, F-, G- och N-län finns ca 11 000 sjuksköterskor. Troligen är många av dessa intresserade av att få möjlighet att fortsätta sin utbildning och bli läkare. De har dock ingen möjlighet att söka till Karolinska sjukhuset och Stockholm men är mycket intresserade av att en avkortad utbildning inom en snar framtid kan startas i Malmö-Lundregionen.

UHÄ säger att man på sikt kan åstadkomma en ändamålsenlig och rättvis fördelning av tillgängliga läkarutbildningsplatser, men att man först vill skaffa sig erfarenheter av hur den särskilda utbildningen lyckas.

Den traditionella läkarutbildningen kritiserades för några veckor sedan i Dagens Nyheter, där några medicine kandidater protesterade mot tre års teoretiskt korvstoppande och mot att de under tiden sett mycket få eller inga patienter. De sade helt följdriktigt: Stackars patienter, som helt plötsligt skall drabbas av oss som vet så litet om praktisk sjukvård och om människovård.

Under senare år har vården, eller jag kanske hellre skall säga bristen på mänsklig vård, och kontinuiteten i vården diskuterats i allt flera fora. Man har då närmat sig kärnan i problemet, som bl. a. är ett felaktigt utbildningssystem.

Det är viktigt att debattera dessa problem och staka ut nya vägar mot en ny anda och en ny medvetenhet inom hälso- och sjukvården.

Vår hälso- och sjukvård har, som jag ser det, bl. a. följande brister:

1. Den arbetar delvis i blindo för sina mål.
2. Den har en alltför trång människosyn.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

3. Den har ett arbetssätt som försvårar för vården viktiga mänskliga relationer.

Den starka inriktningen av den rent medicinska tekniken grundläggs i utbildningen av läkare och även till viss del i utbildningen av sjuksköterskor och sjukgymnaster.

Intresset för den medicinska tekniken kommer i fokus och läkaren blir dominerad av tekniken, och därmed blir tekniken herre över sjukvårdsarbetet i stället för tvärtom.

Tekniken behöver förvisso utvecklas, men den sociala och psykologiska omsorgen får inte försummas.

Sjukvårdens mål är inte enbart att laga en trasig del av människan utan att förbättra hela patientens bristsituation. En förändrad utbildning av läkare, där man också går vägen över en sjuksköterskeutbildning varvad med arbetslivserfarenhet i praktisk sjukvård, kommer helt säkert att ge oss en annan sorts läkare, en läkare som är intresserad av hela människan. Det är inte säkert att gymnasieeleverna med 5,0 i medelbetyg blir de bästa läkarna. Därmed ingen kritik mot de duktiga ungdomar som har dessa betyg, men vi behöver en bredare bas för intagning till läkarutbildning. Alla kan inte se som sitt mål att bli forskare, specialister, docenter eller professorer. Vi behöver många allmänläkare ute i öppen vård på våra läkarstationer och vårdcentraler.

För att få detta behövs en förändrad vårdutbildning med inriktning på hela människan. Den avkortade utbildningen av sjuksköterskor till läkare är en början.

Jag kommer att med uppmärksamhet följa försöksverksamheten och hoppas att man mycket snart får en ökad andel av läkarutbildningsplatserna till förfogande för denna utbildningsform och att södra delen av landet med sin stora sjukskötersketäthet snart kommer i åtnjutande av denna avkortade utbildning av sjuksköterskor till läkare.

Samtidigt hoppas jag att man utvärderar utbildningen och om möjligt försöker ytterligare förkorta den tid som får räknas till godo. 40,5 veckor är en ganska liten tid, med den långa utbildning en sjuksköterska tidigare har: först fem terminer, därefter två års yrkesverksamhet och dessutom en vidareutbildning på ett halvt eller ett år.

Jag vill, herr talman, med detta inlägg fästa uppmärksamheten på att det behövs en snar uppföljning av denna utbildningsform, men jag yrkar inte bifall till min motion mot ett enigt utskott.

Ett par ord sedan om den yrkestekniska högskoleutbildning som skall startas hösten 1977 i Karlskrona.

Jag vill uttala min stora glädje för länets del över att denna utbildning kommer till stånd. Det betyder oerhört mycket att det finns möjligheter till högskoleutbildning inom länsgränserna, och vi hoppas i Blekinge på fler utbildningslinjer och en utökning av högskoleutbudet i länet.

Slutligen vill jag, herr talman, göra ett par punktmarkeringar i två principiellt viktiga frågor i betänkandet: först i huvudmannaskapsfrågan, där utskottet förordar en utredning av frågan om enhetligt huvudman-

naskap. Det är angeläget att denna snarast kommer till stånd. Den andra frågan gäller antagningssystemet till den del av högskolan som i avvaktan på huvudmannaskapsutredningen skall vara kommunal. Utskottet betraktar det förordade antagningssystemet som godtagbart i nuläget, dvs. som en övergångsanordning. Jag hoppas verkligen att övergångstiden blir kort, herr talman.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Med utgångspunkt i förhållandena i Stockholms högskoleregion – dvs. A- och B-län samt Gotland – kunde det finnas åtskilligt att anföras i den här debatten. Jag kunde ha skäl att beklaga att det nu inte föreligger ett förslag till sammanläggning av de konstnärliga utbildningarna i en högskola i enlighet med det förslag som organisationskommittén för regionen framlade. Emellertid har jag en förtröstan på att det förslaget kommer tillbaka om ett år, och har det då hunnit bearbetas och man givit sin anslutning till det i de olika skolorna, så får vi väl betrakta uppskovet som en mognadsprocess. Skolorna behöver av många skäl samordnas, men de behöver också förstärkningar av olika slag, som det är lättare att få till stånd om man också får en sådan här samordning.

Det är emellertid en annan Storstockholmsfråga som jag främst vill ta upp. Det är den om lokalisering av förskollärarytbildningen till Fittja i Botkyrka. Den frågan har aktualiserats i motionen 1398, och den återfinns också i reservationen 6 av socialdemokraterna i utskottet.

Det kan förefalla vara en mindre viktig del av det stora beslut om högskolan som vi skall fatta i dag, men jag kan försäkra kammaren att det är en viktig fråga för regionen, för berörd kommun och för barnomsorgens vidare utveckling och kvalitet i ett av de barnrikaste områdena i vårt land – och därmed även för föräldrar, berörda lärare och elever. Jag beklagar att man lyckats snedvrída debatten så att det initiativ som utgått från regionkommittén H 75 S att söka förläggning av en del av den expanderande förskollärarytbildningen till södra delarna av Stockholmsområdet har framstått som en nödlösning och som en åtgärd för att på ett förenklat och billigt sätt lösa barntillsynsproblemet i Botkyrka.

Visst är det sant att denna kommun har tomma barnstugor därför att det saknas personal, och visst är det sant att inte all personal som man har i de verksamma barnstugorna är fullt utbildad, men regionkommittén har naturligtvis menat att utbildningen i Fittja skulle i alla avseenden vara helt jämförbar med övrig förskollärarytbildning och inte i några avseenden vara någon genväg att lösa problemen för kommunen i fråga.

Institutioner för utbildning är emellertid en kraft i samhället, och detta gäller också den här delen av Sverige. Mycken felaktig information i denna fråga kan tyvärr härledas till utbildningsdepartementet, och jag

vill beklaga att statsrådet Mogård – som dessutom inte är här i dag – även har bidragit härtill. Jag skall ta ett exempel. I ett skriftligt svar till Botkyrka barnstugeförening av den 5 april i år heter det bl. a.:

”Organisationskommittén för högskolereformen i Stockholm – H 75 S – uppdrog åt byggnadsstyrelsen att utreda en förläggning av förskolläraryrutbildning till Botkyrka. Någon prövning av andra alternativ ingick inte i uppdraget.”

I själva verket var det så, att då denna kommitté den 6 september 1976 hemställde att byggnadsstyrelsen skulle undersöka möjligheterna till lokalisering av förskolläraryrutbildningen tog man med södra delen av Stockholmsområdet. Det ledde till ett betänkande som den 2 november presenterades för kommittén av byggnadsstyrelsen, innehållande en lång rad alternativ – t. ex. Blommensbergsskolan i Stockholm och naturligtvis de befintliga lokalerna i Stockholm. Vidare nämndes i Botkyrka kommun inte mindre än två alternativ i Tumba centrum, ett i Alby, ett i Hallunda, ett i Tullinge centrum och så detta i Fittja. I Haninge fanns två alternativ, i Huddinge ett alternativ i centrala Huddinge och ett i Östra Skogås.

Slutsatsen av denna utredning som byggnadsstyrelsen gjorde blev ett påpekande att den enda realistiska lösningen med hänsyn till den tid man hade på sig var dels att utnyttja lokalerna vid Riddargatan och Nybrogatan, dels att för en ny enhet ta i anspråk lokaler i ett hus i Fittja – det som vi sedan har diskuterat.

I Fittja finns det väl användbara lokaler. Det kan f. ö. påpekas att huset där är en exakt kopia av en byggnad som redan inrymmer förskolläraryrutbildning i Solna. Här finns tillgång till kollektiva kommunikationsmedel; det är alltså möjligt att till dessa lokaler föra både lärare och elever från ett större område än själva Botkyrka.

Nästan dagligdags konfronteras vi med segregationstendenser i Stockholmsområdet. De kan motverkas eller förstärkas av samhällets olika åtgärder. Vi har i dag ett exempel på att ställningstagandet i riksdagen spelar en sådan roll. Frågan om lokalisering av förskolläraryrutbildningen till Botkyrka är därför viktig.

Jag yrkar bifall till reservationen 6.

Herr AULIN (m):

Herr talman! Jag har i motion 1392 yrkat att riksdagen skulle begära förslag om försöksverksamhet med nya former för distansundervisning inom den högre utbildningen. Utskottet har på tre rader avfärdat motionen med hänvisning till att frågan ingående har utretts och i olika sammanhang behandlats av riksdagen.

Erfarenheterna från dem som på fältet sysslar med distansundervisning talar emellertid för att en fortsatt och utvidgad försöksverksamhet borde ske, och det hade varit av värde om riksdagen i anslutning till högskolepropositionen hade uttalat sig för en sådan försöksverksamhet. Avsikten med denna borde vara att i första hand åstadkomma en metodutveckling.

Sedan 1973 har på uppdrag av U 68 genomförts en viss försöksverksamhet med bl. a. distansundervisning. Den har emellertid inte inriktats på metodfrågor i trängre mening. Verksamheten har omfattat en rad ämnen på olika orter, varvid utnyttjandet av olika metoder har skett mer slumpartat, beroende på lokala initiativ och de resurser som har stått till förfogande.

En fortsatt försöksverksamhet borde direkt inriktas på metodfrågor. Vi har i Sverige unika förutsättningar för att arbeta vidare med en analys av hur olika komponenter bör sammanföras i ett system för distansundervisning. De komponenter som skall sammanvägas är ett rätt utformat studiematerial, gruppsammankomster på hemorten, internatundervisning under del av studietiden, telefonundervisning och eterdistribuerad undervisning.

Det är väsentligt att en försöksverksamhet knyts till en region där utbildningsanordnare kan samverka, mot bakgrund av tidigare erfarenhet och att ämnesvalet koncentreras, t. ex. inom områdena moderna språk, naturvetenskap och samhällsvetenskap. I den södra regionen finns sådana möjligheter. Hermods skola, Lunds universitet, Sveriges Radio och skilda studieförbund har där ett bra erfarenhetsmaterial och bör kunna utveckla ett samlat system för distansundervisning inom den högre utbildningen.

Herr talman! Jag har nu förhoppningen att man utan någon särskild påtryckning från riksdagens sida tar initiativ till en sådan utvidgad försöksverksamhet. Den är av behovet påkallad.

Utskottet har också yrkat avslag på motionen 1364, som har väckts av mig och herr Ollén. Vi yrkar där på en särskild högskola i Malmö. Jag vill erinra om att detta krav har framförts i yttrande från lärarhögskolan i Malmö. Nu går man ifrån önskemål från fältet och får en storhögskola med åtta olika enheter inom Malmö-Lund-regionen med mindre studerandeflytande än vad en uppdelning skulle ha gett. Mer än 4 300 studenter i Lunds studentkår har i ett upprop vänt sig emot en sådan utveckling.

Herr talman! Jag hoppas nu att den utlovade snabba utvärderingen i fråga om den nya högskolan kan ge underlag för ett nytt ställningstagande inom en inte alltför avlägsen framtid.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag kommer inte att beröra de tio socialdemokratiska reservationerna i utbildningsutskottets betänkande – det har mina kamrater redan gjort. Jag skall i huvudsak uppehålla mig vid några punkter där utskottet är enigt och där det har ställts frågor till utskottet under dagens debatt.

Men innan jag gör det, herr talman, skall jag vända mig till herr Nordstrandh och några av de andra moderata ledamöterna av denna kammare. Vi kan väl med tillfredsställelse instämma i vad utbildningsministern sade tidigt i morse – att det råder en stor och bred uppslutning kring de väsentliga inslagen i denna högskolereform. Så kan vi diskutera om

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

det är den socialdemokratiska politiken eller inte. Detta är självfallet ett arbete som bygger på den socialdemokratiska propositionen för två år sedan, och moderata samlingspartiet och folkpartiet har i allt väsentligt närmat sig den socialdemokratiska politiken. Det vill jag inkassera som en vinst, och jag är mycket glad över det.

Men då uppstår frågan: Är vi så eniga som det låter? Herr Nordstrandh var måttlig i sitt inlägg, men här har det under dagens lopp kommit ytterligare tre representanter för moderata samlingspartiet som har öst galla över den här reformen. De har sagt att detta är ett resultat av den socialdemokratiska kollapsade utbildningspolitiken, att man är upp-bunden av den och att man inte kommer loss. Man sitter fast i den misskötta utbildningspolitik som socialdemokraterna har ansvaret för.

De som sagt detta har icke följt utvecklingen i riksdagen under de senaste sex åren. Låt mig erinra om att socialdemokratin icke har haft egen majoritet för någon högskolereform under de senaste sex åren. Vpk har varit eriot hela tiden, och vår enda chans att genomföra en högskolepolitik har varit att göra det med stöd av folkpartiet och centerpartiet. Det skar sig mellan oss och folkpartiet när vi 1975 tog principerna för högskolereformen. Men i alla justeringar av UKAS, PUKAS osv. har det varit stor uppslutning. Socialdemokrater, centerpartister och folkpartister har medverkat.

Om den borgerliga sidan inte hade gillat den socialdemokratiska utbildningspolitiken, hade ni kunnat stoppa den för länge sedan, för ni har haft majoritet att göra det. Det borde de veta på den moderata sidan som nu öser galla över oss och säger att den här reformen är dålig, men att vi tyvärr inte kan göra någonting därför att det är socialdemokraterna som har lagt grunden för den. Tag konsekvenserna och yrka avslag! Visa mod att göra det!

Jag vänder mig så till herr Nordstrandh. Replikskiftet mellan herr Nordstrandh och herr Lars Gustafsson blev inte avslutat därför att repliktiden inte räckte.

Jag har tidningen Götheborgske Spionen från den 1 mars framför mig, där herr Nordstrandh berättar om sin syn på högskolereformen och säger att han är starkt kritisk mot den nya högskolan. Men han kan ingenting göra. "Vi är helt låsta av trepartisystemet. Centern har bundit upp oss totalt --- Den moderata riksdagsgruppen kommer --- att försöka jobba på att avskaffa regionsstyrelserna. --- Christina Rogestam (c) har varit väldigt besvärlig. Hon har växt till vår störste utbildningsbyråkrat, ingen tvekan om det."

Var har herr Nordstrandh hjärtat någonstans? Herr Nordstrandh går ut och säger i studenternas tidning att moderaterna skall försöka stoppa det här, att väsentliga inslag skall bort, men att man är låst av centern, som har "bundet upp oss totalt". Vad händer om ni vinner nästa val? Vad har vi för trygghet? Vad har vi för garantier för att den högskolereform vars principer vi tycks vara eniga om i dag verkligen kommer att genomföras? Om ni får makten vid nästa val ihop med kom-

ministerna, kommer ni då att riva upp hela den här reformen? Kommunisterna är ju emot den.

Jag är angelägen om att vi fullföljer den replikväxling som inte hann avslutas mellan herr Nordstrandh och herr Gustafsson i Barkarby tidigare i dag.

Att vpk nu bekämpar reformen känner vi till, och jag skall inte använda många ord för att bemöta vpk:s talare. Det är bara på ett par punkter som jag tvingas att göra ett inlägg, därför att kommunisterna vilseleder studentopinionen. Bl. a. försöker man säga att studenterna inte skall ha något inflytande på den nya högskolan. Det är grovt missvisande. Jag fick i dag på morgonen en uppgift, som i och för sig nästan verkar skrämmande, om att man på tekniska högskolan i Stockholm nu håller på att försöka hitta och välja 600 studeranderepresentanter för att gå in i institutionsstyrelserna. Man kanske inte ens kan hitta folk som vill vara med på det här. Att gå ut till studenterna och säga att deras inflytande minskas är lögn! Titta på det här förslaget och behandla det inte bara agitatoriskt! Då kommer fröken Hjelmström och andra inom kommunistpartiet att finna att detta är en reform som flyttar ut beslutsrätten till anställda, till studenter och till samhällets representanter och som minskar den centrala styrningen. Vad man möjligen kan vara orolig för är att man kanske byråkratiserar för mycket. Därför håller jag med dem som under dagens debatt har sagt att vi nu med spänning skall avvakta utvärderingen av reformen för att se om den leder till några justeringar.

Ytterligare en enda sak till kommunisterna. Utbildningen, säger kommunisterna, skall anpassas efter folkflertalets behov. Det tycker jag också. Utskottet skriver att det är riksdagen som skall besluta om utbildningarnas lokalisering och dimensionering och om regelsystemet. Vi utgår ifrån, vilket möjligen ni inte gör, att riksdagen representerar folkflertalet och känner folkflertalets behov. När riksdagen bedömer att folkflertalets behov förändras skall justeringar ske i systemet. Det är möjligt att vpk och vi andra ser helt olika på det sätt på vilket riksdagen kan representera folkflertalet i landet.

Herr talman! Ytterligare ett par små saker där det har ställts direkta frågor.

Utbildningsutskottet har inte i uppdrag att uttala sig om omfattningen av förskoleverksamheten i landet. Det är inte det betänkandet gäller, utan inom vårt ansvarsområde ligger att åstadkomma en utbildning för lärarpersonalen. Det pågår en omfattande utbildning i Sverige, men tillgången på arbetskraft är inte bara en fråga om utbildning, utan också en fråga om hur yrkesbenägenheten ser ut. De bedömningar som utbildningsutskottet har gjort – och gjort mycket omsorgsfullt – tyder på risker för en överkapacitet i fråga om förskolläraryt utbildning om några år. Därmed är det icke sagt något av kritik mot dimensioneringen av förskoleverksamheten, som jag förmodar att alla i andra egenskaper än ledamöter av utbildningsutskottet vill arbeta för att öka. Utbildningsutskottet har sagt flera år i rad att vi måste vara försiktiga när det gäller

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

expansionen av förskollärarytbildningen. Den ökning som vi enats om att göra nu tror vi är berättigad, men vi har inte vågat gå längre av skilda skäl.

Hur man sedan skall fördela platserna – internt i Stockholmsregionen eller på andra håll i landet – har utskottet inte uttalat sig om på annat sätt än att vi säger att de nya 150 platserna kan förläggas till lärarhögskolor som genom minskning av utbildning på andra områden får platser lediga. Men jag vill tillägga – och det borde kanske stå tydligare i utskotts-betänkandet – att när det gäller t. ex. Borås men också Västerås, som har begärt att få ökad utbildning, så utesluter inte formuleringarna i betänkandet att en viss del av de här 150 platserna i förskollärarytbildningen förläggs till de orterna. Utskotts-betänkandet får inte tolkas så att utbildningen ensidigt skall förläggas till de orter som nämns, utan det är öppet också för Västerås och Borås och andra orter.

Herr Andersson i Lycksele har frågat mig varför inte regionstyrelserna kan få svara för dimensioneringen av sjuksköterskeutbildningen. Svaret är ganska enkelt, herr Andersson. Sjuksköterskeutbildningen är en allmän utbildningslinje, och utskottet menar att det är logiskt att de allmänna utbildningslinjerna även på det här området, när det gäller dimensionering och lokalisering, fastställs på ett centralt plan. Det är därför skolöverstyrelsen får i uppdrag att göra det även i fortsättningen.

När det gäller den mindre frågan om samordningen av intagningen till gymnasieskolan och högskolan samt hänvisningen till betygsutredningen är det ju så att denna utredning sysslat med intagningen till gymnasieskolan. Och av det skälet finns det anledning att avvakta den behandlingen innan slutlig ställning tas.

Herr talman! Jag kan nu inte upptäcka några ytterligare frågor som ställts till utskottet under debattens lopp. Skulle det komma några sådana kommer jag att med replikrätt gå in och besvara dem.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga att den som följt debatten om högskolans utveckling genom åren har märkt att tonen ute i samhällslivet blivit mildare när åren gått. Det har blivit en allt större uppslutning också bland allmänheten kring en reformering av högskolan i den riktning som det tidigare har talats om i dagens debatt. Jag hoppas nu att, när klubbslaget faller om någon timme eller ett par, vi skall kunna gå ut tillsammans allihop och göra det bästa av det här. Ingen stor reform är färdig med detsamma. Vi kommer att få göra justeringar av den, och det skall vi göra i belysning av de erfarenheter vi vinner och den utvärdering som görs. Men jag hoppas att man ute i samhällslivet, ute i de enskilda enheterna, skall engagera sig nu för att göra det bästa av den här reformen.

Herr talman! Det är min personliga övertygelse att följer vi huvudlinjerna i dagens beslut så kommer det svenska högskoleväsendet att i betydlig utsträckning förbättras. Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner herr Alemyrs påhopp på de moderata talarna i den här debatten så pass allvarligt att jag vill replikera från talarstolen. Jag har åhört hela debatten, och jag har inte kunnat finna att de moderata debattörerna har öst galla över någonting – det är ju att verkligen gå till överdrift så att det slår lock för öronen.

Jag betecknades visserligen själv som måttlig i debatten, och det inkasserar jag. Tidigare har jag beskyllts för ett fromt sinnelag – ungefär så tror jag orden föll – på grund av mina pietistiska studier. Och jag skall försöka att hålla mig på den nivån i fortsättningen.

Herr Alemyr fortsätter när det gäller mig att, på samma sätt som herr Gustafsson i Barkarby, tugga intervjun med mig i Göteborgske Spionen – debattmaterialet måtte tryta. Jag ställer mig emellertid gärna till förfogande för tuggande än en gång, om det kan stilla den uppdämda vetgirigheten.

I intervjun sade jag också, vilket inte har kommit fram, att jag tyckte att en hel del var bra i propositionen och i den överenskommelse som vi har kommit fram till mellan de tre regeringspartierna i den här frågan.

I intervjun var det speciellt en sak som jag tog upp, nämligen frågan om regionstyrelserna. Som jag tidigare i dag har klart uttalat här så accepterar jag och mitt parti regionstyrelserna med den kompetens de får enligt propositionen. Och jag för min del kommer inte – och säkerligen ingen annan moderat heller – att agera som terrorist gentemot de här styrelserna. Men vår skepsis mot regionstyrelserna kvarstår, som jag också har sagt tidigare. Jag finner det vara en angelägen uppgift för den kommande utvärderingen och översynen att pröva om regionstyrelserna, med den utformning och kompetens de nu får, inte snarare ökar än minskar den administrativa byråkratiseringen.

Jag ser för min del gärna – det vill jag inte sticka under stol med – att regionstyrelserna så småningom, om utvärderingen pekar i den riktningen, förvandlas till regionala samrådsnämnder, som vi ursprungligen föreslog. På den punkten hade vi också visst stöd av andra än moderaterna. Men det är icke att på något sätt vilja skjuta regionstyrelserna i sank!

I intervjun tog jag också upp – det är lika bra att klara av det nu – frågan om utbildningslinjerna. Man måste då skilja mellan allmänna utbildningslinjer och individuella utbildningslinjer. När det gäller allmänna utbildningslinjer har jag med utskottet uttalat att antalet räcker. De kan gärna bli något färre. Men de individuella utbildningslinjerna inom det fria området bör enligt min uppfattning kunna bli fler än som nu är möjligt.

Herr UNCKEL (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr är såvitt jag kan förstå harmsen över att jag och ytterligare några moderater inte har velat stämma in i herr Alemyrs lovsång över de tio senaste årens reformpolitik inom den högre

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

utbildningen. Det är naturligtvis inte herr Alemyr obekant att moderata samlingspartiet under dessa tio år haft en annan uppfattning än herr Alemyrs parti och inte förordat den inriktning mot ökad samhällelig styrning av den högre utbildningen och forskningen som varit denna reformpolitikens ledstjärna.

Jag har personligen under de två senaste åren icke ändrat min grundinställning till den högre utbildningens och forskningens uppgifter i den typ av samhälle som vi lever i. För mig är inte heller enighet med herr Alemyr i denna typ av frågor något självändamål. Snarare skulle jag väl mot bakgrund av vad som har hänt under de senaste tio åren bli litet förundrad om herr Alemyr och jag plötsligt skulle vara ense om de principiella ting vi diskuterar i dag.

Vad kammaren har att ta ställning till om några timmar är emellertid två förslag, av vilka jag inte är förtjust i något. Men det är en självklarhet för mig att välja propositionen, därför att det socialdemokratiska förslaget ännu sämre tillgodoser de krav som jag upplever att den högre utbildningen och forskningen har rätt att ställa på oss politiker.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alemyr hävdade att studenternas inflytande kommer att kraftigt öka i den nya högskolan. I Stockholm finns det f. n. ett 50-tal högskoleutbildningar. De kommer att slås ihop till 5 jättehögskolor.

Jag skall ta ett konkret exempel, nämligen socialhögskolan i Stockholm. De studerande har nu 2 representanter av 9 i högskolans styrelse. Nu kommer socialhögskolan att buntas ihop med bl. a. journalishögskolan och universitetet till en jättehögskola. Hur många representanter kommer då de studerande att få i framtiden? Jo, 3 av 18. På vilket sätt kommer socialhögskolans elever att kunna hävda sina intressen i de beslutande organen? Vårt förslag däremot skulle verkligen ge de studerande tillsammans med lärare och övriga vid högskolan verksamma ett avgörande inflytande över utbildningen.

Så till förskolläraryt utbildningen igen! Herr Alemyr hävdar att det inte är utbildningsutskottets sak att ta upp omfattningen av förskolläraryt utbildningen. Men varför skriver då utskottet i sitt betänkande följande:

”För att det inte skall bli en överproduktion på förskollärare måste det i motionen 1976/77:1410 efterlysta höga antagningstalet om 7 700 elevplatser per år för den närmaste tiden enligt föreliggande prognoser sedan drastiskt sänkas till 1 500–1 600 platser per år redan läsåret 1981/82. --- Motionen 1976/77:1410 yrkandet 3 i förevarande del bör avslås av riksdagen.”

Det är just att ta ställning till omfattningen. Jag noterar att också herr Alemyr som företrädare för socialdemokraterna har vägrat att svara på frågan huruvida detta skall tolkas som att man inte avser att bygga ut daghemsverksamheten efter 1980, om avsikten är att ytterligare försämra kvaliteten på våra barnstugor. Och om det är socialministerns sak att ta upp omfattningen – vilket jag inte anser det vara – vill jag bara

beklaga att det inte sker någon samordning av socialministerns och utbildningsministerns ansvarsområden. Men det är å andra sidan symtomatiskt för den nuvarande regeringspolitiken att någon sådan samordning inte kommer till stånd.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Hjelmström har hört alldeles fel; jag har inte sagt att utbildningsutskottet inte sysslar med omfattningen av förskollärautbildningen. Det gör vi. Vad jag sade är att utbildningsutskottet sysslar inte med omfattningen av förskoleverksamheten. Det är en annan historia. Utbildningen har vi uttalat oss om men inte förskoleverksamhetens omfattning.

Det är möjligt att herr Nordstrandh uppfattar mitt inlägg som ett påhopp. Jag gjorde det för att få klarhet i vad herr Nordstrandh egentligen har menat. Jag upprepar ett par rader ur intervjun i Götheborgske Spionen:

”Givetvis är jag negativ till den nya högskolereformen. Den strider mot dom uppfattningar jag hela tiden fört fram.”

Om Ove Nordstrandh är av den uppfattningen måste det vara rimligt att vi från socialdemokratisk sida frågar: Hur långt är vi eniga? På vilka punkter är ni med på det här förslaget?

Jag vet, herr Unckel, att ni från moderata samlingspartiet har varit emot våra förslag; ni har under många år gått er egen väg då det gällt UKAS, PUKAS osv. Men vi har haft med oss folkpartiet på det mesta och centern på praktiskt taget allt. Och jag upprepar att vi har inte sedan 1970 haft egen majoritet i riksdagen när det gällt högskolefrågorna. Det har alltså funnits ett stöd för vår politik. Varför väljer då herr Unckel att bara skälla på socialdemokraterna? Varför är ni inte konsekvent och skäller också på de andra i riksdagen som har stött den socialdemokratiska utbildningspolitiken under de här åren? Det är den punkten min fråga gäller, och jag har med mitt inlägg velat försöka skapa klarhet i det.

Jag har ofta uttalat stor tillfredsställelse över att det i den svenska riksdagen har varit en så bred samling omkring utbildningsfrågorna när det gällt både skolan och högskolan. Det har varit en stor tillgång, och det är en stor tillgång att den breda enigheten finns i dag också. Men det är rimligt att fråga: Hur långt sträcker sig enigheten? Var vill moderaterna hoppa av?

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! För mig är det en gåta hur man kan skilja förskoleverksamheten från förskollärautbildningen. Det är faktiskt vad herr Alemyr säger. Anser herr Alemyr verkligen att verksamheten på våra barnstugor inte påverkas av hur stor andel utbildad personal som finns? Är det herr Alemyrs uppfattning att man kan skilja på dessa två frågor, eller missuppfattar jag herr Alemyr igen?

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Herr NORDSTRANDII (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig än en gång deklarerar hur långt enigheten sträcker sig – enigheten med socialdemokraterna vill jag inte yttra mig om. Nu gäller det alltså frågan om moderata samlingspartiets ställningstagande till den föreliggande propositionen.

För tredje gången vill jag då uttala att vi i moderata samlingspartiet godtar propositionen i alla delar och kommer att rösta för den emot de socialdemokratiska alternativen.

I intervjun, för att nämna den för sista gången, yttrade jag i huvudsak tre saker som har något intresse här. Det gällde regionstyrelserna, och jag har nyss från talarstolen klargjort hur jag ser på dem. Jag godtar dem alltså, men jag hoppas på en revidering. För det andra talade jag om utbildningslinjer av olika slag, och jag hänvisar till vad jag tidigare har sagt därom.

Det tredje jag sade – och jag vill säga det än en gång till herr Alemyr – var att en hel del är bra i propositionen och – kan jag tillägga – betydligt bättre än det skulle ha kunnat bli i en socialdemokratisk högskoleproposition.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Då slutar jag denna debatt med att säga att herr Nordstrandh har hoppat av från det han sade till Göteborgske Spionen. Det tycker jag är bra, och det bör väl också Göteborgske Spionen inför sina studentläsare notera.

Till fröken Hjelmström vill jag säga att riksdagen i år på förslag av socialutskottet fattat ett beslut om utbyggnaden av förskoleverksamheten. Det har alltså riksdagen redan beslutat om. Vårt regelsystem är sådant att det är socialutskottet som handlägger de frågorna, medan utbildningsutskottet svarar för utbildningen av lärarna.

Fru RYDLE (m):

Herr talman! I propositionen 1976/77:59 läggs fram förslag om särskild studiegång till läkare för sjuksköterskor. Utbildningen skall vara öppen för sjuksköterskor som efter sin examen tjänstgjort som sjuksköterska i minst två år. Enligt propositionen skall den särskilda studiegången vara en försöksverksamhet och förläggas till Karolinska institutet med början hösten 1977. 30 studerande skall tas in inom ramen för nuvarande utbildningskapacitet. Den särskilda studiegången innebär en förkortning av den reguljära utbildningen med 40,5 veckor.

Jag tycker att det är utomordentligt bra att sjuksköterskorna nu bereds möjlighet att vidareutbilda sig till läkare. Men i motionen 1380 har jag framfört en del synpunkter på utformningen av den särskilda studiegången och begärt en omarbetning av utbildningsplanerna. Jag vill något kommentera dessa synpunkter.

De 30 sjuksköterskorna kommer att studera i en särskild grupp, skild från övriga medicine studerande. Det måste betraktas som olyckligt. Man

går miste om den viktiga kontakten mellan sjuksköterskorna med yrkeserfarenhet och övriga studerande, en kontakt som hade varit värdefull för båda parter.

Tyvärr kan det bli så att den här utbildningen blir betraktad som kvalitetsmässigt sämre, eftersom flera viktiga avsnitt i undervisningen i klinisk propedeutik, medicin och kirurgi har strukits, trots att sjuksköterskorna inte har utbildning för eller arbetserfarenhet av dessa moment.

Den praktiska tjänstgöringstiden på vårdavdelningar och mottagningar under det kliniska stadiet har avsevärt förkortats. Det innebär att sjuksköterskorna riskerar att missa stora delar av den s. k. bedside-undervisningen, som anses vara ett av de viktigaste momenten under denna del av utbildningen.

Medicinterminen har avkortats med fyra veckor och kirurgiterminen med sex veckor. Det kommer att betyda en mycket stor arbetsbelastning i form av fler föreläsningar per vecka och en avsevärt förkortad inläsningstid inför tentamina, alltså en mycket hög studietakt i förhållande till ordinarie studerande.

Den kliniska utbildningen föreslås bli förlagd till Södersjukhuset eller Danderyds sjukhus. Lärarkollegiet vid Södersjukhuset har påtalat, att det kommer att uppstå problem med kollisioner mellan de olika kurserna, som kommer att vara mycket besvärande.

I sitt yttrande till UHÄ över den föreslagna utbildningen säger lärarkollegiet:

”När den aktuella studenten börjar sin kurs i medicin har man hunnit i kapp de ordinarie studenter, som påbörjade sin utbildning terminen före. Detta innebär, att om exempelvis denna särskilda studiegång förläggs till Södersjukhuset måste samtidigt 45 ordinarie studenter och 30 under särskild studiegång utbildas i medicin och kirurgi. Att överbelägga de övriga undervisningssjukhusen i Stockholmsregionen med ytterligare 15 studenter var medför högst sannolikt en avsevärd kvalitetssänkning till en nivå under det acceptabla.”

Litet längre fram i sitt yttrande säger man:

”Om en utbildning kommer till stånd enligt det lagda förslaget och förläggs till Södersjukhuset torde en förstärkning som minst uppgår till en dubbling av nuvarande lärarkrafter samt ökade lokalutrymmen för dessa bli nödvändig. Även om en dylik förstärkning skulle komma till stånd måste man räkna med en avsevärd störning av den ordinarie sjukvården, dvs. en minskad effektivitet i denna.”

Herr talman! Med det jag nu har sagt har jag velat belysa bakgrunden till min motion. De invändningar jag anfört talar för att sjuksköterskorna borde följa den reguljära medicinarutbildningen och att förkortningen av den totala lärarutbildningen i stället borde göras genom en reducering av tiden för allmäntjänstgöring, dvs. den första delen av läkarens vidareutbildning, som är obligatorisk för erhållande av läkarlegitimation.

Utskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till att utbildningen är en försöksverksamhet som skall utvärderas och att resultatet av ut-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

värderingen får visa vilken eventuell ändring av utbildningsplanen som skall göras. Därmed, herr talman, får jag väl nu låta mig nöja, och jag avstår från att yrka bifall till min motion.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Jag skall koncentrera mig till den av Norrbottens socialdemokrater under den allmänna motionstiden väckta motionen nr 143, som behandlar utbildning och forskning i industriell utveckling vid tekniska högskolan i Luleå.

Det är en liten detalj i utskottsbetänkandet. Det är de små detaljerna som formar hela vår tillvaro och vår framtid. Motionskravet innebär ett främjande av näringslivsutvecklingen i synnerhet i Norrbotten – alltså en detalj som långsiktigt är av stor betydelse för vårt län. Socialdemokraternas bedömning av behovet av långsiktiga insatser för näringslivsutvecklingen framgår av reservationen 9, och herr Sundgren har också i debatten redogjort för den.

Den borgerliga utskottsmajoriteten har avstyrkt vår motion liksom en motion av fru Winther i folkpartiet med ungefär samma krav. Jag är synnerligen förvånad över utskottsmajoritetens avslagsyrkande.

Utskottets talesman, herr Ullenhag, säger att det inte är någon större skillnad, utan att det är enighet i sak. Men i realiteten kommer ingen utbildning till stånd om riksdagen beslutar i enlighet med majoritetens förslag. Vinner reservationen kan utbildningen påbörjas nästa budgetår. Så enkelt är det. Om man är enig i sak, varför har då de borgerliga ledamöterna i utskottet avstyrkt motionen? Vad har varit grunden till avslagsyrkandet, när det inte är sakbedömningen?

Herr talman! Högskolan i Luleå blev vid starten tilldelad den för en teknisk högskola ovanliga uppgiften av söka spela en aktiv roll i utvecklingen av regionens näringsliv. För att fullgöra den uppgiften har högskolan bl. a. försökt finna former för samverkan mellan företag och organisationer. Det är mycket positivt och värdefullt – både konkret och psykologiskt.

Av de regionalpolitiska satsningar som gjorts i Norrbotten är tekniska högskolan på sikt den främsta satsningen för vårt läns utveckling. Jag vill i detta sammanhang framhålla att regering och riksdag haft en positiv inställning till tekniska högskolan och dess utvecklingsmöjligheter, samtidigt som jag vill framhålla att det är nödvändigt att högskolan får ökade möjligheter att aktivt medverka till industriellt nyskapande och till näringslivets förnyelse och utveckling enligt organisationskommitténs förslag, som vår motion bygger på.

Herr talman! Jag skall i den här debatten inte dra upp problemen inom näringslivet – de är alltför välbekanta för alla. Jag vill dock framhålla att jämsides med att man löser de akuta sysselsättningsproblemen, måste man söka möjligheter och förutsättningar att på sikt utveckla näringslivet. Ett bifall till reservationen 9 innebär att vi i vårt land nästa budgetår kan starta en utbildning och forskning som syftar till att un-

dersöka de faktorer som leder till att företag startas och utvecklas samt en utbildning och forskning om nya produkter och metoder. Det är angeläget att denna utbildning kommer till stånd utan dröjsmål för att kunna möta de ökade kraven från näringsliv och samhälle och för att skapa en bättre balans mellan olika regioner.

Herr talman! Mina borgerliga bänkkamrater har i denna kammare och i många andra sammanhang framhållit att de vill så mycket mer än vi socialdemokrater. Jag hoppas att de nu lyckats övertyga sina partivänner om angelägenheten av att utbildning och forskning i industriell utveckling vid tekniska högskolan i Luleå kommer till stånd redan nästa budgetår – således utan dröjsmål. Förutsättningen för detta är att riksdagen i dag bifaller reservationen 9. Jag hyser i det sammanhanget en förhoppning om att mina ärade kolleger i denna kammare kommer att fatta sitt beslut på sakliga grunder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen nr 9.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag skall bara ta upp en liten bit av hela det ämne som vi diskuterar här i dag.

Vårdsektorn, som är den mest expanderande verksamheten från arbetskraftssynpunkt, är också ett verksamhetsområde där det ställs stora krav på de anställda men där utbildningen inte följt med i utvecklingen. Utbildningen har av olika anledningar släpat efter både kvalitativt och kvantitativt.

För de anställda på vårdområdet utgör den bristande utbildningen en av anledningarna till att de känner så stor otillfredsställelse med sin arbetsinsats att de helt enkelt slutar sitt arbete. För att över huvud taget klara olika institutioner sänks kraven på utbildning genom dispenser och nedskärningar inom vissa ämnesområden. Detta innebär att många klarar sitt jobb ännu sämre, vilket drabbar både personal och patienter. Så är ekorrhjulet i gång, och vi har en personalomsättning som vid vissa vårdinrättningar i dag ligger på 100 % årligen.

Det borde enligt vår uppfattning inte vara så svårt att få till stånd ett förbättrat utbildningssystem inom vårdsektorn, där det finns ett stort behov av personal för arbetsuppgifter som är olika avancerade. Vi har föreslagit en enhetlig grundutbildning i botten för alla som söker till vårdutbildning. Denna grundutbildning skulle sedan kunna byggas på med vidareutbildning, anpassad till givna arbetsuppgifter och varvad med praktiska erfarenheter. Genom en sådan uppbyggnad skulle en stor del av vårdutbildningen kunna brytas ner i ett antal kortare kurser som varvas med praktik. Man kunde då avskaffa terminsindelningen, vilket skulle underlätta tillgången på praktikplatser. Samtidigt medger ett sådant system att utbildningen blir öppen för alla som skaffat sig erforderlig praktik, och möjligheten till vidareutbildning inom yrket bibehålls oavsett betygspoäng från tidigare utbildning. Vi förutsätter naturligtvis att lön utgår såväl under praktiktid som under utbildningen.

En sådan anpassad utbildning skulle för de anställda medverka till en större tillfredsställelse i utförandet av arbetsuppgifterna och därmed påverka personalomsättningen i positiv riktning.

I betänkandet hänvisas till att ett av högskolereformens syften är att underlätta och främja återkommande utbildning och att det inom vårdirkesområdet finns exempel på återkommande utbildning i påbyggnadslinjerna och den föreslagna nya utbildningen till läkare för sjuksköterskor. Vidare har vissa yrkeskategorier möjlighet att genomgå en avkortad studiegång på sjuksköterskelinjen och den sociala servicelinjen. Därmed anser utskottet att arbetet med att förverkliga idén om återkommande utbildning har påbörjats. Och det anses tillräckligt f. n. I övrigt hänvisas till aviserade och nyligen tillsatta utredningar.

Jag anser emellertid att personalsituationen inom vårdsektorn är sådan att en utbildningsplanering för vårdirkespersonal inte kan vänta. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionerna 960 och 1161, yrkande 1.

Jag vill också, herr talman, beröra en annan vårdirkesutbildning – det gäller utbildningen till ålderdomshemsföreståndare. Från både lärar- och elevhåll har stark kritik riktats mot VÅRD-76 förslag. Kritiken riktar sig dels mot att de berörda inte har fått ta del i utarbetandet av utbildningsplanen, dels mot att den föreslagna studieplanen får en för bred inriktning, vilket de anser innebära en kvalitetsförsämring av utbildningen.

Vi anser att det finns all anledning att ta hänsyn till den framförda kritiken, eftersom det är de här berörda som har praktiska erfarenheter från åldringsvården och som bäst kan avgöra vad som skall ingå i utbildningen. Därför har vi i likhet med andra motionärer i denna fråga yrkat att förändringen av utbildningen till ålderdomshemsföreståndare inte genomförs från hösten 1977 som föreslagits utan att den förskjuts så att de berörda ges möjlighet att påverka utbildningsplanen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1410, yrkande 9, och dessutom till motionen 1975/76:1420, yrkande 2, och motionen 1306.

Herr SIGNELL (s):

Herr talman! Motion 1976/77:1360, som är undertecknad av samtliga ledamöter från Skaraborgs län, har väckts med utgångspunkt i riksdagens beslut den 21 maj 1976, som innebar att 16 orter skulle vara utbyggnadsorter för högskoleutbildning. En av de 16 utbyggnadsorterna är Skövde kommun.

Jag skall inte närmare gå in på hur planeringsarbetet organiseras i Skaraborgs län; detta har vi utförligt redogjort för i vår motion, och jag vill bara hänvisa till motionstexten.

Vad är det då vi vill i all vår blygsamhet med motion nr 1360? Jo, vi säger att av de 16 utbyggnadsorterna får samtliga, med undantag av Halmstad och Skövde, en statlig högskoleenhet redan från den tidpunkt

då den nya högskolan införs eller från den 1 juli 1977.

Vi säger att det synes utomordentligt viktigt att även en statlig högskoleenhet etableras i Halmstad och Skövde inom en nära framtid. Vi säger vidare att dessa orter dessutom, för tiden fram till dess att statlig enhet etableras, bör få en interimistisk högskolestyrelse – gärna genom förstärkning av den lokala skolstyrelsen.

Utskottet har tyvärr inte visat mycken förståelse för våra önskemål utan har hänvisat till förslag utarbetade av regionkommittén för Göteborgs högskoleregion. Utskottet säger sig dela den uppfattning som regionkommittén gett uttryck för, nämligen att det på en utbyggnadsort bör inrättas en statlig högskoleenhet i princip så snart en allmän statlig utbildningslinje lokaliserats till kommunen i fråga. Utskottet säger vidare att man med dessa utgångspunkter har kunnat godta att ställning inte nu tas till organisation för den statliga högskoleutbildningen i Halmstad och i Skövde utan att det bör ankomma på resp. regionstyrelse att ta initiativ till att högskolestyrelse utses.

Herr talman! Jag vill poängtera att vi från Skaraborgs län inte är helt nöjda med utskottets ställningstagande. Vi anser att man borde ha kunnat gå oss till mötes med bifall till våra blygsamma krav som framgår av våra att-satser:

att planeringsarbetet bör bedrivas så att de två sista orterna av utbyggnadsorterna – Halmstad och Skövde – bör få sin statliga högskoleenhet till läsåret 1978/79,

att interimistiska högskolestyrelser tillsätts för högskoleutbildningen i Halmstad och Skövde för tid intill dess statlig enhet etableras på orterna.

Vi har i Skaraborg ett mycket gott samarbete med regionstyrelsen i Göteborg, så jag tror inte att det kommer att bli några svårigheter för en gynnsam utveckling av högskolan i Skaraborg. Av den anledningen, herr talman, kommer jag ej att ställa något yrkande om bifall till vår motion. Låt mig bara till sist få göra deklARATIONEN att vi, trots avslaget på vår motion, ser med mycket stor tillförsikt på en positiv utveckling för högskolans framtid i Skövde.

I detta anförande instämde herrar Blomkvist (s) och Jansson (s).

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! I motionerna 379 och 1157 påtalar företrädare för fyra riksdagspartier det mycket begränsade utbudet av utbildningsmöjligheter för livsmedelsindustrin. Motionskraven innebär att minst en linje med livsmedelsteknisk inriktning ytterligare bör inrättas inom den yrkes-tekniska högskolan.

I motionerna har vi framhållit att livsmedelsindustrin för sin fortsatta expansion i högsta grad är beroende av möjligheterna att rekrytera och vidareutbilda personal till skilda befattningar. Mot bakgrund av att svensk livsmedelsindustri svarar för mer än 10 % av industrins totala förädlingsvärde och sysselsätter 70 000–75 000 personer borde branschens ut-

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

bildningsbehov på olika nivåer vara väl tillgodosett i samhällets institutioner.

Tyvärr tvingas vi konstatera att så inte är fallet, och detta gäller i lika hög grad grundläggande yrkesteknisk utbildning i gymnasieskolan som vidareutbildning.

I dag är t. ex. försöksverksamheten med yrkesteknisk högskoleutbildning vid Lunds universitet med 30 elevplatser den enda mer kvalificerade vidareutbildning som kan erbjudas anställda i livsmedelsindustrin.

Tidigare fanns en livsmedelsteknisk kurs i Örebro och en högre livsmedelsteknisk kurs i Alnarp som tillsammans gav ett större antal vidareutbildningsplatser. När dessa kurser upphörde i samband med försöksverksamhetens tillkomst minskade således de redan sparsamt förekommande vidareutbildningsmöjligheterna för livsmedelsbranscherna.

Av den anledningen tycker jag det är ytterst beklagligt att utbildningsutskottet inte funnit anledning tillstyrka en mycket blygsam utbyggnad av försöksverksamheten med yrkesteknisk högskoleutbildning med inriktning mot livsmedelsindustrin.

Det är emellertid, som jag inledningsvis framhöll, inte enbart vidareutbildningsmöjligheterna som är dåligt tillgodosedda för livsmedelsindustrins vidkommande. Gjorda beräkningar antyder att gymnasieskolans livsmedelstekniska linje och specialkurser f. n. ger livsmedelsindustrin ett årligt tillskott av grundutbildad arbetskraft motsvarande 2-3⁰/100 av antalet anställda.

De för många livsmedelsföretag mycket akuta problemen beträffande rekrytering och utbildning av de anställda måste därför lösas genom internutbildning. För vissa livsmedelsbranscher, t. ex. bageri- och konditori- samt slakteri- och charkuteribranscherna har då den traditionella lärlingsutbildningen varit ett alternativ.

Men inte heller den utbildningsformen får i dag ett sådant statsstöd att den kan tänkas bli av någon större omfattning. Bidraget utgör 3 200 kr. för en treårig utbildningstid. Eftersom antalet bidragsrum är otillräckligt har emellertid under senare tid inte ens denna blygsamma ersättning kunnat beviljas samtliga företag som ansökt om statsbidrag.

När vi i dag av sysselsättningspolitiska skäl ger bidrag om 10 kr. per timme för beredskapsarbeten, syftande till att bereda ungdom mellan 16 och 20 år praktisk erfarenhet från arbetslivet, är det ganska svår-förståeligt att ett livsmedelsföretag som ger ungdomar en treårig yrkesutbildning inte skall få åtminstone samma ersättning som företagen får om de utan nämnvärda förpliktelser ger ungdomar sysselsättning.

Med vad jag nu anfört har jag velat exemplifiera att livsmedelsindustrins utbildningsbehov är dåligt tillgodosedda i vårt skolsystem och att andra utbildningsformer som till följd därav måste utnyttjas ges ett otillräckligt stöd.

Jag anser att det svenska jordbrukets och dess förädlingsindustris omfattning och inte minst den betydelse en effektiv livsmedelsproduktion har borde motivera aktiva insatser för att förbättra utbildningssituationen.

I det sammanhanget är en utökning av försöksverksamheten med yrkesteknisk högskoleutbildning endast en delåtgärd, men en för livsmedelsindustrin mycket betydelsefull sådan.

Herr talman! Även om det i högsta grad vore väl motiverat att nu ställa andra yrkanden än utskottets skall jag avstå från detta. Jag vill dock redovisa min avsikt att så snart det är möjligt återkomma till de angelägna frågor som tagits upp i motionerna 379 och 1157.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Även jag skall sälla mig till de motionärer som säger några ord i anslutning till en av utbildningsutskottet i år avstyrkt motion. Det gäller här den av Tage Magnusson, Arne Persson och mig själv lämnade motionen med förslag om försöksverksamhet med polymer-teknisk utbildning av YTH-karaktär i Borås.

Det finns inom Boråsregionen ett betydande intresse för att inrätta en utbildning av det slag som föreslås. Företrädare för textil-, gummi- och plastindustrin, såväl på arbetstagar- som på arbetsgivarsidan, har klart uttalat att det finns behov av denna utbildning. Kommunala myndigheter och länsföreträdare har uttryckt samma uppfattning. I det kärva arbetsmarknadsläge som Boråsregionen befinner sig skulle en insats för att förbättra utbildningen inom näringslivssektorerna textil, gummi och plast hälsas med tillfredsställelse i Sjuhäradsbygden, även om den föreslagna utbildningens inverkan på näringslivsstrukturen naturligtvis skulle bli endast marginell.

Det bör kanske också sägas att den föreslagna utbildningen innebär en viss form av nytänkande på så sätt att man föreslår en utbildning som täcker ett bredare fält inom det polymertekniska området än vad som vanligtvis eftersträvas, genom att undervisningen om gummi- och plastmaterial kompletteras med undervisning om textilt material.

Nu har utbildningsutskottet under åberopande av att det vill avvakta resultatet av pågående försök med YTH-utbildning avstyrkt motionen. Jag har en viss förståelse för utskottets synpunkter, även om jag inte tror att en utökning av försöksverksamheten med den i motionen föreslagna utbildningen skulle ha stört den pågående försöksverksamheten. Denna skulle kanske tvärtom ha berikats.

Det är väl riktigt att den föreslagna utbildningen eventuellt kan tas upp som en lokal utbildningslinje vid högskolan i Borås. En allvarlig svaghet med en sådan lösning är dock att man på grund av de olika betingelserna i fråga om studiestöd vid en allmän linje och en försöksverksamhet med YTH inte kan nå samma rekryteringsunderlag. Näringslivsföreträdarna önskar att anställda inom branscherna som har flerårig vana av tillverkningsprocesserna och som genom utbildning vill kvalificera sig för arbetsledande och planerande befattningar skall kunna

komma i fråga. Men om man skall kunna intressera denna kategori för vidareutbildning krävs studiestöd av det slag som försöksverksamheten med YTH ger.

Herr talman! Mot ett enigt utskott tänker jag inte ställa något yrkande om bifall till motionen, men jag vågar nog förutspå att motionen återkommer. Boråsregionen har behov av en utbildning av det här slaget, och det har den f. ö. beträffande en hel del andra utbildningar som också har avstyrkts av utbildningsutskottet.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Till grund för utbildningsutskottets ställningstaganden till högskolelagen ligger bl. a. ett yttrande från jordbruksutskottet, och jag har begärt ordet för att göra några kommentarer till detta yttrande.

Jordbruksutskottet har förordat att motionen 1397 syftande till att överföra jordbrukets högskolor till utbildningsdepartementets ansvarsområde inte bör föranleda någon åtgärd. Det är självfallet riktigt, som sägs i det särskilda yttrande som avgivits av herr Alemyr m. fl., att möjligheterna att väga behoven inom alla sektorer av högskoleorganisationen skulle underlättas, om samtliga statliga högskoleenheter sorterades under en myndighet och ett departement. Anledningen till att varken den tidigare eller den nuvarande regeringens jordbruksministrar trots denna fördel förordat en sådan ordning har varit att man ansett det opraktiskt att under utbildningsdepartementet hantera den stora forsknings- och försöksverksamhet med stark anknytning till näringsgrenarna som bedrivs inom jordbrukets högskolor. Det är av samma skäl som jordbruksutskottet enhälligt intagit sin ståndpunkt i denna fråga.

Av jordbruksutskottets yttrande i vad avser yrkande 10 i den socialdemokratiska partimotionen 1407 framgår med all önskvärd tydlighet att jordbruksutskottet delar motionärernas uppfattning om lämpligheten av att berörda regionstyrelser följer utvecklingen av utbildningsutbudet i respektive högskoleregion och tar de initiativ som behövs för att de samlade resurserna för högskoleutbildning och forskning skall utnyttjas så mångsidigt och effektivt som möjligt oavsett departementstillhörighet. Jordbruksutskottets yttrande är på den punkten nära nog ett ordagrant citat ur motionens redovisning av innebörden av motionsyrkandet. Jordbruksutskottets yttrande var också på denna punkt enhälligt, och jag förutsätter att detta kommer att avspeglas vid kammarens ställningstagande till yrkande 10 i motionen 1407.

Jag yrkar bifall till reservationen 1 av herr Alemyr m. fl.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Det är på två punkter som jag skulle vilja kommentera utbildningsutskottets betänkande. Den första gäller juristutbildningen. Det föreslås nu en tvåårig grundläggande juristutbildning, just en sådan utbildning som U 68 avvisade i sitt förslag till juristutbildning 1973. Då delade majoriteten av remissinstanserna U 68:s bedömning. Skälet var

bl. a. att man ansåg att det inte förelåg behov av en sådan utbildning på arbetsmarknaden. TCO hade en annan uppfattning. Universitetskanslersämbetet fick i uppdrag av den socialdemokratiska regeringen att utarbeta ett förslag som utmynnade i den aktuella tvååriga grundläggande utbildningen.

Detta förslag mötte motstånd från de flesta håll, och ett av skälen till detta var att man tidigare hade haft sådana speciella avhuggna juristutbildningar, t. ex. kansliexamen och distriktsåklagarexamen, som inte hade varit särskilt lyckade. Det fanns, som jag sade, inte heller behov av den på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsstyrelsen tyckte t. ex. att det var olämpligt att införa en sådan examen innan behovet var klarlagt. Också jag tycker att man i dagens kärva sysselsättningsläge inte skall locka in ungdomar i en utbildning, om man är osäker om huruvida den kan leda till anställning. Vi vet också att det finns gott om jurister som de skall konkurrera med.

Det anfördes att denna utbildning inte kommer att ge några djupare kunskaper i juridik. För detta krävs en förmåga att analysera och precisera problemställningar, och man skall också kunna utnyttja de juridiska hjälpmedlen. Det svenska rättssystemet är en enhet som man inte skall stycka sönder på det här sättet. Jag tycker att det leder till en viss rättsosäkerhet.

Alla de här synpunkterna har framhållits av en massiv opinion av yrkesverksamma jurister, lärare och studenter liksom också från fackligt håll.

Utbildningsministern har väl inte särskilt utförligt motiverat skälen för att man skall ta den här utbildningen just nu. Och jag tycker inte man blir särskilt klokare av utskottsbetänkandet heller. Utskottet säger att det är angeläget att effekten av juristutbildningens omfattning följs upp. Utskottet utgår ifrån att en sådan uppföljning också avser arbetsmarknadssituationen för dem som har utbildats.

Det skulle väl bara fattas annat.

Utskottet hänvisar också till att det finns yrkesvägledare.

Men genomför man en utbildning utan att man vet att arbetsmarknaden har behov av den, är det klart att man måste följa upp denna utbildning. Vad jag menar är att man skulle ha sett först om det fanns behov från arbetsmarknaden av denna utbildning, att man sedan skulle ha kunnat tillskapa den om man hade funnit att det var ett klart uttalat behov.

Invändning nummer två gäller den konstnärliga utbildningen i Göteborg. Beträffande Stockholm säger man att där krävs ytterligare överväganden av organisationsformerna. Där skall en samverkan ske med statens kulturråd och Stockholms högskola och de olika konstnärliga skolorna. Vidare skall man överväga en organisationsform som skulle kunna gälla fr. o. m. den 1 juli 1978.

Beträffande Göteborg säger departementschefen att det finns skäl att skjuta upp inordnandet i universitetet också av de här skolorna i Göteborg som avses, dvs. musikhögskolan, statens scenskola, SÄMUS, Valands

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

konstskola och konstindustriskolan i Göteborg.

Utan någon närmare motivering säger departementschefen att övervägande skäl talar för att inordnandet sker nu. Utskottet säger att det beror på att utbildningen har mindre omfattning i Göteborg än i Stockholm.

Jag vill inte påstå att jag har några storebrors- eller storasystemskomplex i det här fallet när det gäller Göteborg och Stockholm, men det är väl ändå så att den kommitté som är eller kommer att tillsättas ändå kommer fram till överväganden som skulle ha varit till nytta också för Göteborg. Jag menar att man borde ha avvaktat det resultatet, särskilt som det vid skolorna i Göteborg finns elever med vitt skilda politiska uppfattningar. Och dessa har också samstämmigt begärt ett uppskov. Och det är bara ett års anstånd som jag har motionerat om.

Herr talman! Därför tycker jag att i detta avseende borde man fästa avseende vid de göteborgska intressena.

Överläggningen var härmed slutad.

Utbildningsutskottets betänkande nr 20

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkten 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 261
Nej - 14

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Barkarby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Barkarby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 119
Avstår - 12

M o m. 4 - 29

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Barkarby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 mom. 30 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Barkarby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 132

M o m. 31 och 32

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 33

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen 1975/76:1420 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

M o m. 34 – 37

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 38 och 42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 mom. 38 och 42 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 262

Nej – 15

M o m. 39 – 41

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 mom. 39–41 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 145

Nej – 132

M o m. 43 och 44

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 45 och 46

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels mo-

tionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmsström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 mom. 45 och 46 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmsström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 15

M o m. 47 - 53

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 54

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 mom. 54 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 132

M o m. 55 - 60

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 3

Lades till handlingarna.

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Punkten 4

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 988 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 988 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264

Nej - 13

M o m. 2 - 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Barkarby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 4 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Barkarby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145

Nej - 118

Avstår - 14

M o m. 6 - 23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 5.1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.2

M o m. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.2 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 14

M o m. 4 - 14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 5.3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.4

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 960 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 960.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262

Nej - 14

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1161 av fru Nordlander m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1161 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263

Nej - 14

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.4 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263

Nej - 14

M o m. 4 - 17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 5.5

M o m. 1 – 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.5 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 262
Nej – 15

M o m. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.5 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 263
Nej – 14

M o m. 10 och 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

M o m. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Barkarby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.5 mom. 12 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Barkarby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143

Nej - 134

M o m. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.5 mom. 13 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262

Nej - 14

M o m. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.5 mom. 14 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 14

M o m. 15 - 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.5 mom. 15-17 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 14

M o m. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 780 av fru Marklund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 19 - 22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 5.6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.7

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Barkarby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.7 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Barkarby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145

Nej - 132

M o m. 3 - 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 5.8-5.11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5.12

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.12 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1410 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 259

Nej - 14

M o m. 3 o c h 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1170 av herr Söderqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 6 – 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 5.13

M o m. 1 – 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1306 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 8 o c h 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 5.14–5.16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5.17

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.17 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppsesning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 144

Nej – 130

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan. m. m.*

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

M o m. 2 - 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.17 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 141
Nej - 133

M o m. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5.18-5.19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5.20

M o m. 1 o c h 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Barkarby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 5.20 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Barkarby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 130

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 5.21–5.25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Jordbruksutskottets betänkande nr 17

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Utbildning och
forskning inom
högskolan, m. m.*

§ 6 Anmäldes och bordlades

Proposition

1976/77:145 om ändrade tider för allmän fastighetstaxering

§ 7 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1976/77:39 med anledning av motioner rörande förhållandet mellan stat och kyrka m. m.

1976/77:43 med anledning av motioner om en översyn av vallagen m. m.

Skatteutskottets betänkande

1976/77:43 med anledning av motion om fastighetsbildningen m. m.

Justitieutskottets betänkande

1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:69 om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Utrikesutskottets betänkande

1976/77:17 med anledning av propositionen 1976/77:100, såvitt avser internationellt utvecklingssamarbete m. m. jämte motioner

Försvarsutskottets betänkande

1976/77:12 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

Kulturutskottets betänkande

1976/77:42 med anledning av propositionen 1976/77:84 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

Trafikutskottets betänkande

1976/77:23 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Jordbruksutskottets betänkanden

1976/77:25 med anledning av motion om stärkelseindustrins fruktvatten och mejeriernas vassle

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

Anmälan av interpellationer

1976/77:26 med anledning av motioner om vatten- och luftvård, m. m.
1976/77:27 med anledning av propositionen 1976/77:91 om stödåtgärder
på fiskets område jämte motioner
1976/77:28 med anledning av propositionen 1976/77:94 om reglering av
priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motion

Näringsutskottets betänkande

1976/77:34 med anledning av regeringens skrivelse 1976/77:78 med över-
lämnande av allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses årsredo-
visning

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1976/77:25 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om
tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77, såvitt pro-
positionen hänvisats till arbetsmarknadsutskottet

§ 8 Anmäldes och bordlades

Motioner

1976/77:1615 av herrar *Hagel* och *Lövenborg*

1976/77:1616 av herrar *Hallenius* och *Andersson* i Edsbro

1976/77:1617 av herr *Henrikson m. fl.*

1976/77:1618 av herr *Werner m. fl.*

1976/77:1619 av herr *Åkerfeldt*

med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervär-
deskatten, m. m.

§ 9 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kam-
markansliet

den 28 april

1976/77:142 av fru *Håvik* (s) till herr socialministern om rätt till retro-
aktivt sjukpenningtillägg:

Huvuddelen av landets löntagare får sina löner höjda genom avtal
mellan parterna på arbetsmarknaden.

Den tidpunkt då avtalen löper ut varierar mellan olika avtalsområden.
Förhandlingsarbetet hinner i regel inte avslutas före dessa tidpunkter,
vilket leder till att avtalen ofta får retroaktiv verkan.

Detta förhållande får konsekvenser för en rad socialpolitiska bidrag
och ersättningar som är relaterade till arbetstagarnas aktuella inkomster
och baseras på den lägre lönenivån till dess löneförhandlingarna slutförts.

Vid långt utdragna förhandlingar kan arbetstagarna gå miste om vä-
sentliga belopp, särskilt vid längre tids sjukdom och föräldradighet.

Problemet har fått ökad aktualitet under de senaste åren till följd av att förmånerna utvecklats, förbättrats och gjorts skattepliktiga och pensionsgrundande.

För stora grupper, sammanlagt ca 1,25 miljoner arbetstagare, utgör frågan om retroaktiv kompensation inte något problem, eftersom de har avtalsenlig rätt till sjuklön.

Ungefär dubbelt så många löntagare, ca 2,5 miljoner, saknar denna rätt till retroaktiv ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom m. m. och riskerar dessutom att få en för låg ATP-pension.

Detta upplevs med rätta som en stor orättvisa, och arbetstagarna kan utan egen förskyllan gå miste om den kompensation de enligt lag om allmän försäkring är berättigade till.

Frågan har uppmärksammats i riksdagsmotioner, och krav på en lösning av frågan om retroaktiv sjukersättning efter retroaktivt verkande löneavtal har också ställts från fackligt håll, bl. a. från Landsorganisationen.

Förutom sjuk- och föräldraförsäkringen berörs delpensioneringen av problemen med retroaktivt verkande lönehöjningar.

Delpensionen utgår med belopp som i princip motsvarar 65 % av det inkomstbortfall som uppstår vid minskning av arbetstiden. Beslutet om delpensionens storlek grundar sig alltså på en inkomst som till följd av avtalsförhandlingar kan komma att ändras retroaktivt.

Riksförsäkringsverket har i februari månad 1977 till socialdepartementet översänt ett utarbetat förslag om att tillägg till bl. a. sjukpenning skall kunna betalas ut efter avtalsförhandlingar som resulterar i retroaktiva löneökningar. I promemorian pekar också verket på effekterna av retroaktiva löneökningar på delpensioner som fastställs under pågående avtalsrörelser och föreslår åtgärder som undanröjer olägenheterna.

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande fråga till herr socialministern:

Avser socialministern att framlägga proposition som innebär sjukpenningstillägg med retroaktiv verkan, och kommer förslaget med tanke på frågans ekonomiska betydelse för en stor grupp arbetstagare att gälla den nu pågående avtalsrörelsen?

den 29 april

1976/77:143 av herr *Nordin* (c) till herr justitieministern om viss ändring i fastighetsbildningslagen:

I ett tidigare skede, speciellt under 1800-talet, uppodlades i vårt land ett stort antal mindre jordbruk, s. k. torp.

De fastigheter som på detta sätt bröts ut från själva stamfastigheten erhöi därvid vissa rättigheter, s. k. servitut, bestående av exempelvis virke för husbyggnad, stängsel- och hässjevirke, grustäkt och mulbete.

Under 1900-talet inträdde en förändring av jordbruksutvecklingen,

Fredagen den
29 april 1977

*Anmälan av
interpellationer*

uppodlingen av mark avstannade och några nya fastigheter av typen torp bildades inte längre. På många av torpen upphörde jordbruksdriften, en del var inte längre bebodda. Servitutsfrågorna kom därmed också in i ett nytt läge. Ett betydande tryck förelåg också från de stora skogsbolagen, som ansåg att skogsservituten innebar olägenheter från skogsvårds- och rationaliseringssynpunkt.

Mot bakgrunden av denna utveckling beslöt riksdagen 1970 om en sådan ändring av fastighetsbildningslagen att servitut kunde upphöra. Riksdagsbeslutet innebar en allmän avveckling av skogsfångst- och betesservituten.

Riksdagsbeslutet förutsatte naturligtvis att vederlag skulle utgå till servitutsinnehavarna. Redan i förarbetena till ändringen av FBL varnade dock flera remissinstanser för de svårigheter som skulle uppstå vid bestämmandet av dessa vederlag. Man varnade t. o. m. för rättsosäkerhet.

Utvecklingen sedan FBL trädde i kraft den 1 januari 1972 ger anledning till oro!

a. Vissa stora skogsbolag begär nu fastighetsreglering för att upphäva servituten.

b. De vederlag som hittills utgått och som f. n. erbjuds är utomordentligt små. I vissa fall motsvarar den erbjudna ersättningen för vedbrand endast ett par års förbrukning av eldningsolja enligt dagens priser.

c. Trots att departementschefen i den proposition som ligger till grund för FBL förutsatte att vederlag också skulle kunna lämnas i form av skogsmark, har något sådant vederlag varken erbjudits eller utdömts.

En sådan tolkning av FBL kan inte ha varit lagstiftarnas innersta mening.

Många av servitutsinnehavarna bor fortfarande på sina fastigheter, åtskilliga driver också jordbruk, åtskilliga har vedeldning. För dessa framstår indragningen av servitutsrätten som en konfiskering av en del av deras lagliga egendom, särskilt som de nuvarande vederlagsreglerna ger små möjligheter till fullgod ersättning.

Mot denna bakgrund önskar jag till herr justitieministern ställa följande frågor:

1. Har justitieministern uppmärksammat de från rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande verkningar av fastighetsbildningslagen?

2. Är regeringen beredd att vid en kommande översyn av fastighetsbildningslagen särskilt beakta de rättssäkerhetsproblem som uppstått för innehavare av servitut?

1970/77:144 av fröken Öhrsvik (s) till herr industriministern om målsättningen för stödet till den manuella glasindustrin:

Den manuella glasindustrin har under de senaste åren haft stora ekonomiska svårigheter.

Samhälleligt stöd har därför utgått. Industriverket tillsatte 1975 en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga situationen och föreslå ytterligare åtgärder för att förbättra glasindustrins läge. Arbetsgruppen lade fram

sitt förslag i februari 1976, men propositionen om stöd till den manuella glasindustrin kom inte förrän i januari 1977 och är ännu inte behandlad i riksdagen.

Den 26 april begärdes Kronabruken i konkurs, och 265 anställda varslades om uppsägning.

Kronabruken består av glasbruken i Målerås, Gullaskröv, Skruv och Åseda. Glasbruket är på de flesta orterna den enda industrin.

Mot denna bakgrund vill jag till herr industriministern ställa följande frågor:

Vilken målsättning har regeringen när det gäller stödet till den manuella glasindustrin?

Ämnar regeringen vidta särskilda åtgärder med anledning av den nu uppkomna situationen inom Kronabruken?

1976/77:145 av herr *Lövenborg* (–) till fru utrikesministern om de politiska förhållandena i Bolivia.

Regimen i Bolivia är, som i så många andra latinamerikanska länder, fascistisk, en produkt av USA-imperialismens öppna eller maskerade verksamhet på denna kontinent. Mellan 60 och 70 % av Bolivias befolkning är indianer. Levnadsförhållandena för dem liksom för de icke-indianska arbetarna och småbönderna är i allmänhet bedrövliga.

Sedan mitten av mars pågår en föga uppmärksammas folkförflyttning från Rhodesia till Bolivia. General Bänzers regim har för avsikt att bereda plats i Bolivia för 150 000 vita kolonister från södra Afrika, kolonister som föredrar att emigrera framför att leva tillsammans i jämlikhet med de folk som nu i Sydafrika, Zimbabwe (Rhodesia) och Namibia (Sydvästafrika) reser sig mot de vita rasistregimerna.

Genom den s. k. immigrationslagen 1976 skall Bolivias fascistregim bereda immigranterna en privilegierad ankomst. Enligt deklARATIONER av en talesman för regeringen i den katolska dagliga tidningen *Presencia* i La Paz den 9 januari 1977 skall immigrationslagen bli "ett instrument för den nya befolkningspolitik som landet skall följa". Arbetsprogrammet för 1977 syftar, enligt samma deklARATIONER, till att "i första hand öka inflyttningen i landet av starka och betydande grupper av vita immigranter av tyskt och holländskt ursprung, speciellt sådana som kommer från Namibia, Rhodesia och Sydafrika". Avsikten är att kolonisera vidsträckta områden och att "dra nytta av den överföring av teknologi, erfarenheter och kapital som dessa utvalda immigranter skulle föra med sig".

Bänzers regering uppges vara den enda i Latinamerika som accepterat den massiva immigrationsplanen. I kompensation får den en västtysk kredit motsvarande 150 miljoner dollar förutom andra typer av finansiell hjälp från internationella organ. De transporter som inleddes i mars i år från Zimbabwe med hjälp av västtyska pengar är ett led i förre amerikanske utrikesministern Henry Kissingers plan för majoritetsstyre i Zimbabwe, Namibia och Sydafrika. Det är ett cyniskt försök att exportera

Fredagen den
29 april 1977

*Meddelande om
frågor*

rasismen och apartheidsystemet till Latinamerika.

Men det är knappast långsökt att dra slutsatsen att de alltmer isolerade rasistregimerna i södra Afrika både vill bevara apartheidregimerna i Afrika och stärka sin internationella ställning genom att utveckla liknande regimer i Latinamerika.

I marsnumret av *Le Monde Diplomatique* ger en amerikansk journalist, Robert A. Manning, en utförlig skildring av den aktivitet som regimen i Sydafrika utvecklat för att få till stånd en sydatlantisk pakt (SATO) liknande den nordatlantiska (NATO). Efter militärrevolten i Portugal den 25 april 1974 frågade man sig i NATO-kretsar om det inte var nödvändigt att "säkra" Sydatlanten på samma sätt som man "säkrat" Nordatlanten. Särskilt efter MPLA:s seger i Angola blev detta intresse akut, men redan under 1960-talet hade regeringen i Sydafrika arbetat aktivt för att utveckla sina handelsförbindelser och andra förbindelser med nyckelländer i Latinamerika - Paraguay, Uruguay, Argentina, Brasilien och - efter Allende - även Chile.

Det är en ödets ironi att den sydafrikanska rasistregimen hade sin största diplomatiska framgång endast en vecka före militärrevolten i Portugal den 25 april 1974. Framgången bestod i att Paraguays dikator Alfredo Stroessner som den förste latinamerikanske statschefen kom på officiellt besök i Pretoria.

Jag har ingen möjlighet att analysera det nät av hemliga och öppna förbindelser som finns mellan planerna på en sydatlantisk pakt och den systematiska exporten av vita rasister till Bolivia. För mig är det tillräckligt att veta hur det bolivianska folket i sitt aktuella förtryck med stor fruktan ser den förstärkning som fascistregimen i Bolivia får genom denna immigration.

Sverige har på många sätt, inte minst i FN, förvärvat ett högt anseende för sina insatser i kampen mot apartheidsystemet.

Den fråga jag med hänvisning till det anförda vill ställa till fru utrikesministern är följande:

Har regeringen uppmärksammat den plan för en export av apartheidregimen från södra Afrika till Bolivia som inleddes i mars i år, och strider inte denna export mot de resolutioner som antagits och den verksamhet som sedan åtskilliga år bedrivs inom FN:s ram för att isolera och eliminera Sydafrikas apartheidregim?

§ 10 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 29 april

1976/77:412 av herr *Torwald* (c) till herr arbetsmarknadsministern om åtgärder för ökad konkurrens mellan möbeltransportföretag:

Vid bohagsförflyttning med AMS-bidrag tillämpas nu ett s. k. avrops-avtal som träffats mellan byggnadsstyrelsen och Förenade Möbeltransporter AB. Bolaget i fråga lär vara bildat av fyra större möbeltransportföretag, som på detta sätt synes få monopol på dessa flyttningar.

Anser arbetsmarknadsministern att det är acceptabelt att flyttningsföretag på den flyttandes hemort på detta sätt berövas möjligheten att konkurrera om här aktuella bohagsförflyttningar, eller övervägs några åtgärder för att skapa bättre konkurrens om dessa transporter?

1976/77:413 av herr *Leuchovius* (m) till herr kommunikationsministern om informationen rörande televerkets trygghetslarm:

Televerket tillhandahåller i dag ett tekniskt och vetenskapligt avancerat trygghetslarm som i första hand är avsett att gagna ensamboende gamla, sjuka och handikappade. Som framhålls i en tidigare under denna vårsession väckt och av riksdagen behandlad motion har emellertid televerket inte marknadsfört produkten i den omfattning som är önskvärd med hänsyn till de äldres vårdproblem, som det alltmer ökade antalet äldre människor naturligen medför.

Avser statsrådet bidra till sådana åtgärder att informationen om televerkets trygghetslarm på ett effektivt sätt når ut till de primär- och sekundärkommunala huvudmännen och till anhöriga till de människor som har särskilda behov av trygghetsomsorger?

1976/77:414 av herr *Granstedt* (c) till herr socialministern om generösare riskprövningsregler i samband med grupplivförsäkringar:

Enligt de regler som tillämpas av försäkringsbolagen utesluts personer som lider av vanliga folksjukdomar som diabetes, högt blodtryck eller äggvita från möjlighet att teckna grupplivförsäkring, även om de är fullt arbetsföra och har sjukdomen under kontroll. Detta innebär att en stor befolkningsgrupp ställs utanför en viktig trygghetsinstitution i vårt samhälle. Frågan borde kunna lösas i samarbete mellan samhället och försäkringsbolagen.

Är statsrådet beredd att ta initiativ för att förmå försäkringsbolagen att tillämpa generösare riskprövningsregler i samband med grupplivförsäkringar?

1976/77:415 av herr *Granstedt* (c) till fru bostadsministern om åtgärder för att underlätta individuell elmätning i flerfamiljshus:

En ökad användning av individuell elmätning i flerfamiljshus förbättrar förutsättningarna för hushållens energisparande i sådana hus. Införandet av individuell elmätning, utan att varje hushåll tecknar eget abonnemang, kräver dock elleverantörens tillstånd. Erfarenheten visar att lokala elleverantörer kan göra betydande svårigheter och kanske i vissa fall för-

Nr 121

Fredagen den
29 april 1977

*Meddelande om
frågor*

hindra att individuell elmätning införs.

Är statsrådet beredd att medverka till tillkomsten av sådana lagregler att elleverantörer inte kan försvåra eller förhindra införandet av individuell elmätning i flerfamiljshus?

1976/77:416 av fru *Ahrland* (fp) till herr budgetministern om tjänstetidsberäkningen vid tillsättning av statliga tjänster:

I ett ärende om tillsättning av en tjänst i tullverket har det framkommit att verket i befordringsärenden har en praxis som innebär att den tid som en sökande varit tjänstledig för vård av minderårigt barn inte får tillgodoräknas som tjänstetid.

Anser statsrådet att detta är en riktig personalpolitik för statsverket?

Om inte, är statsrådet beredd att ta något initiativ så att alla statsmyndigheter uppmärksammas på hur tjänstetidsberäkningen i liknande fall bör ske?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 16.08

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert